

ONDERZOEK:
Ronse, Meuniersite

Voorliggend document is een:

Melding vooronderzoek	
Verslag van resultaten	+
Programma van Maatregelen	
©Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.	

INHOUDSOPGAVE

1	Situering binnen het archeologietraject	2
2	Inhoud en opbouw van het document	3
3	Bijlagen.....	3

2 Inhoud en opbouw van het document

Het voorliggende document bevat volgende onderdelen:

DEEL 1	Administratieve fiche	+
DEEL 2	Beschrijving van het onderzoeksgebied	+
DEEL 3	Onderzoeksopdracht: bureaustudie	+
DEEL 4	Onderzoeksopdracht: landschappelijke boringen	
DEEL 5	Onderzoeksopdracht: prospectie met ingreep in de bodem	
DEEL 6	Assessment van landschappelijke data	+
DEEL 7	Assessment van aardkundige data	+
DEEL 8	Assessment van historische data	+
DEEL 9	Assessment van archeologische data	+
DEEL 10	Synthese en waardering	+
DEEL 11	Omschrijving van de maatregelen	

3 Bijlagen

Het voorliggende document is voorzien van volgende bijlagen:

BIJLAGE 1	Inventaris (plannen)
BIJLAGE 2	Foto's van het plaatsbezoek
BIJLAGE 3	Boorstaten van de controleboringen
BIJLAGE 4	Boorrapporten extern (DOV, ...)
BIJLAGE 5	Geplande toestand van het onderzoeksgebied: plannen, sneden, ruimtelijke visie, ...
BIJLAGE 6	Plannen (A4)

ONDERZOEK:
Ronse, Meuniersite

ONDERDEEL	1
Administratieve fiche/Privacyfiche	
<i>©Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.</i>	

INHOUDSOPGAVE

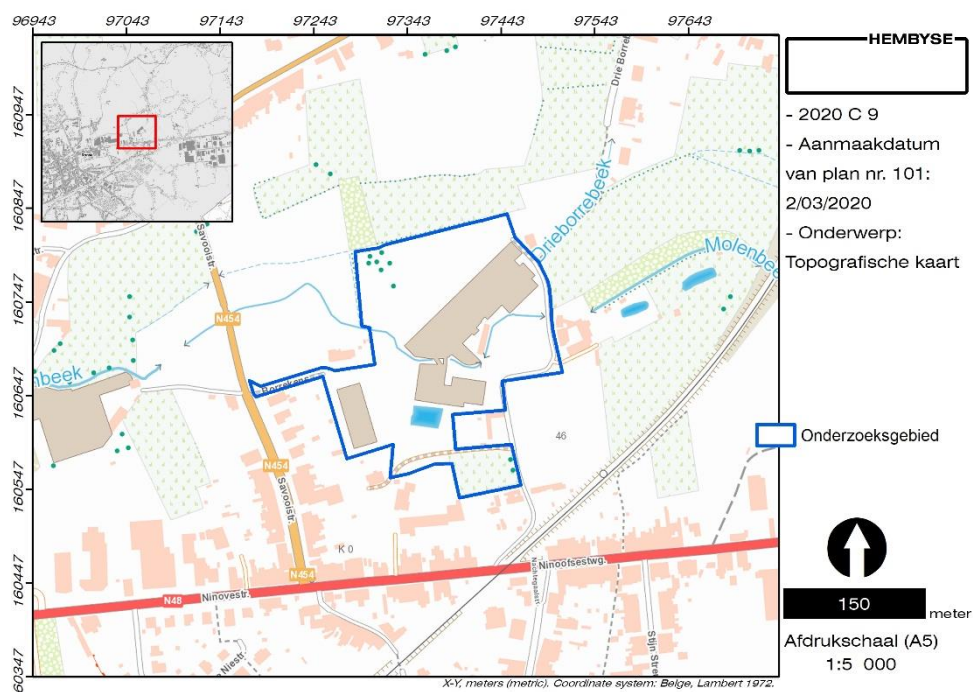
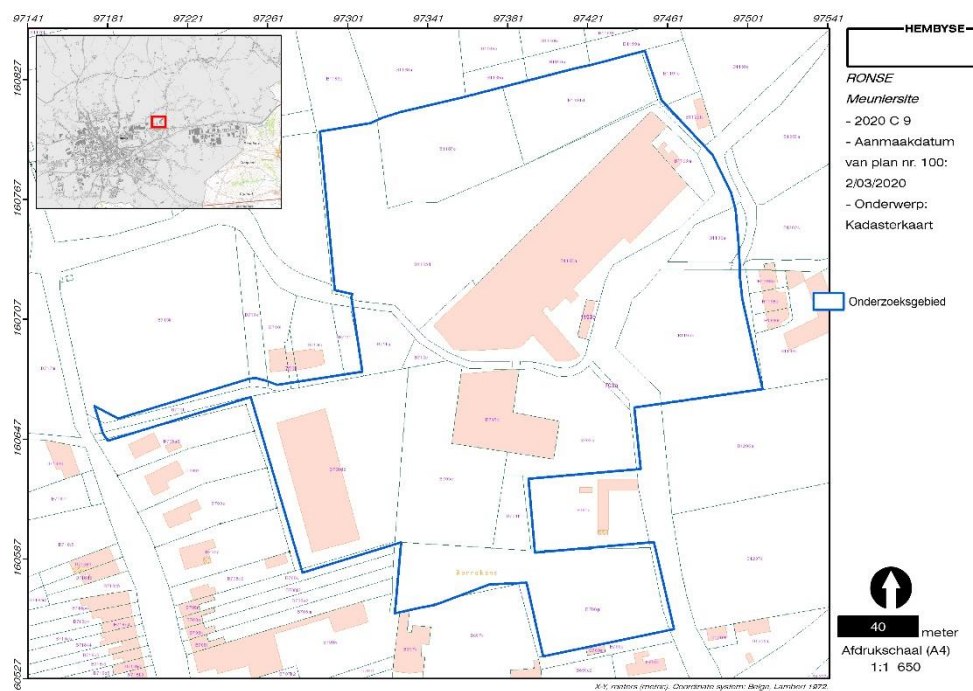
1	Situering van het onderzoek	2
2	Projectcodes	4
3	Betrokken actoren.....	4
4	Bewaring van de data	5

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kadasterkaart en de topografische kaart.	3
--	---

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de erkende IOED's en onroerenderfgoeddepots.	6
---	---

1 Situering van het onderzoek

Gewest	Vlaams Gewest		
Gemeente	Ronse		
Deelgemeente	Nvt		
Straat en straatnummer	Drieborrebeekstraat 8		
Kadastrale situering	Afdeling	1	
	Sectie	B	
	Percelen	1187A; 1191D; 1185D; 1193M; 1193N; 1193C; 1196A; 1195B; 703B; 703E; 705D; 712E; 711G; 705E; 708D2; 704B; 700G; 715H; 1202B; openbaar domein	
Lambert 72-coördinaten	NW	X: 97287,453 x Y: 160800,898 m	
	ZO	X: 97464,024 x Y: 160551,328 m	
Oppervlakte	48171,213 m²	4,81 ha	
Oppervlakte bodemingreep	100%		
Datum van toekenning van de opdracht	28 februari 2020		
Wettelijk kader	Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.		
Opgemaakt volgens CGP	Versie 4.0		
Duur van het onderzoek	7 werkdagen		
Kostprijs van het onderzoek (privacyfiche)			

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kadasterkaart en de topografische kaart.

2 Projectcodes

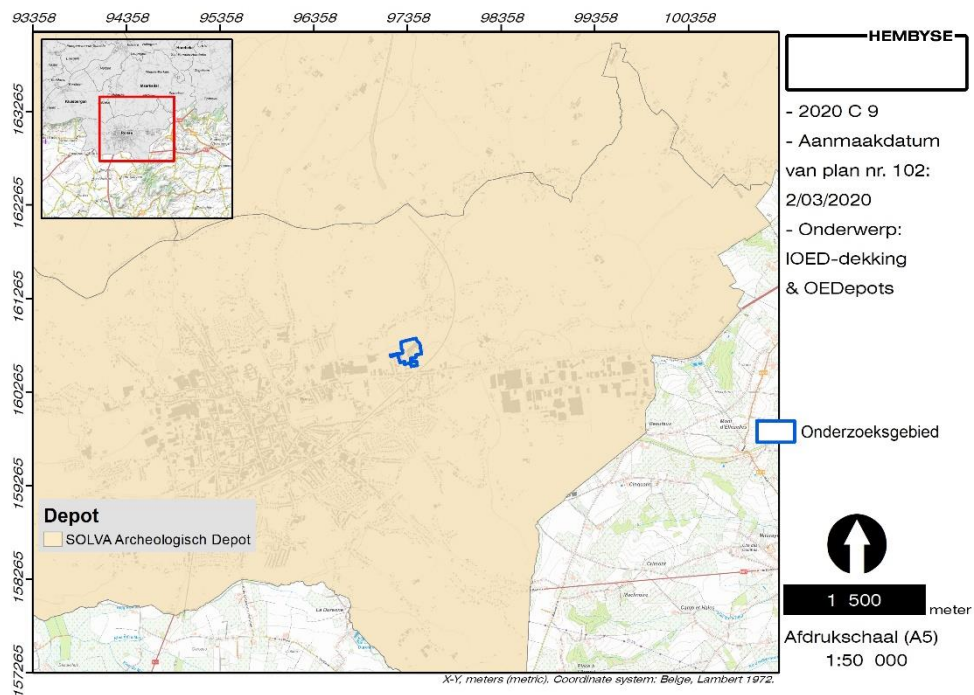
Bureaustudie	2020 C 9
<i>Disclaimer: er worden door de initiatiefnemer gelijktijdig 2 omgevingsvergunningen aangevraagd, waarbij 1 omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden en één voor stedenbouwkundige handelingen. Er is een bureaustudie uitgevoerd onder projectcode 2020 C 9 voor de archeologienota in het kader van de omgevingsvergunningsaanvraag voor het verkavelen van gronden. Voor de omgevingsvergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen is een archeologienota opgemaakt onder projectcode 2020 C 212, maar een groot deel van het bestaande bureauonderzoek is hergebruikt. De administratieve fiche, de geplande werkzaamheden en de inschatting van de geplande verstoring ten opzichte van het archeologisch kennispotentieel is echter wel verschillend voor de twee archeologienota's.</i>	
Landschappelijke boringen	n.v.t.
Verkennde boringen	n.v.t.
Waarderende boringen	n.v.t.
Prospectie met ingreep in de bodem	n.v.t.
Opgraving	n.v.t.
Interne projectsigle Hembyse bvba	RON-MEU

4

3 Betrokken actoren

Erkend archeoloog (rechtspersoon)	Hembyse bvba (OE/ER/Archeoloog/2017/00193)		
Erkend archeoloog (natuurlijk persoon)	Bart De Smaele (OE/ERK/Archeoloog/2015/00070)		
	Hadewijch Pieters (OE/ERK/Archeoloog/2017/00168)		
Geraadpleegde (regio)specialisten	n.v.t.		
Initiatiefnemer (privacyfiche)			
	<table> <tr> <td>Privaatrechtelijk</td><td>Publiekrechtelijk</td></tr> </table>	Privaatrechtelijk	Publiekrechtelijk
Privaatrechtelijk	Publiekrechtelijk		
Omgevingsvergunning:	<table> <tr> <td>Stedenbouwkundige handelingen</td><td>Verkaveling van gronden</td></tr> </table>	Stedenbouwkundige handelingen	Verkaveling van gronden
Stedenbouwkundige handelingen	Verkaveling van gronden		

Plaats en jaar van uitgave	Gent, 2020
Wettelijk depot	ISSN 2566-2732
Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie, volgnummer:	125
Bibliografische referenties	De Smaele B. & Pieters H., 2020. <i>Archeologienota naar aanleiding van de geplande verkaveling op de Meuniersite te Ronse</i> , Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie 125, Gent.
Bewaring van archief en ruwe data	Hembyse bvba Kastanjestraat 26, 9000 Gent
Zakelijkrechthouder van het archeologisch ensemble (privacyfiche)	
Bewaring archeologisch ensemble	n.v.t.
Gebruiker van het archeologisch ensemble	n.v.t.
Bevoegde IOED	n.v.t.
Bevoegd Onroerend Erfgoeddepot (definitieve bewaarplaats van het archeologisch ensemble)	Archeodepot Velzeke (pam) Doolbosweg 2 9620 Zottegem

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de erkende IOED's en onroerenderfgoeddepots.

ONDERZOEK:
Ronse, Meuniersite

ONDERDEEL	2
Beschrijving van het onderzoeksgebied	
<i>©Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.</i>	

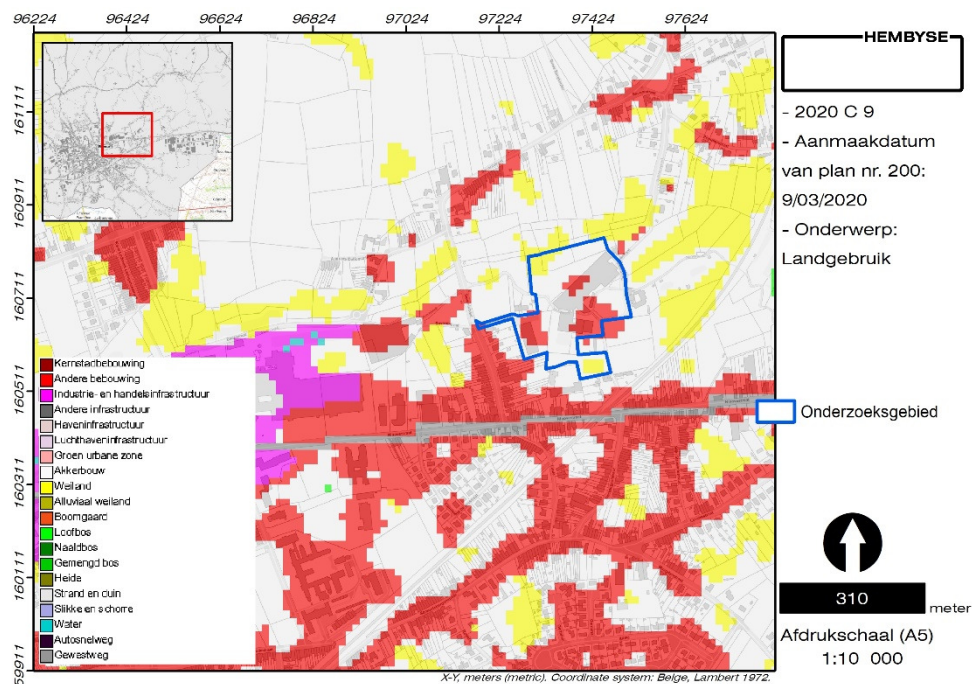
INHOUDSOPGAVE	
1	Beschrijvend gedeelte.....2
1.1	Huidige situatie: landgebruik2
1.2	Huidige situatie: bodembedekking3
1.3	Ruimtelijke ordening6
1.3.1	Gewestplan.....6
1.3.2	RUP/PRUP/BPA ?6
1.4	Beschrijving geplande werken8
1.5	Impact op het archeologietraject9
2	Tussentijds besluit.....10
3	Bibliografie voor deel 2.....11
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 2.....12

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Huidige situatie: landgebruik

De huidige fysieke situatie van het onderzoeksgebied dient te worden onderzocht om het archeologietraject correct te bepalen. Met andere woorden: welke impact heeft het huidige bodemgebruik op het archeologietraject ?

Het onderzoeksgebied bevindt zich ten noordoosten van het stadscentrum van Ronse. Deze situatie kan worden afgelezen uit het gekarteerde landgebruik.

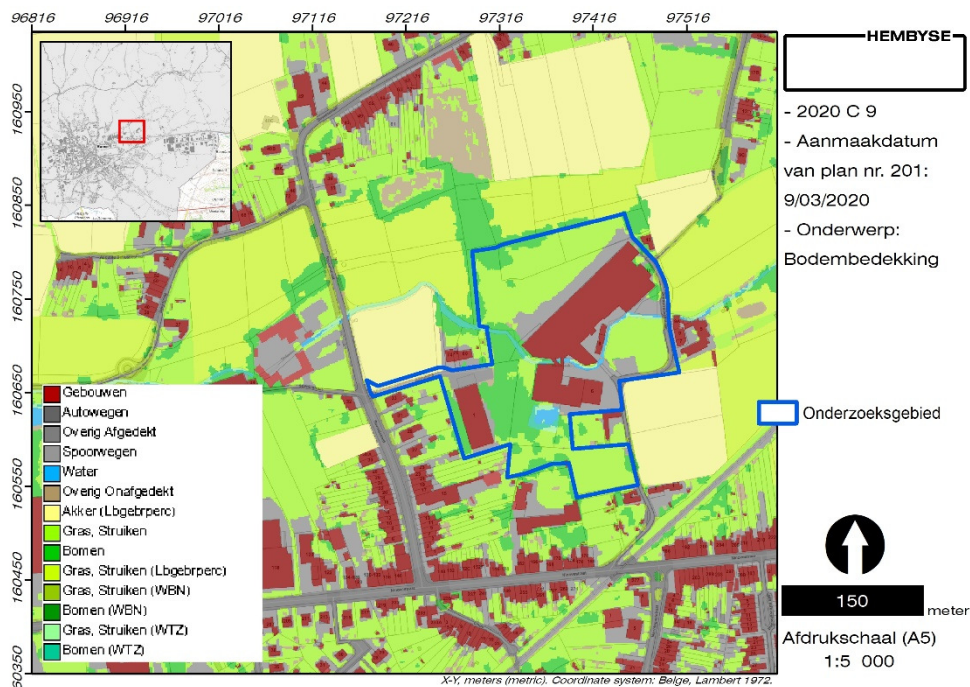

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodemgebruiksbestand van de regio.

Het grootste deel van het onderzoeksgebied staat gekarteerd als een zone voor “Akkerbouw”, wat neerkomt op een bodem die gebruikt wordt in een of ander rotatiesysteem waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland. Enkele kleinere zones in het noordwesten en het zuiden van het onderzoeksgebied worden gekarteerd als een zone voor “Weiland”, wat overeenkomt met een bodem die bedekt is met gras en die niet gelegen is in het overstromingsgebied van een rivier. Enkele zones centraal binnen het onderzoeksgebied staan gekarteerd als een zone voor “Andere bebouwing” wat verklaard kan worden door de reeds bestaande infrastructuur van een voormalige textielweverij (cf. infra, §8 Historische situering).

1.2 Huidige¹ situatie: bodembedekking

Op de bodembedekkingskaart is deze hedendaagse (de dato 2012) situatie grafisch weergegeven, weliswaar op een meer gedetailleerde en bijgevolg meer accurate manier. De situatie is ter plaats geverifieerd middels een plaatsbezoek en het afstappen van het terrein. De foto's hiervan kunnen in de bijlage worden teruggevonden.

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodembedekkingsbestand.

Op dit uittreksel uit het bodembedekkingsbestand wordt de indeling van de voormalige textielfabriek² binnen het onderzoeksgebied duidelijk. Er is sprake van een lange loods met 34 sheddaken in het oosten van het onderzoeksgebied, met centraal de behouden ronde fabrieksschoorsteen. Aan de achterzijde van deze loods is een verharding aanwezig.

Aan de voorzijde bevinden zich verschillende bijgebouwen: het betreft onder andere een langwerpige loods, haaks op de oriëntatie van de sheddaken in de zuidoostelijke hoek. Hierin zijn heden de kantoorruimtes van de opdrachtgever, eigenaar van een houtverwerkend bedrijf, gevestigd. Aan de zuidzijde is een verhard gedeelte in gebruik als parking.

¹ Ten tijde van de opmaak van de archeologienota, dat is februari 2020.

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Weverij en ververij Tissage de Louise-Marie [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/28549> (geraadpleegd op 9 maart 2020).

Figuur 3. Luchtfoto van het onderzoeksgebied (in noordwestelijke richting) en vooraanzicht vanuit de Drieborrebeekstraat (in noordnoordwestelijke richting) (© opdrachtgever).

De overige gebouwen die zich verder naar het westen bevinden, zijn in slechtere staat, zo niet nagenoeg volledig vervallen. Deze gebouwen waren in oorsprong toegankelijk vanuit de Drieborrebeekstraat via een brugje over de Molenbeek, die dwars door het onderzoeksgebied stroomt. Rechts naast de toegangspoort bevindt zich een ruime conciërgewoning met twee bouwlagen onder een schilddak met een driehoekig voorgevelfronton. Het gebouw dateert vermoedelijk uit 1926.

Ten zuidwesten hiervan bevinden zich nog een aantal loodsen met sheddaken, met aan de oostzijde enkele nieuwere opengewerkte loodsen. De zone rondom rond is eveneens verhard. Aan de zuidzijde van de loodsen met sheddaken is een vijver aanwezig.

Figuur 4. Zicht op het onderzoeksgebied vanaf de Drieborrebeekstraat (foto genomen in noordnoordwestelijke richting) en zicht op de opengewerkte loodsen en de toegangsweg over de Molenbeek (foto genomen in westelijke richting) (© Hembyse).

In het westen van het onderzoeksgebied, toegankelijk vanuit de Savooistraat, bevindt zich een langwerpige loods, die vrij recent gebouwd werd en verhuurd wordt aan een bedrijf voor de opslag van materiaal. De zone tussen deze nieuwe loods en de loodsen met sheddaken bestaat uit een erg geaccidenteerd terrein dat volledig ondoordringbaar is door de aanwezigheid van struiken, oude bramen, opschot van wilgen en hoge grassen. Het noordelijke deel van het onderzoeksgebied is volledig in gebruik als grasland, net als de meest zuidelijke hoek van het onderzoeksgebied.

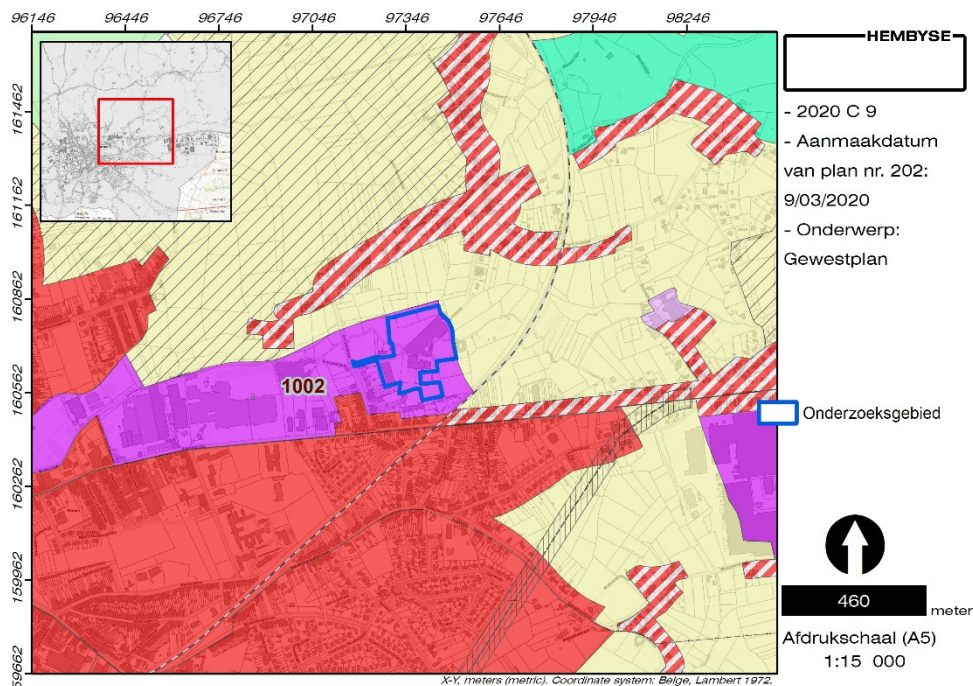

Figuur 5. Zicht op het noordelijke deel van het onderzoeksgebied met (van links naar rechts) de loodsen met sheddaken, de verharding en de graszone (© Hembyse).

1.3 Ruimtelijke ordening

1.3.1 Gewestplan

De stad Ronse valt binnen het originele gewestplan 'Oudenaarde', dat dateert uit 1977. Het onderzoeksgebied bevindt zich volgens dat gewestplan in een zone voor milieubelastende industrieën (code 1002).

Figuur 6. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het Gewestplan 'Oudenaarde'.

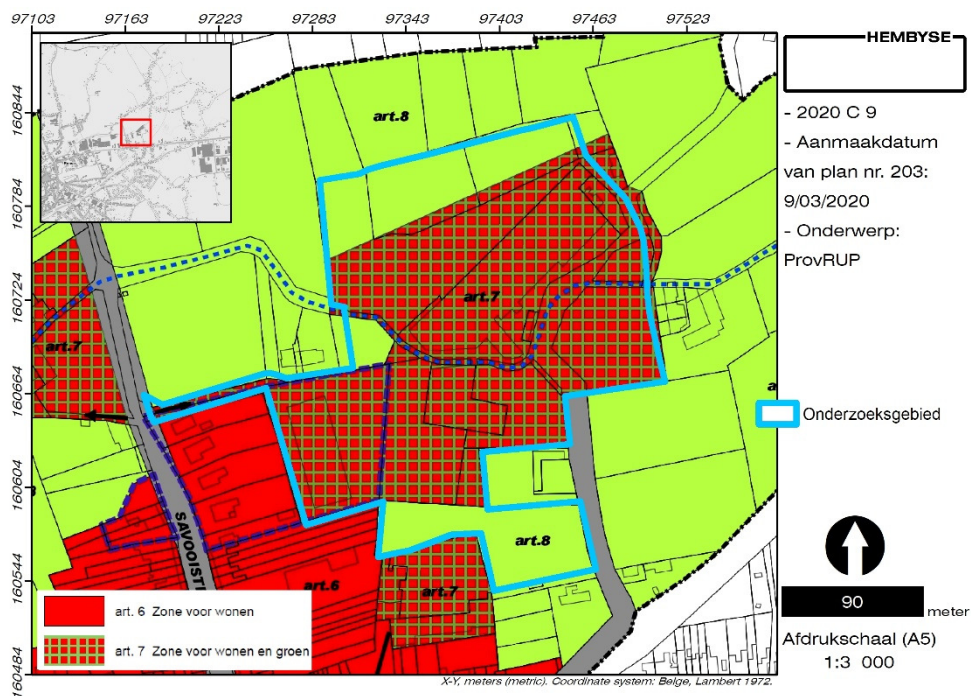
Het Gewestplan is een verouderd planningsinstrument dat van kracht is op die plekken waar het niet vervangen werd door een nieuwer plan. De meest recente gewestplannen dateren van het jaar 2000.

1.3.2 RUP/PRUP/BPA ?

Het digitaal beschikbare gewestplan is echter enkel geschikt voor een gebruik op middenschallig niveau. In het verleden werden gemeentelijke bestemmingsplannen aangemaakt om het gewestplan te verfijnen. Deze bijzondere plannen van aanleg (BPA) blijven echter beperkt tot enkele kernzones, veelal binnen grotere steden. Voor het onderzoeksgebied werd een dergelijk plan niet opgesteld.

Hierna zijn de bestemmingen van het gewestplan op vele plaatsen gewijzigd door de opmaak van "ruimtelijke uitvoeringsplannen" (RUP). Voor het kleinstedelijk gebied Ronse werd in 2008 een RUP opgesteld, waarbij "in het actieprogramma werd opgenomen dat er in het kader van de herwaardering van verouderde bedrijventerreinen een PRUP zou worden opgesteld om aan de zone voor

milieubelastende bedrijvigheid een nieuwe bestemming te geven die beter past in het kader van de omliggende stedelijke omgeving". Bijgevolg werd enkele jaren later, in 2012, een Provinciaal RUP opgesteld voor het Stedelijk Project Ninovestraat Ronse³: "centraal punt hierbij is om van de vallei van de Molenbeek ten oosten van het stadscentrum een uniek gebied te maken waarbij culturele (o.a. industrieel-archeologische relictten) en natuurlijke aspecten met elkaar verenigd worden". Voor de Meuniersite wordt hierin een voorstel opgenomen waarbij "de bestaande industriële gebouwen zullen omgevormd worden tot woningen. In het voorstel wordt ook een aantakking op de fietsverbinding van het stadscentrum naar het Muziekbos voorzien. Hieraan worden wel een aantal voorwaarden verbonden". Bijgevolg wordt ter hoogte van de Meuniersite een zone voor wonen en een zone voor groen voorzien.

Figuur 7. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het Provinciaal Ruimtelijk Uitvoeringsplan "Stedelijk Project Ninovestraat Ronse".

Binnen het kader van deze bestemming wenst de initiatiefnemer het onderzoeksgebied in eerste instantie te verkavelen. Hiervoor is in eerste instantie een omgevingsvergunning voor **het verkavelen van gronden** vereist.

³ S.n., 2012. Provinciaal Ruimtelijk Uitvoeringsplan Stedelijk Project Ninovestraat Ronse, Toelichtingsnota, Provincie Oost-Vlaanderen, Gent.

1.4 Beschrijving geplande werken

Voor de geplande werkzaamheden is een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden vereist. Het onderzoeksgebied bevindt zich **buiten een vastgestelde archeologische zone (zie deel 9 van de archeologienota)**; en de perceelsoppervlakte bedraagt meer dan 3000m². Het betreft een privaatrechtelijke aanvrager. Het volledige onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van 48171,213m².

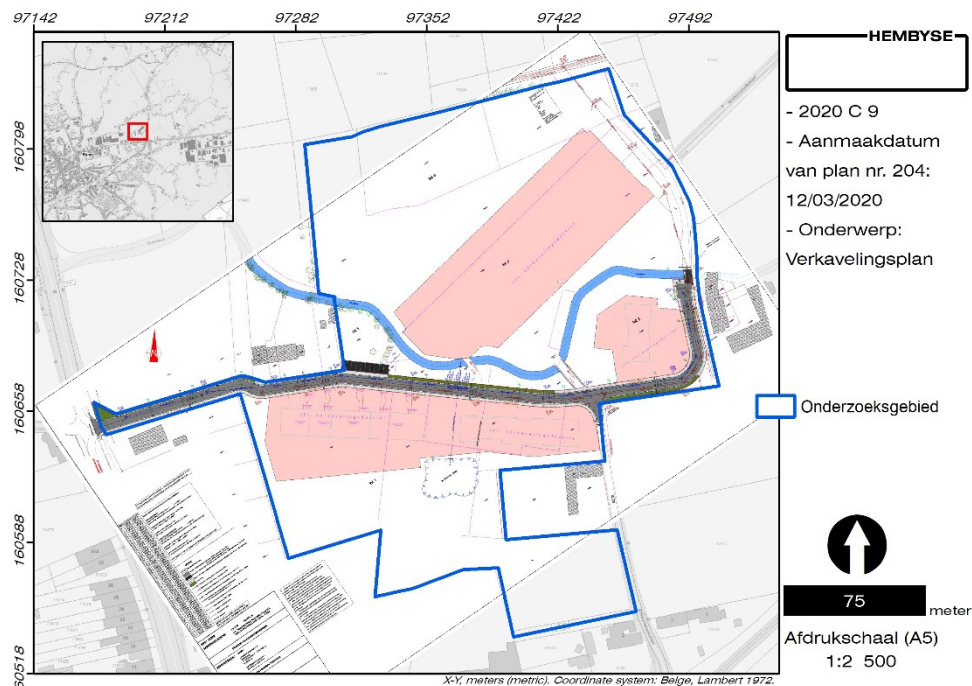
De geplande werkzaamheden binnen het onderzoeksgebied behelzen⁴:

- Het verkavelen van het gebied in loten

Daarna volgt, onder de omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen:

- Het slopen van een deel van de gebouwen
- Het opbreken van verhardingen
- Het rooien van bomen en struiken
- Renovatie en herbestemming van een industrieel pand tot lofts
- Nieuwbouw van drie appartementsgebouwen
- Inrichting van groenzones met speeltuinen, een petanquebaan, fietspaden en wandelpaden
- De aanleg van nutsleidingen

8

Figuur 8. Verkavelingsplan.

⁴ Voor een overzicht van de geplande werken wordt verwezen naar de overzichtsplannen in de bijlagen.

Deze geplande werken maken de opmaak van een archeologienota, die deel uitmaakt van de omgevingsvergunning, noodzakelijk.

Er worden gelijktijdig twee omgevingsvergunningen aangevraagd:

1. aanvraag van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden
2. aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen.

Voor elk van deze aanvragen is een archeologienota noodzakelijk. Er is een bureaustudie uitgevoerd (projectcode 2020 C 9), die de basis vormt voor de beide archeologienota's. De inschatting van de impact op het archeologisch kennispotentieel is voor de beide archeologienota's echter wel verschillend, dit wordt in deel 10 van de afzonderlijke archeologienota's besproken.

1.5 Impact op het archeologietraject

Het reguliere archeologietraject bestaat uit 1. een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem en indien noodzakelijk 2. een vooronderzoek met ingreep in de bodem.

1. Een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bestaat uit een bureauonderzoek (zie Deel 3) en indien noodzakelijk niet-intrusief vooronderzoek op terrein (terreininspectie, controleboringen, ...).
2. Een vooronderzoek met ingreep in de bodem bestaat uit één of meerdere intrusieve vooronderzoeken.

Gezien de huidige staat van het terrein, is enkel een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem mogelijk, met andere woorden: er is alleen een bureauonderzoek mogelijk. Alle andere vooronderzoeken, zij het niet-intrusief, zij het intrusief, kunnen enkel gebeuren na het bekomen van de omgevingsvergunning en het bouwrijp maken van het terrein.

Indien uit de bureaustudie zou blijken dat één of meerdere vooronderzoeken noodzakelijk zouden zijn voor een inschatting en een waardering van het archeologisch kennispotentieel, dan dient dit te gebeuren na het afleveren van de omgevingsvergunning. Het archeologietraject is daardoor beïnvloed: alle overige vooronderzoeken dienen te worden uitgesteld, i.e. het archeologietraject is een zgn. uitgesteld traject.

2 Tussentijds besluit

Naar aanleiding van de geplande verkaveling van de Meuniersite te Ronse is een behoud van eventueel aanwezige archeologische sporen en structuren in situ niet mogelijk. De aan- of afwezigheid hiervan dient te worden onderzocht middels een bureaustudie en een vooronderzoek zonder of -indien nodig- met ingreep in de bodem. Het is heden echter onmogelijk om archeologisch onderzoek uit te voeren voorafgaand aan het verkrijgen van de omgevingsvergunning, waardoor de uitvoering van eventueel noodzakelijk vooronderzoek in een uitgesteld traject dient te gebeuren.

3 Bibliografie voor deel 2

Naslagwerken

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: *Weverij en ververij Tissage de Louise-Marie* [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/28549> (geraadpleegd op 9 maart 2020).

Code Van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0.

S.n., 2012. *Provinciaal Ruimtelijk Uitvoeringsplan Stedelijk Project Ninovestraat Ronse, Toelichtingsnota*, Provincie Oost-Vlaanderen, Gent.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 2

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodemgebruiksbestand van de regio.	2
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodembedekkingsbestand.	3
Figuur 3. Luchtfoto van het onderzoeksgebied (in noordwestelijke richting) en vooraanzicht vanuit de Drieborrebeekstraat (in noordnoordwestelijke richting) (© opdrachtgever).....	4
Figuur 4. Zicht op het onderzoeksgebied vanaf de Drieborrebeekstraat (foto genomen in noordnoordwestelijke richting) en zicht op de opengewerkte loodsen en de toegangsweg over de Molenbeek (foto genomen in westelijke richting) (© Hembyse).....	5
Figuur 5. Zicht op het noordelijke deel van het onderzoeksgebied met (van links naar rechts) de loodsen met sheddaken, de verharding en de graszone (© Hembyse).	5
Figuur 6. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het Gewestplan 'Oudenaarde'.....	6
Figuur 7. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het Provinciaal Ruimtelijk Uitvoeringsplan "Stedelijk Project Ninovestraat Ronse".....	7
Figuur 8. Verkavelingsplan.	8

ONDERZOEK:
Ronse, Meuniersite

ONDERDEEL	3
Onderzoeksopdracht: bureaustudie	
<i>©Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.</i>	

INHOUDSOPGAVE

1	Onderzoeksopdracht.....	2
1.1	Onderzoeksdoel.....	2
1.2	Methodiek.....	2
1.3	Personele inzet	3
1.4	Afwijkingen op de CGP	3
1.5	Randvoorwaarden.....	3
2	Tussentijds besluit.....	4
3	Bibliografie voor deel 3.....	5

1 Onderzoeksopdracht

1.1 Onderzoeksdoel

De huidige onderzoeksopdracht bestaat uit een bureaustudie om te bepalen wat het archeologisch kennispotentieel van de site is, hoe dit eventueel moet worden vastgesteld en wat de te nemen maatregelen zijn, zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten.

Concreet wordt getracht vast te stellen of een archeologische site binnen het onderzoeksgebied aanwezig is en wat de karakteristieken en de bewaringstoestand hiervan zijn. Tevens wordt de impact van de toekomstige werken op de ondergrond en het eventueel archeologische erfgoed vastgesteld.

De resultaten van dit onderzoek laten dan toe een gemotiveerd advies te formuleren met betrekking tot de vervolgstategie en de methodiek hiervan. De bureaustudie kan worden gedistilleerd tot onderstaande basisonderzoeksvragen:

- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande landschappelijke en geologische bronnen aangaande de bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed?*
- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande historische en archeologische bronnen over het aanwezige archeologisch erfgoed?*
- *Wat is de impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed?*
- *Is verder (uitgesteld) vooronderzoek of onderzoek noodzakelijk? Zo ja, welke is de te volgen strategie?*

2

1.2 Methodiek

Om de huidige onderzoeksopdracht te volbrengen en een correcte inschatting te maken van het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed en kennispotentieel binnen het onderzoeksgebied, worden bestaande en publiek beschikbare bronnen geselecteerd, geraadpleegd en geïnterpreteerd. Dit leidt tot de voorwaardelijkheidsverklaring dat het onderzoek niet exhaustief is en een specifiek doel voor ogen houdt. Daarvoor worden zowel historisch kaart- en fotomateriaal, als archeologische en geologische bronnen geselecteerd, geraadpleegd en geïnterpreteerd. Alle grondplannen zijn opgemaakt en verwerkt in het cartografisch projectiesysteem Lambert 1972, de basis voor de Belgische topografische kaarten sinds 1972 (tevens conform de CGP).

Aangezien de opmaak van de archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet, is de bureaustudie voor de archeologienota met uitgesteld traject opgemaakt conform de vigerende “*Code Van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren*”.

1.3 Personele inzet

Het bureauonderzoek werd uitgevoerd door erkende archeologen van Hembyse Archeologie, namelijk:

- Hadewijch Pieters (erkend archeoloog, assistent-aardkundige)
- Bart De Smaele (erkend archeoloog, assistent-aardkundige)

Alle geloofsbrieven zijn aantoonbaar via CV.

1.4 Afwijkingen op de CGP

Alle afwijkingen ten opzichte van de Code van Goede Praktijk, de geldende wettelijke basis voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek in Vlaanderen, moeten worden gemeld en gemotiveerd.

In het Verslag van Resultaten zijn er geen afwijkingen ten opzichte van de vigerende Code van Goede Praktijk. In het Programma van Maatregelen voor dit onderzoeksgebied (cf. Deel 10, Synthese en waardering) worden geen afwijkingen ten opzichte van de vigerende Code van Goede Praktijk voorzien.

1.5 Randvoorwaarden

Er zijn geen specifieke randvoorwaarden van toepassing.

Zolang er geen uitsluitel gegeven kan worden aangaande de aan- of afwezigheid van archeologische sporen binnen het onderzoeksgebied, dient het volledige onderzoeksgebied als een archeologische site beschouwd te worden. Concreet betekent dit dat er tot de bekrachtiging van de archeologienota of nota geen bodemingrepen mogen plaatsvinden teneinde het eventueel aanwezige archeologisch bodemarchief niet te vernietigen.

2 Tussentijds besluit

Het archeologisch onderzoek aan de Meuniersite te Ronse bestaat in eerste instantie uit een bureauonderzoek. Indien hieruit zou blijken dat een prospectie zonder of met ingreep in de bodem noodzakelijk is voor het bevestigen/uitsluiten van de aanwezigheid van een waardevolle archeologische site, dient dit op basis van de bestaande toestand van het onderzoeksgebied in een regulier of een uitgesteld traject te gebeuren.

Het huidige (bureau)onderzoek wordt uitgevoerd door gekwalificeerd personeel en conform de vigerende Code van Goede Praktijk.

3 Bibliografie voor deel 3

Naslagwerken

Code Van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0.

ONDERZOEK:

Ronse, Meuniersite

ONDERDEEL

6

Assessment van landschappelijke data

INHOUDSOPGAVE

1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied	2
1.1	Algemeen.....	2
1.2	Traditionele landschappenkaart	2
1.3	Hydrologie.....	3
1.3.1	De hydrologie van het onderzoeksgebied in het Antropoceen	4
1.3.2	Aanwijzingen voor de hydrologie in het verleden	5
1.4	Topografie.....	6
1.4.1	DHMMVI, 2001-2004	6
1.4.2	DHMMVII, 2013-2015	8
1.4.3	Hoogteprofiel	9
1.5	Erosiegevoeligheid	10
1.5.1	Potentiële erosiegevoeligheid per perceel	11
1.5.2	Afgeleide erosiegevoeligheidskaart.....	12
2	Tussentijds besluit.....	13
3	Bibliografie voor deel 6.....	14
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 6.....	15

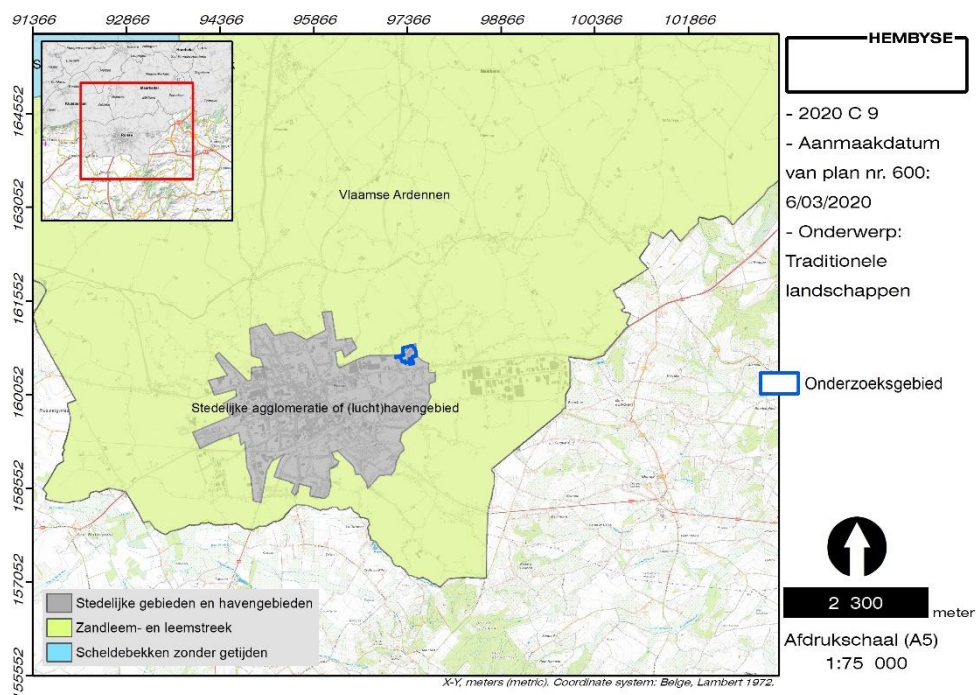
1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

1.1 Algemeen

Het landschap waarbinnen het onderzoeksgebied zich bevindt is het resultaat van geomorfologische processen. In dit deel van het archeologietraject worden de exogene geomorfologische processen belicht, die middels hun onderlinge wisselwerking een invloed hebben gehad op de vorming van het landschap en de relatie tot de mens. Hierbij wordt de traditionele landschappenkaart als uitgangspunt genomen, waarna de exogene landschapsvormende processen vanuit hydrologische (water), topografische (reliëf) en erosieve invalshoeken worden belicht. Sedimenten, gesteenten en bodems (voornamelijk glaciale, periglaciaal processen) worden belicht in deel 7 van het archeologietraject.

1.2 Traditionele landschappenkaart¹

Het onderzoeksgebied bevindt zich nog net binnen de stedelijke agglomeratie van Ronse die zich heeft ingenesteld in het traditionele landschap van de Vlaamse Ardennen, die een onderdeel vormen van de Vlaamse Zandleem- en leemstreek.

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied op de traditionele landschappenkaart.

De Vlaamse Ardennen zijn een heuvelachtige streek in het zuiden van de provincie Oost-Vlaanderen waarbij de hoogte schommelt tussen +88 en +145 meter ten

¹ Antrop M., 2002. *Traditionele landschappen van het Vlaamse Gewest, Versie 6.1, opgemaakt door de Vakgroep Geografie van de UGent.*

opzichte van de TAW. De zuidelijke grens van de Vlaamse Ardennen wordt gevormd door een heuvelrij tussen de Kluisberg in het westen en de Pottenberg in het oosten. Hierbinnen bevinden zich enkele getuigenheuvelds, zoals de Kluisberg, de Hotondberg, de Muziekberg en de Oudenberg. Voorbij de Pottenberg wordt de heuvelkam minder uitgesproken en ter hoogte van Geraardsbergen is deze volledig geërodeerd door de Dender. Tussen Brakel en Oudenaarde loopt een gelijkaardig, maar korter interfluvium dat eerder een afgerond plateau vormt zonder uitgesproken heuveltoppen. Wel wordt het plateau aan de noord- en voornamelijk aan de zuidzijde begrensd door steile hellingen. Beide heuvelruggen worden met elkaar verbonden door een langgerekte heuvelrug die zich van zuid naar noord uitstrekt. Deze rug start in het Henegouwse Pays des Collines en loopt tot de Pottenberg.

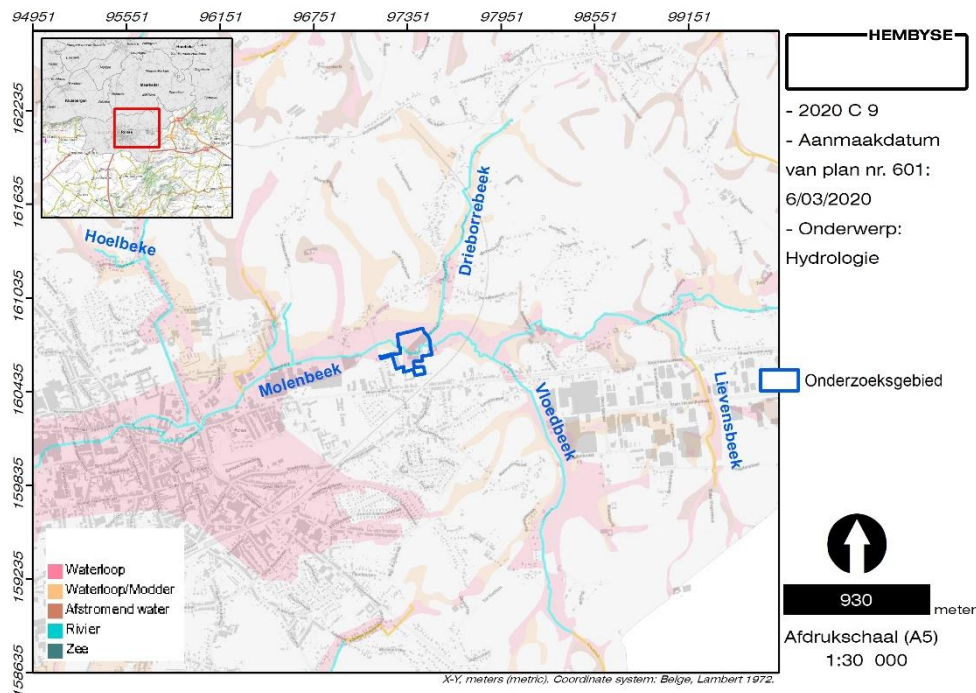
De streek wordt dus gekenmerkt door een versneden topografie met beboste heuvels enerzijds en kleine open ruimten waarbinnen geïsoleerde bebouwing aanwezig is anderzijds. Ter hoogte van de stadskern van Ronse echter hebben grootschalige infrastructuur en een decennialange inname van de open ruimte, zonder enige duidelijke structurerende of regulerende visie, voor een sterke versnippering van het landschap gezorgd. Van het traditionele landschap -dat het resultaat is van een hydrologische en geologische situatie, waarop de mens doorheen het verleden een onweerlegbare impact heeft gehad- blijft relatief weinig over.

1.3 Hydrologie

De ontwikkeling van het onderzoeksgebied hangt nauw samen met de hydrologische situering ervan. De hydrologische cyclus beschrijft de weg die het water aflegt door de atmosfeer (in de vorm van waterdamp en wolken), naar de aarde (als neerslag), over en door de bodem (beken, rivieren en grondwater), naar een zee of oceaan en weer terug naar de atmosfeer (door verdamping). Deze cyclus heeft een impact op de waarneming van een gebied door de mens in het verleden.

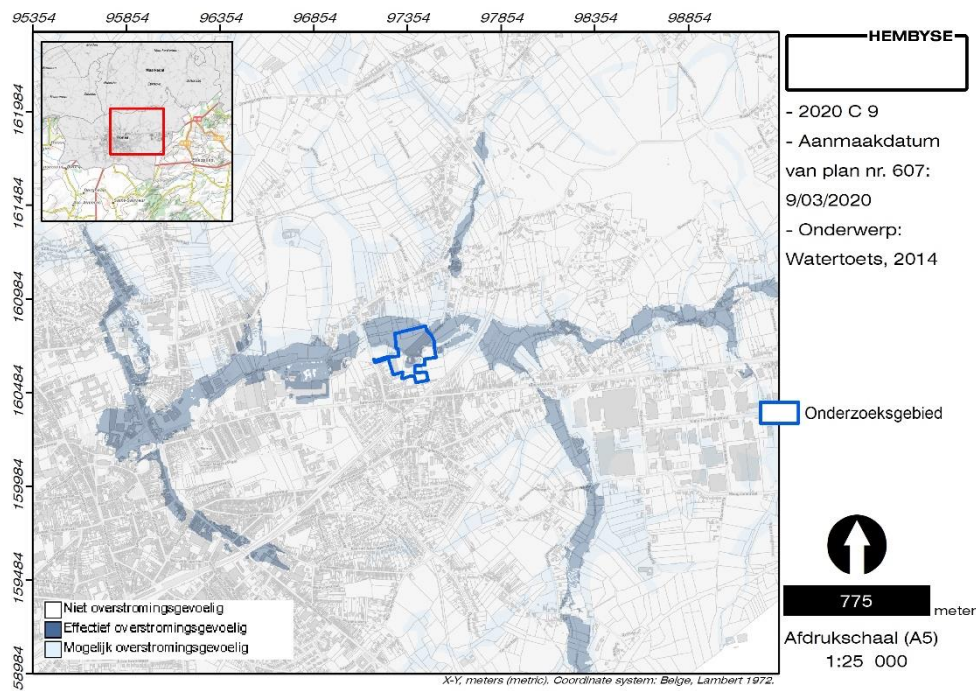
1.3.1 De hydrologie van het onderzoeksgebied in het Antropoceen

De huidige hydrologie van het onderzoeksgebied is kenmerkend voor het gebied sinds 1950 en is bij uitbreiding (mits enige voorzichtigheid) van toepassing op het Holoceen. Het onderzoeksgebied is immers niet onderhevig aan de invloed van moderne kanalen, stuwen of dergelijke meer.

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse Hydrografische Atlas en de van nature overstroombare gebieden.

Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen een van nature overstroombaar gedeelte van het landschap, dat overstroombaar is vanuit een waterloop. Het onderzoeksgebied bevindt zich dan ook ter hoogte van de plaats waar de Drieborrebeek uitmondt in de Molenbeek. De overstromingsproblematiek van de Molenbeek is heel goed gekend, waardoor in het valleigebied de principes van overstromingsvrij bouwen dienen nageleefd te worden. Concreet betekent dit dat geen ondergrondse constructies mogen voorzien worden, met uitzondering van bufferbekkens.

Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de overstromingsgevoelige gebieden, watertoets 2014.

Deze overstromingsproblematiek is te wijten aan de grote terreinhellingen met een snelle afstroming van het water vanop de heuvelruggen naar de vallei van de Molenbeek als gevolg. Dit is bijgevolg een weerslag van de topografie van het onderzoeksgebied (zie verder), waarbij het onderzoeksgebied zich in de vallei van de Molenbeek, waardoor ook sprake is van water en/of modder dat van de hoger gelegen delen van het landschap naar beneden wordt afgevoerd.

1.3.2 Aanwijzingen voor de hydrologie in het verleden

Niet van toepassing, er zijn geen oudere hydrologische kaarten gekend of publiek beschikbaar. Zie deel 8 van de archeologienota (Historisch kaartenmateriaal).

De hydrologische situatie is zoals eerder vermeld onlosmakelijk verbonden met de topografie van het gebied. Uit de gekarteerde gegevens blijkt dat het gebied gelegen is binnen de vallei van de Molenbeek. Dit is niet zozeer een strategische positie binnen het landschap aangezien in het verleden veelal hoger gelegen posities werden uitgekozen voor menselijke activiteiten. Niettemin is de nabijheid van een rivier altijd van belang geweest. Bijgevolg is de topografische situatie altijd cruciaal voor een goed begrip van het huidige onderzoeksgebied.

1.4 Topografie

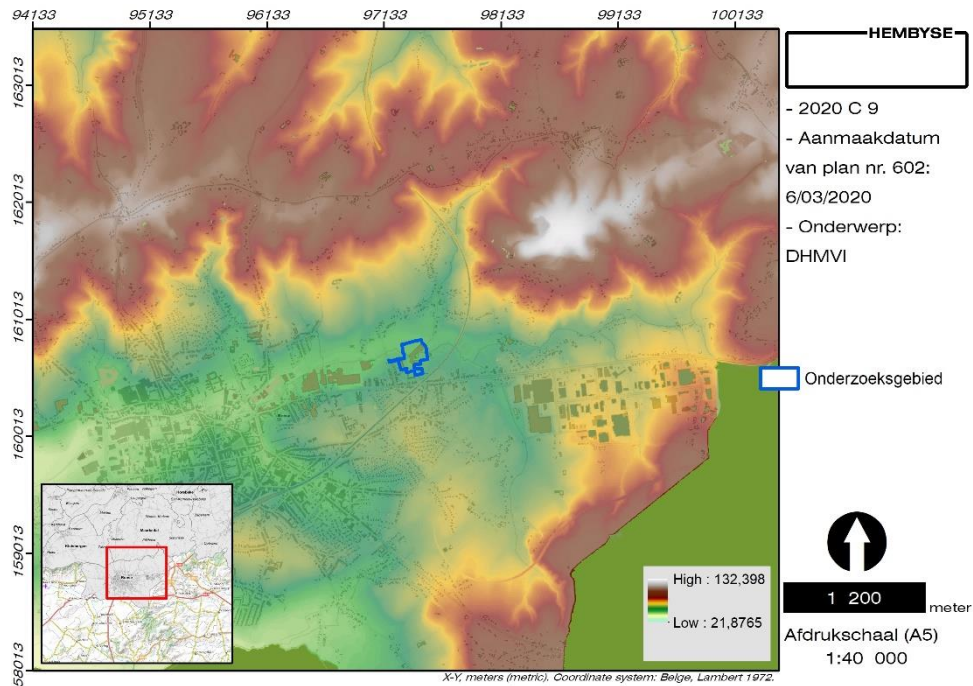
De topografie van een onderzoeksgebied beschrijft de hoogtes van het terrein, de structuren en gebouwen op een terrein, de wegen, enzovoort. Het resultaat is een topografische kaart, die een inzicht geeft in de bovengrondse toestand van het gebied ten tijde van de opmaak van de kaart. In dit hoofdstuk wordt het reliëf van het landschap, de hydrologie en de daaruit vloeiende erosiegevoeligheid besproken. De huidige structuren aan de oppervlakte komen aan bod in deel 2 van de bureaustudie.

1.4.1 DHMVI, 2001-2004

Het eerste Digitaal hoogtemodel van Vlaanderen is een kaartlaag in rastervorm met resolutie van 5m x 5m. De hoogtewaarden betreffen de hoogte van het maaiveld en zijn uitgedrukt in meter TAW (Tweede Algemene Waterpassing, NGI). De hoogtewaarde per pixel is berekend door interpolatie van hoogtemetingen, in hoofdzaak ingewonnen via laseraltimetrie (LIDAR) met een dichtheid van ca 1 punt per 4m², in de periode 2001 - 2004. In combinatie met het DHM II geeft dit een beeld van de recente evolutie van het onderzoeksgebied, aangezien in de afgelopen decennia de schaal van grondwerken is vergroot, levert dit vergelijk soms goede resultaten op wat betreft archeologische verwachting. Ook GGA (zie deel 9 van de archeologienota) kunnen op basis van het DHM worden afgebakend.

Het DHMVI geeft aan dat binnen de streek rond Ronse drie gebieden onderscheiden kunnen worden: in het noorden bevinden zich de steile, beboste hellingen van de Muziekberg en de Hotondberg; het stadscentrum van Ronse bevindt zich in een ketelvormige depressie van de Molenbeek; en het zuidelijke deel wordt gekenmerkt door een heuvelachtig landschap met overwegend zandleem- en leembodems.²

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Ronse [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14132> (geraadpleegd op 6 maart 2020).

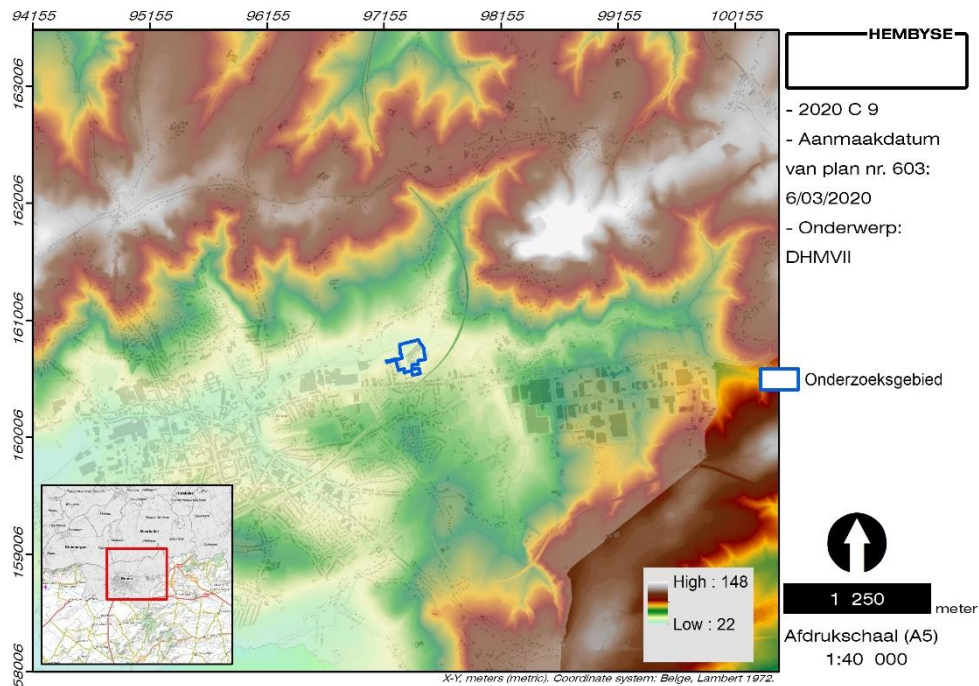
Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het DHMVI, DTM 5m.

Op schaal 1:40000 is zichtbaar hoe het onderzoeksgebied zich beneden in de vallei van de Molenbeek bevindt, die in het noorden begrensd wordt door de heuvelrug tussen de Kluisberg en de Muziekberg. In het zuidoosten is de noord-zuidgerichte heuvelrug tussen de Pottenberg en het Pays des Collines, op de grens met Frankrijk duidelijk zichtbaar.

Het hoogteverschil binnen het onderzoeksgebied bedraagt zo'n drie meter waarbij het zuiden zich hoger op de helling bevindt, op een hoogte van +40m TAW. Het onderzoeksgebied daalt dus in noordelijke richting, in de richting van de Molenbeek, waar sprake is van een hoogte van +37m TAW.

1.4.2 DHMVII, 2013-2015

Op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, met resolutie van één TAW-waarde (Tweede Algemene Waterpassing) is het duidelijk dat dit hoogteverloop niet gewijzigd is.

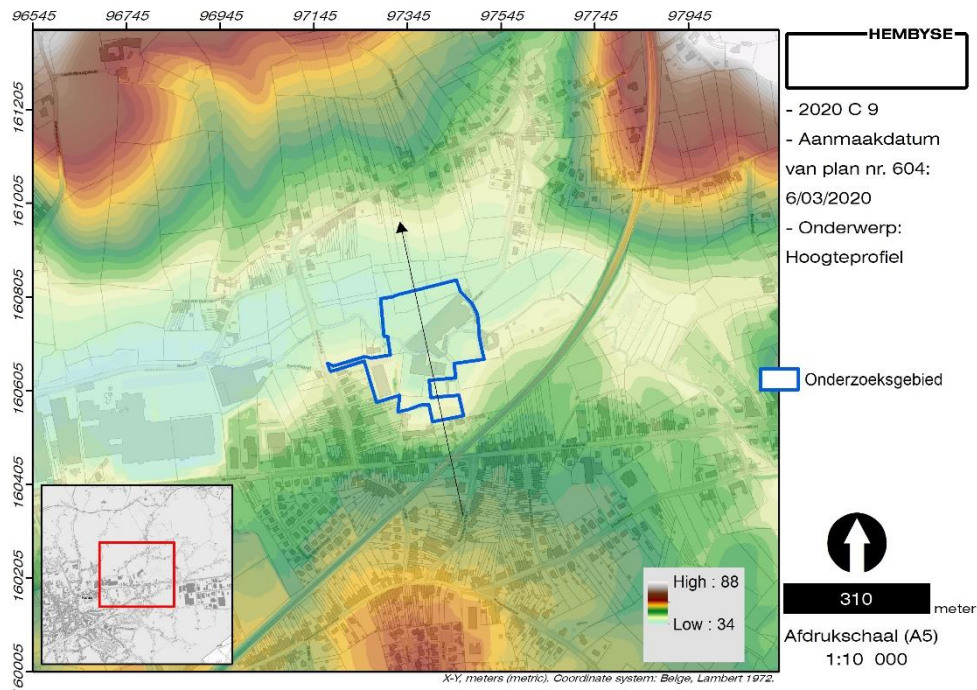

Figuur 5. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het DHMVII, DTM 1m.

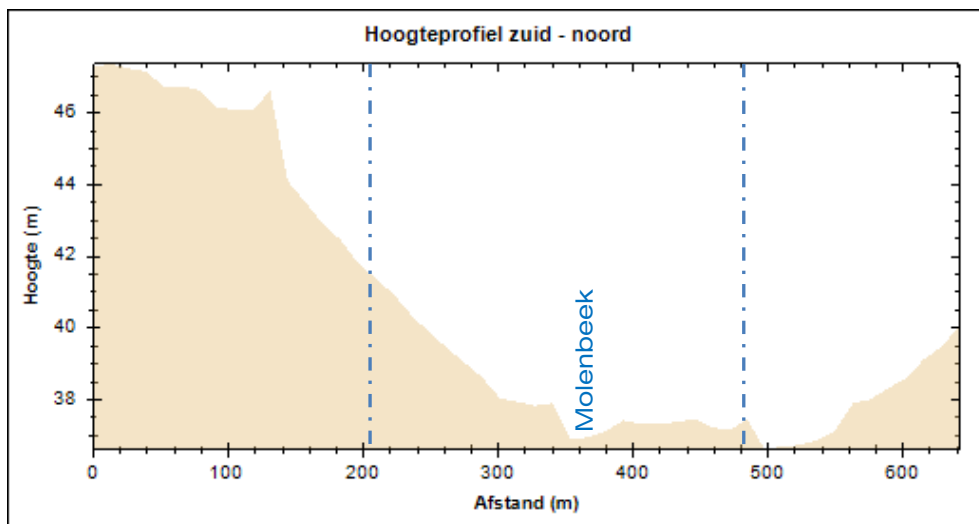
Op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II wordt identiek dezelfde situatie weergegeven, al zijn de hoogteverschillen duidelijker zichtbaar omwille van de grotere detailwerking. Het onderzoeksgebied zelf bevindt zich duidelijk binnen de vallei van de Molenbeek, en wordt in het noorden, oosten en zuidoosten omgeven door de heuvels van de Vlaamse Ardennen en het Pays des Collines.

1.4.3 Hoogteprofiel

Op basis van de meetdata van het DHMVII kan een hoogteprofiel van het onderzoeksgebied gegenereerd worden. Dit geeft vanuit een andere dimensie een beeld van het hoogteverloop van de site.

9

Figuur 6. Situering van het onderzoeksgebied op het DHMVII, DTM 1m (boven) en hoogteprofiel van het onderzoeksgebied (onder) van 200 tot 480 meter op de X-as.

Op basis van het hoogteprofiel van het onderzoeksgebied kan worden gesteld dat het gebied kan opgedeeld worden in twee delen. Ter hoogte van het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied is sprake van een vrij steile helling waarbij het hoogste punt van het onderzoeksgebied, op de zuidelijke grens, zich op een hoogte van

+41,38 meter ten opzichte van de TAW bevindt. Van hieruit daalt het terrein in noordelijke richting, naar de Molenbeek toe, die zich op een hoogte van +36,95m TAW bevindt. Het noordelijke deel van het onderzoeksgebied betreft een vrij egaal terrein dat gelegen is op een hoogte van +37,24m TAW.

Op basis van dit hoogteverloop kan gesteld worden dat er in het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied een reële kans op historische erosie is, waarbij het colluviale materiaal op de linkeroever van de Molenbeek kan zijn afgezet. In het noordelijke deel van het onderzoeksgebied wordt geen erosie verwacht.

Deze erosiegevoeligheid echter kan worden geraadpleegd, zodat hierover uitsluitel kan worden geboden. De erosiegevoeligheid van een gebied kan immers een grote impact hebben op de bewaring van de bodem.

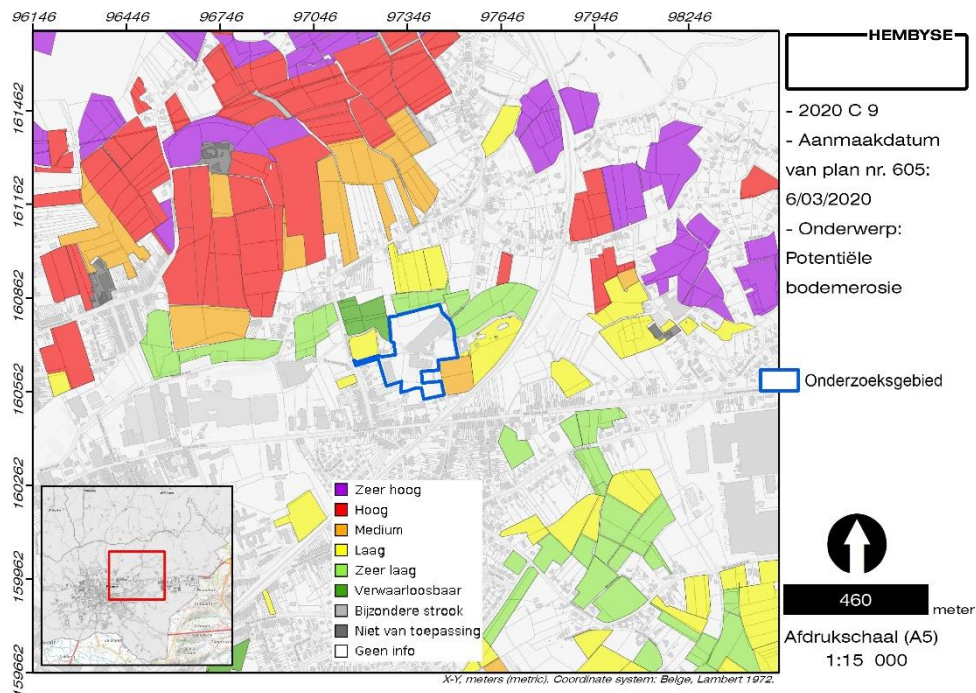
1.5 Erosiegevoeligheid

Erosie is het proces van slijtage van een vast oppervlak waarbij materiaal of sediment wordt verplaatst of geheel verdwijnt. Dit proces vindt vooral plaats door de schurende werking van wind en stromend water. Erosie is een fenomeen met een natuurlijke oorzaak, menselijke activiteiten kunnen het erosieproces versterken, bijvoorbeeld door het kappen van bossen en het kaal houden van de bodem door ploegen. Erosie moet niet verward worden met verwerking (zie deel 7 van deze bureaustudie). De erosiegevoeligheid van het oppervlak in onze gewesten (en tijdens het Antropoceen, nvdr.) wordt in eerste instantie beïnvloed door de helling van het terrein (zie topografie), de hydrologie van het terrein, het sediment en de bodemkundige toestand. Deze laatste twee worden besproken in deel 7 van de bureaustudie.

De erosiegevoeligheid van een onderzoeksgebied is immers niet zelden een reflectie van de hydrologische situatie. Voor de archeoloog is de erosiegevoeligheid van een terrein belangrijk aangezien de mate waarin een gebied erodeert drastische gevolgen kan hebben voor de archeologische waarde van het gebied: wanneer een site zich in een sterk tot zeer sterk erosiegevoelig gebied bevindt, is algemeen gesteld de kans op bewaring kleiner, of is de kans op het beschadigen van dit archeologisch erfgoed groter. Anderzijds kunnen archeologische lagen door geërodeerde pakketten worden afgedekt, waarbij de kans op een goede bewaring over het algemeen verbetert (of beter wordt geacht). Om de erosiegevoeligheid van het onderzoeksgebied in te schatten kunnen zowel de Erosiegevoeligheidskaart voor Vlaanderen als de Potentiële bodemerosiekaart per perceel worden onderzocht.

1.5.1 Potentiële erosiegevoeligheid per perceel

De potentiële bodemerosiekaart per perceel (2017) geeft aan de hand van een klasse-indeling de totale potentiële erosie van een bepaald landbouwperceel weer. De totale potentiële erosie houdt geen rekening met het huidige landgebruik (grasland of akkerland).

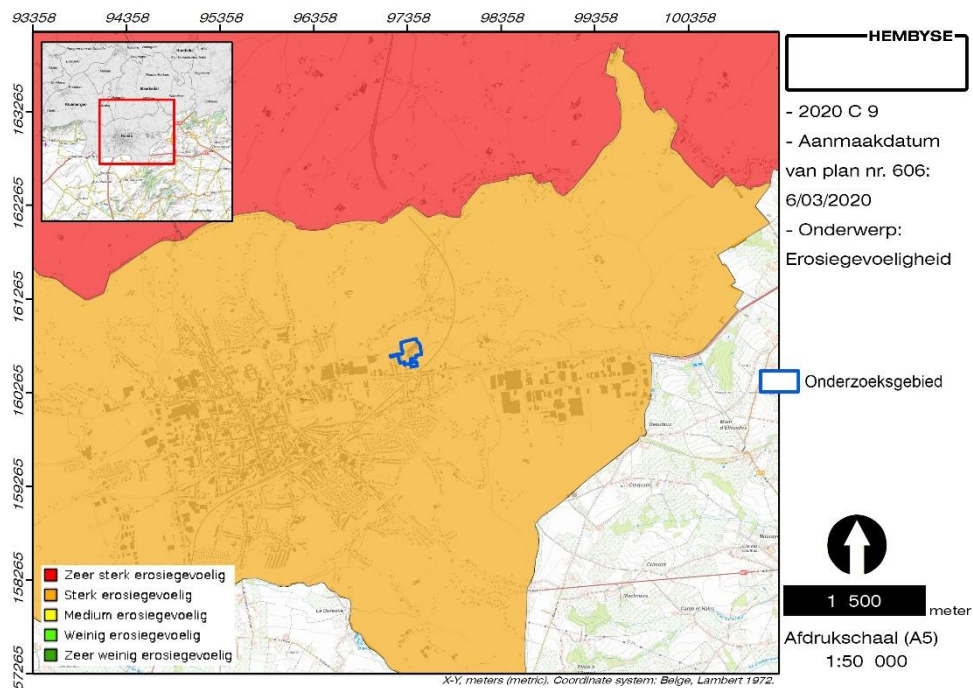

Figuur 7. Situering van het onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart per perceel.

Aangezien het huidige onderzoeksgebied in grote mate bestaat uit gebouwen, loodsen en verharding, is het onderzoeksgebied niet gekarteerd op de potentiële bodemerosiekaart. Een aantal nabijgelegen percelen, die wel gekarteerd staan, tonen aan dat de zuidelijke delen een hogere potentiële bodemerosie kennen dan de noordelijke percelen. Dit komt overeen met de data op het DHM, die aangeven dat er in het zuiden sprake is van een helling, en dus een “medium” tot “lage” kans op erosie, terwijl deze in het noorden effectief in de alluviale vlakte gelegen zijn, en dus eerder een “zeer lage” tot “verwaarloosbare” potentiële erosie hebben.

1.5.2 Afgeleide erosiegevoeligheidskaart

De Erosiegevoeligheidskaart voor de Vlaamse Gemeenten geeft voor elke gemeente in Vlaanderen de gemiddelde gevoeligheid voor bodemerosie weer (de dato 2006). De kaart geeft dus op niveau van Vlaanderen een eerste indicatie van de locatie van erosiegevoelige gebieden. De kaart is een afgeleide van de potentiële bodemerosiekaart per perceel (de dato 2006). Op de afgeleide Erosiegevoeligheidskaart voor de Vlaamse Gemeenten staat het gebied ingekleurd als “Sterk erosiegevoelig”. Het onderzoeksgebied is niet fundamenteel veranderd sinds 2006, dus de kaart is nog steeds van toepassing.

Figuur 8. Situering van het onderzoeksgebied op de afgeleide erosiegevoeligheidskaart.

De erosiegevoeligheidskaart biedt echter weinig aanvullende informatie over de bodemgesteldheid van het onderzoeksgebied. Het betreft immers een veralgemening van de erosiegevoeligheid binnen het omliggende heuvellandschap. De heuvelrug tussen de Muziekberg en de Kluisberg staat daarbij als “zeer sterk erosiegevoelig” aangegeven, terwijl de tussenliggende zones, die inderdaad in grote mate gekenmerkt worden door hellingen, gekarteerd staan als “sterk erosiegevoelig”. Dit gaat misschien wel op voor het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied, maar deze veralgemening maakt geen onderscheid tussen de flanken van de heuvelruggen en de tussenliggende valleien. Dit kaartenmateriaal geeft echter een goede aanzet tot het onderzoeken van de aardkundige toestand van het onderzoeksgebied. Dit wordt besproken in deel 7 van dit dossier.

2 Tussentijds besluit

Het onderzoeksgebied blijkt zich landschappelijk te bevinden in de vallei van de Molenbeek. Het hoogteverloop in de vallei zelf is vlak, maar naar het zuiden toe is een vrij steile helling aanwezig. Deze helling is waarschijnlijk aan natuurlijke erosie blootgesteld, waarbij het colluvium zich kan opgestapeld hebben op de (linker)oever van de Molenbeek. In het noordelijk deel van het onderzoeksgebied kan men echter vermoeden dat de bodemkundige situatie -afgezien van de menselijke ingrepen- gedurende het Holocene vrij stabiel is gebleven.

3 Bibliografie voor deel 6

Naslagwerken

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: *Ronse* [online]
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14132> (geraadpleegd op 6 maart 2020).

Antrop M., 2002. *Traditionele landschappen van het Vlaamse Gewest, Versie 6.1*, opgemaakt door de Vakgroep Geografie van de UGent.

Vanslambrouck A., 2015. *De strijd tegen de overstromingen in Ronse*, Grontmij Belgium.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 6

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied op de traditionele landschappenkaart.	2
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse Hydrolografische Atlas en de van nature overstroombare gebieden.	4
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de overstromingsgevoelige gebieden, watertoets 2014.....	5
Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het DHMVI, DTM 5m.	7
Figuur 5. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het DHMVII, DTM 1m.	8
Figuur 6. Situering van het onderzoeksgebied op het DHMVII, DTM 1m (boven) en hoogteprofiel van het onderzoeksgebied (onder) van 200 tot 480 meter op de X-as.	9
Figuur 7. Situering van het onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart per perceel.	11
Figuur 8. Situering van het onderzoeksgebied op de afgeleide erosiegevoeligheidskaart.	12

ONDERZOEK:

Ronse, Meuniersite

ONDERDEEL

7

Assessment van aardkundige data

INHOUDSOPGAVE

1	Aardkundige situering	2
1.1	Vraagstelling	2
1.2	Geologie en sedimentologie van het onderzoeksgebied.....	3
1.2.1	Geologisch 3D-model.....	3
1.2.2	Sedimenten uit het Tertiair	4
1.2.3	Sedimenten uit het quartair	6
1.2.3.1	Veralgemeende Quartair geologische kaart	6
1.2.3.2	Quartair profieltypekaart.....	8
1.3	Bodemkundige situering	10
1.3.1	Bodemkaart van België	10
1.3.2	Drainageklasse	16
1.3.3	Referentieprofielen (DOV)	18
1.4	Controle van de data: boringen	19
1.4.1	Gekende boringen in de DOV	19
1.4.2	Controleboringen: Hembyse bv	20
2	Tussentijds besluit.....	24
3	Bibliografie voor deel 7	27
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 7	28

1 Aardkundige situering

1.1 Vraagstelling

De “aardkundige situering” van het onderzoeksgebied valt uiteen in twee verschillende onderdelen: enerzijds dient onderzocht te worden welke sedimenten binnen het onderzoeksgebied voorkomen en anderzijds welke bodemvormingsprocessen in deze sedimenten zijn opgetreden.

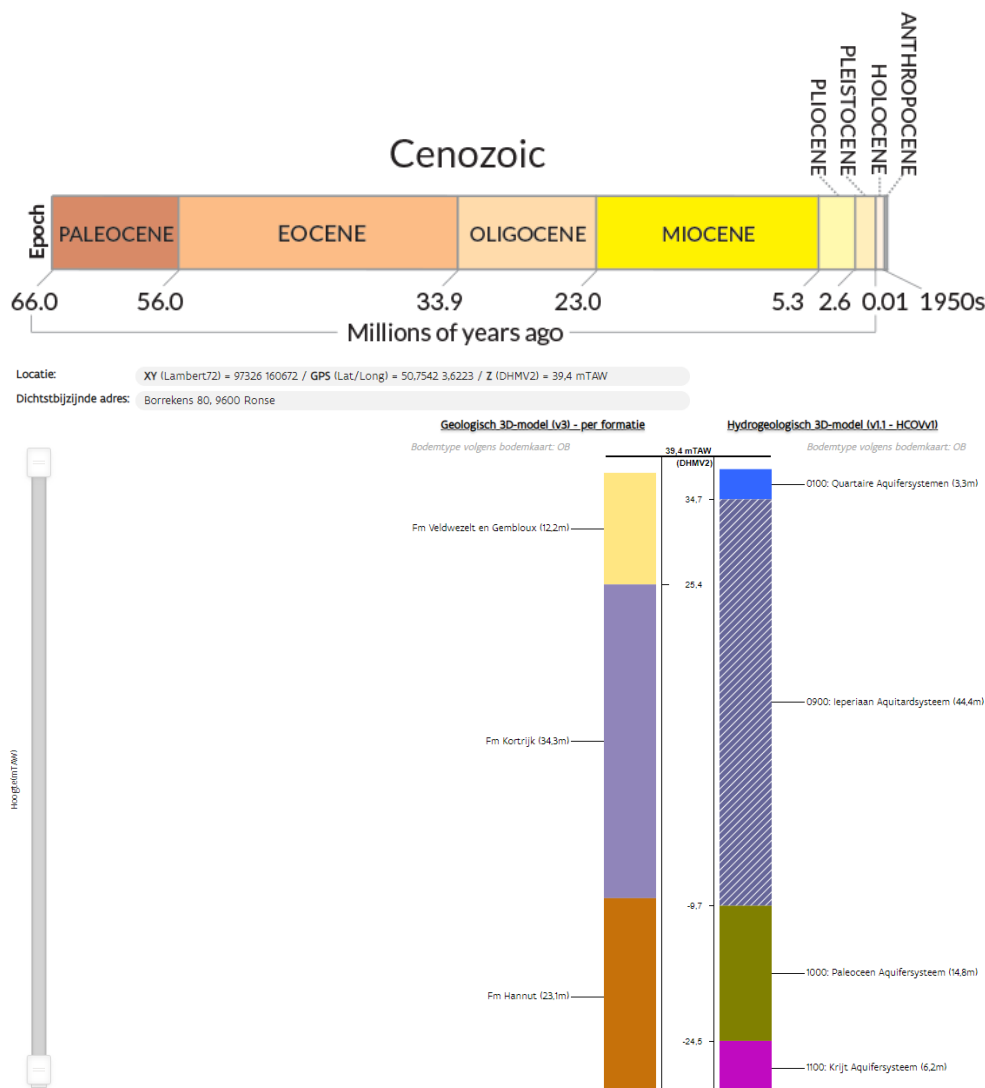
De vraagstelling voor dit deel van het onderzoek is dus:

1. **Welke sedimenten bevinden er zich binnen het onderzoeksgebied en hoe zijn deze tot stand gekomen ? Welke impact hebben deze op het potentieel op archeologische sites ?**
2. **Welke bodemvormingsprocessen zijn er binnen deze sedimenten gebeurd en welke impact hebben deze op het potentieel op archeologische sites ?**

1.2 Geologie en sedimentologie van het onderzoeksgebied

1.2.1 Geologisch 3D-model

Het geologisch 3D-model, op basis van data uit de DOV, laat toe om een overzicht te verschaffen van de opeenvolging van sedimenten binnen het onderzoeksgebied en de geschatte dikte van deze pakketten van sedimenten.

Figuur 1. Geologisch 3D-model van het onderzoeksgebied.

Volgens de DOV is er binnen het onderzoeksgebied een quartair sediment aanwezig met een dikte van 12,2 meter. Hierin hebben zich verschillende bodemtypes ontwikkeld (zie verder).

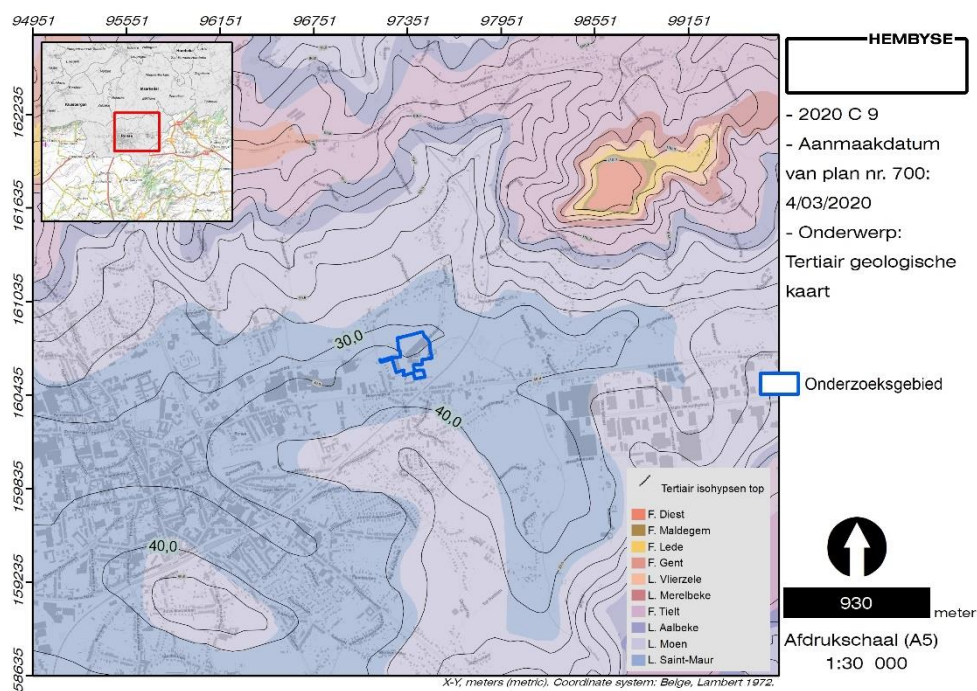
Onder deze quartaire sedimenten bevinden zich -ter hoogte van het onderzoeksgebied- tertiaire sedimenten die werden afgezet tijdens het laat-Eoceen (38 tot 33,9 miljoen jaar geleden). De samenstelling van deze sedimenten wordt hieronder uitgediept. Op de tertiaire sedimenten die ouder zijn dan het laat-Eoceen

wordt niet verder ingegaan, aangezien de historische menselijke activiteiten niet zo ver in de tijd reiken.

1.2.2 Sedimenten uit het Tertiair

De diepste lagen die in het onderzoeksgebied door de mens in het verleden konden worden aangesneden, zijn de tertiaire geologische eenheden in de ondergrond. Deze worden aangesneden bij het uitgraven van uitermate diepe structuren, zoals bijvoorbeeld waterputten en grachten (denk aan grachten van mottekastelen of forten). Deze lagen kunnen ook zijn aangesneden omwille van hun waarde als grondstof: in het geval van kleiafzettingen kunnen deze voor bijvoorbeeld baksteenproductie zijn aangewend.

De jongste tertiaire (het geologische tijdvak van 66,0 tot 2,58 miljoen jaar geleden) gelaagdheden in de ondergrond van het projectgebied bestaan uit sedimenten van de zogenaamde Formatie van Kortrijk. Deze formatie is gevormd in het Vroeg-Eoceen, met andere woorden tussen 55 en 52 miljoen jaar geleden. De Formatie van Kortrijk bestaat uit mariene, hoofdzakelijk kleiige afzettingen met weinig macrofossielen. De Formatie van Kortrijk wordt opgesplitst in het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen, en het Lid van Aalbeke dat het laatst werd afgezet.

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied op de tertiair geologische kaart (1/50.000).

Binnen het onderzoeksgebied is er sprake van het Lid van Saint-Maur, dat ook wel de Klei van Orchies genoemd wordt. Het Lid van Saint-Maur wordt gekenmerkt door stijve niet kalkhoudende kleien met een maximale dikte van 30 meter. Ongeveer

halfweg het Lid van Saint-Maur traden plotse veranderingen in sedimentatieregime op met de afzetting van een kalkhoudend, iets meer siltig lagenpakket van ongeveer 1 meter dik. Dit pakket zou kunnen wijzen op een iets minder diep worden van het afzettingsmilieu of op belangrijke verschuivingen in de stromingspatronen in het Noordzeebekken. Nadien volgde een terugkeer naar de vroegere sedimentatieomstandigheden met de afzetting van niet kalkhoudende kleien die het bovenste deel van het Lid van Saint-Maur vormen.¹

De top van deze tertiaire lagen bevindt zich ter hoogte van het onderzoeksgebied op een hoogte van +30 meter ten opzichte van de TAW en dus op een diepte van 7 à 8 meter onder het huidige maaiveld. Bijgevolg is het vrij onwaarschijnlijk dat deze lagen worden aangesneden tijdens eventueel archeologisch onderzoek of tijdens de geplande werkzaamheden.

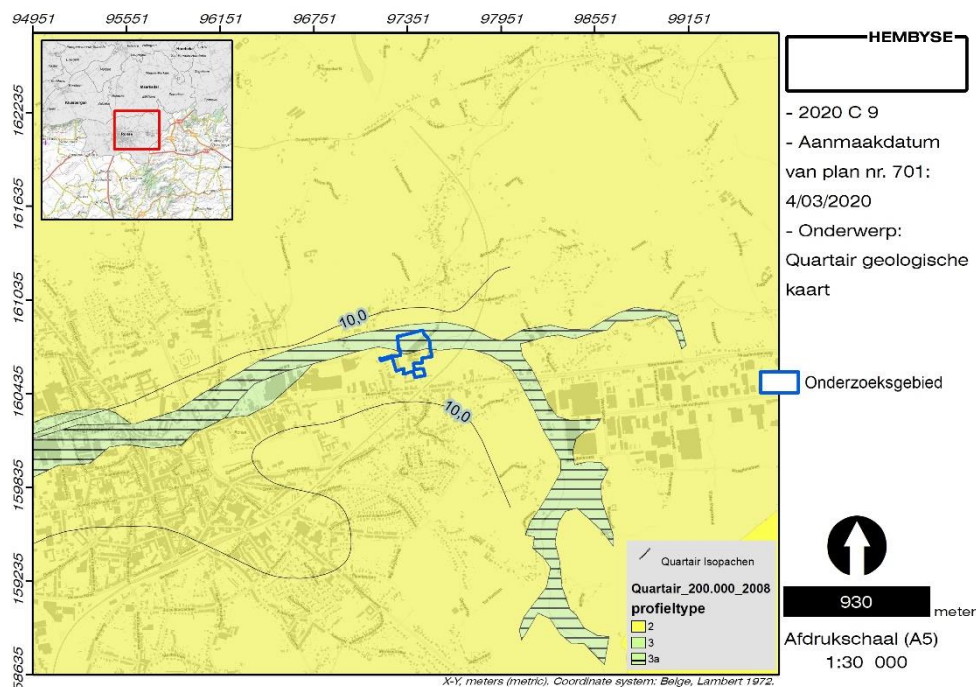
Op het moment dat deze klei werd afgezet was er überhaupt van de mens of van Ronse nog geen sprake, maar de erfenis van deze oerzee heeft tot op vandaag zijn invloed. Deze tertiaire lagen zijn echter meestal afgedekt door quartaire sedimenten maar zowel de tertiaire als de quartaire gelaagdheden hebben de mens in het verleden en het gebruik van het land sterk beïnvloed.

¹ Borremans, M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Academia Press, Gent.

1.2.3 Sedimenten uit het quartair

1.2.3.1 Veralgemeende Quartair geologische kaart

Op de quartair geologische kaart staan de bodemtypes weergegeven die afgezet zijn in het quartaire tijdvak (onderverdeeld in het Pleistoceen en het Holoceen, respectievelijk voor en na de laatste ijstijd), met name vanaf 2,58 miljoen jaar geleden tot op heden. Deze afzettingen zijn meestal vrij ondiep aan de oppervlakte aanwezig en zijn in grote mate bepalend voor menselijke activiteiten zoals landbouw, veeteelt, enzovoort.

Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied op de quartair geologische kaart (1/200.000).

Het onderzoeksgebied kan opgedeeld worden in twee zones, waarbij de noordelijke zone gekarteerd wordt als zijnde profieltype 3a, terwijl de zuidelijke zone gekarteerd staat als zijnde profieltype 2.

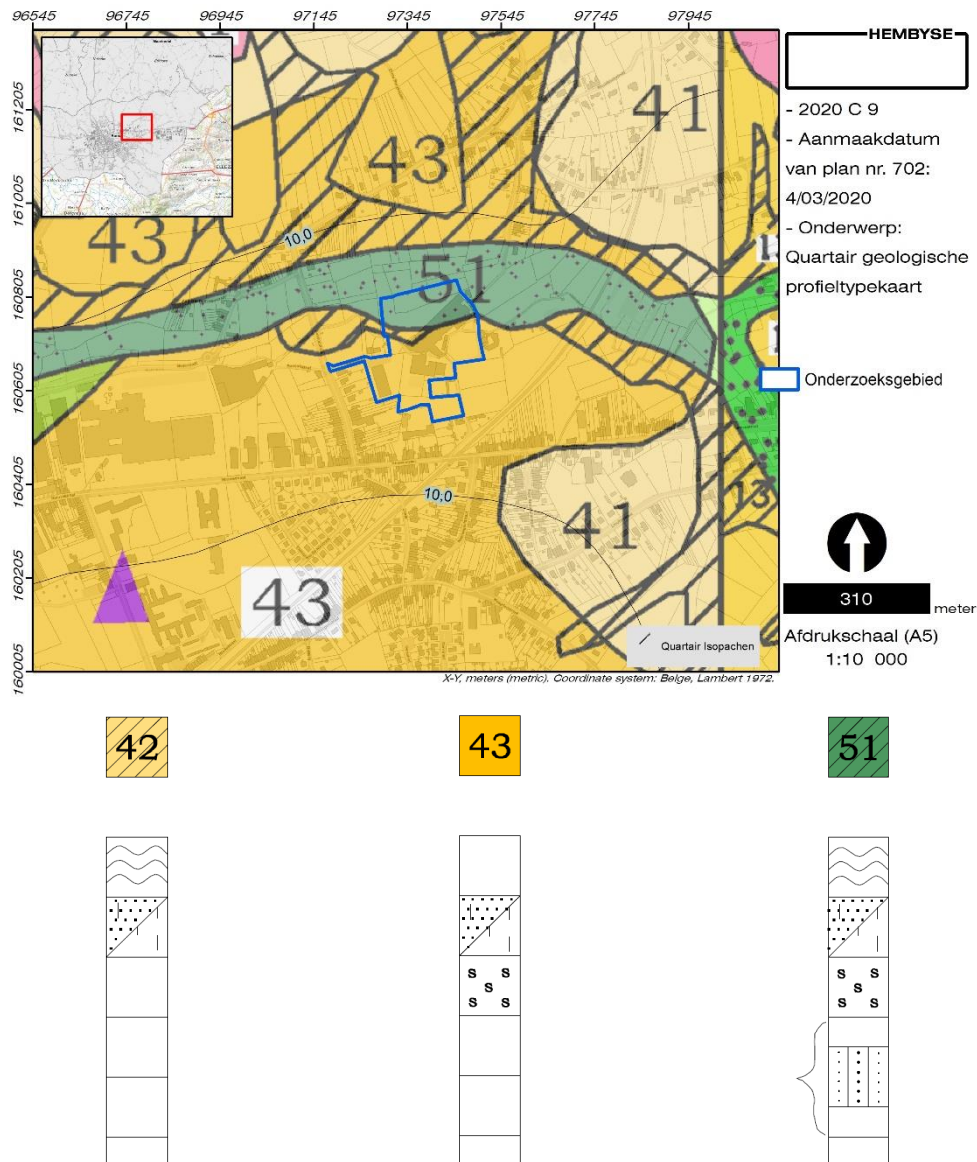
Dit betekent dat het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied wordt afgedekt door een leemmantel (of loessmantel) die voornamelijk tijdens de jongste ijstijd werd afgezet (ELPw). Op deze loess hebben zich mogelijks vruchtbare al of niet verspoelde (colluviale) leembodems ontwikkeld (HQ, zie verder). Het bodemprofiel bestaat uit een "licht lemige uitgeloopte horizont met daaronder een zuiver lemige horizont die is aangerijkt met klei". Op basis van de isopachen kan gesteld worden dat dit quartair pakket ter hoogte van het projectgebied een dikte van 10 meter bereikt, wat er op wijst dat het winnen van de onderliggende klei van Orchies niet zonder intensieve arbeid zou kunnen gebeuren.

In het noordelijk deel van het onderzoeksgebied worden de Pleistocene afzettingen in theorie gevormd door twee karteereenheden die boven elkaar zijn afgezet. Aan de basis van deze afzettingen bevinden zich fluviatiele afzettingen uit het Laat-Pleistoceen. Deze alluviale afzettingen worden afgedekt door een pakket eolische afzettingen uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), of mogelijk uit het Vroeg-Holoceen. Het betreft fijne afzettingen (zand tot silt) door polaire winden uit de laatste ijstijd. In de praktijk komt dit neer op zand en zandleem. De onderste fluviatiele afzettingen kunnen ook afgedekt zijn geweest door hellingsafzettingen of door een combinatie van deze hellingsafzettingen en de voornoemde eolische afzettingen.

Dit is een veralgemeende situatie en uitsluitel over de aan- of afwezigheid hiervan wordt geboden door de samengestelde quartair profieltypekaart te bekijken. Deze laat immers toe de quartaire data op een grotere schaal, en dus meer in detail, te lezen.

1.2.3.2 Quartair profieltypekaart

Op deze kaart worden binnen het onderzoeksgebied (terug te vinden op kaartblad 29²) drie verschillende profieltypes gekarteerd, al moet hierbij opgemerkt worden dat deze profieltypes grote overeenkomsten vertonen.

Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied op de samengestelde quartair geologische profieltypekaart (1/50.000). onder: opbouw van de gekarteerde profieltypes binnen het onderzoeksgebied.

Er is sprake van één karteereenheid die de basis vormt van de gekarteerde profieltypes binnen het onderzoeksgebied. Het betreft een Pleistocene sedimentatie waarbij het Lid van Brabant wordt afgedekt door de Formatie van Gent. Deze laatste betreft eolische sedimenten uit het Weichseliaan die werden

² Bogemans F., 2007. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, Kaartblad 29 Kortrijk, Brussel.*

afgezet in een relatief vochtig klimaat waardoor er sprake is van een alternerend complex van grof- en fijnkorrelige lagen. De mogelijkheid bestaat dat zich hierin hellingsafwaarts materiaal heeft afgezet waardoor er mogelijk sprake is van herwerkt tertiair materiaal. Het topfacies wordt gekenmerkt door meer homogene eolische afzettingen die werden afgezet in een droger klimaat. Dit beperkt de hellingsprocessen; secundaire verplaatsingen bestaan doorgaans enkel uit verstuvingslagen. Hierdoor is er wel nog sprake van variaties in korrelgrootte waardoor er zowel zandige als meer lemige afzettingen kunnen worden waargenomen. De dikte van het pakket varieert van minder dan 2 meter tot circa 5 meter. Het onderliggende Lid van Brabant betreft eveneens afzettingen uit het Weichseliaan, maar deze worden gekenmerkt door een niet-geconsolideerd poreus silt, dat bekend staat onder het containerbegrip “leem”. Het is bleekgeel, is kalkrijk en vertoont weinig gelaagdheid. Heden is een groot deel van het profiel tot 2 meter diepte ontkalkt.

In het noordelijke deel van het onderzoeksgebied worden deze sedimenten afgedekt door een colluviaal pakket uit het Holoceen. Deze colluviale afzettingen bevinden zich uitsluitend langs de valleiwanden en in de vallei waar ze buiten de actieradius van de waterlopen liggen. Deze afzettingen bestaan doorgaans uit geelbruine leem tot zandleem, in mindere mate lemig zand en worden gekenmerkt door een diffuse gelaagdheid. Ze werden gevormd na de accumulatie van de eolische mantel op plaatsen die minder goed beschermd zijn door een vegetatiedek.

9

Samenvattend kan dus gesteld worden dat de gegevens van de quartair geologische profieltypekaart overeen komen met deze van de quartair geologische kaart, maar deze wel wat scherp stellen. De kaart met een grotere schaal toont immers aan dat er inderdaad sprake is van een tweedeling binnen het onderzoeksgebied waarbij sprake is van een zuidelijk deel waarbij geen Holocene afzettingen aanwezig zijn en dat de top van de Pleistocene sedimenten aan het oppervlak aanwezig waren aan het begin van het Holoceen, terwijl deze in het noordelijke deel van het onderzoeksgebied wél worden afgedekt door een Holoceen colluviaal pakket.

Hiermee kan de eerste onderzoeksvraag van dit hoofdstuk reeds worden beantwoord:

1. **Welke sedimenten bevinden er zich binnen het onderzoeksgebied en hoe zijn deze tot stand gekomen ? Welke impact hebben deze op het potentieel op archeologische sites ?**

Er zou sprake zijn van een eolische loessmantel, die gevormd is onder periglaciale omstandigheden van de laatste ijstijd (Vroeg- en Midden-Weichseliaan). Deze koude periode kenmerkt zich door een onbewoonbaar landschap, waarbij de mens in de warmere periodes (interstadialen) naar de hogere oevers trekt om zich te vestigen. Dit betekent dat er in

onderzoeksgebieden met sedimenten die voorheen in dergelijke omstandigheden zijn gevormd, er geen duidelijk afgelijnde verwachting is voor het aantreffen van steentijdartefactensites uit het Paleolithicum:

- In dergelijke omstandigheden is enkel bewoning mogelijk op hoger gelegen plaatsen in het landschap, zoals stuifduinen, stuwwallen (in Nederland), tertiaire heuvels (zoals de Blandijnberg), uitstekende dekzandruggen, enzovoort, dit ten tijde van warmere periodes (de zogenaamde interstadialen). Voor deze interstadialen is het in theorie wel mogelijk dat stabiele bodemhorizonten door eolische sedimenten afgedekt zijn (maar: zie §1.4).
- Voor jongere steentijdsites (Mesolithicum) zijn de bewaringsomstandigheden niet gunstig: in het grootste deel van het onderzoeksgebied is immers sprake van Holocene afdekkende sedimenten, wat betekent dat indien het onderzoeksgebied reeds lange tijd als akkerland in gebruik is, de Holocene bodem volledig in de antropogene bodemhorizonten zal zijn opgenomen. Enkel in het meest noordelijke deel van het onderzoeksgebied is sprake van Holocene afdekkende pakketten, met name colluvium dat van de hoger gelegen delen van het terrein naar de vallei is afgespoeld. Dit betekent tevens dat de bewaringsomstandigheden van de hoger gelegen delen van het terrein niet alleen aan menselijk ingrijpen (landbouw en bebouwing) onderhevig zijn geweest, maar ook aan erosie.

1.3 Bodemkundige situering

1.3.1 Bodemkaart van België

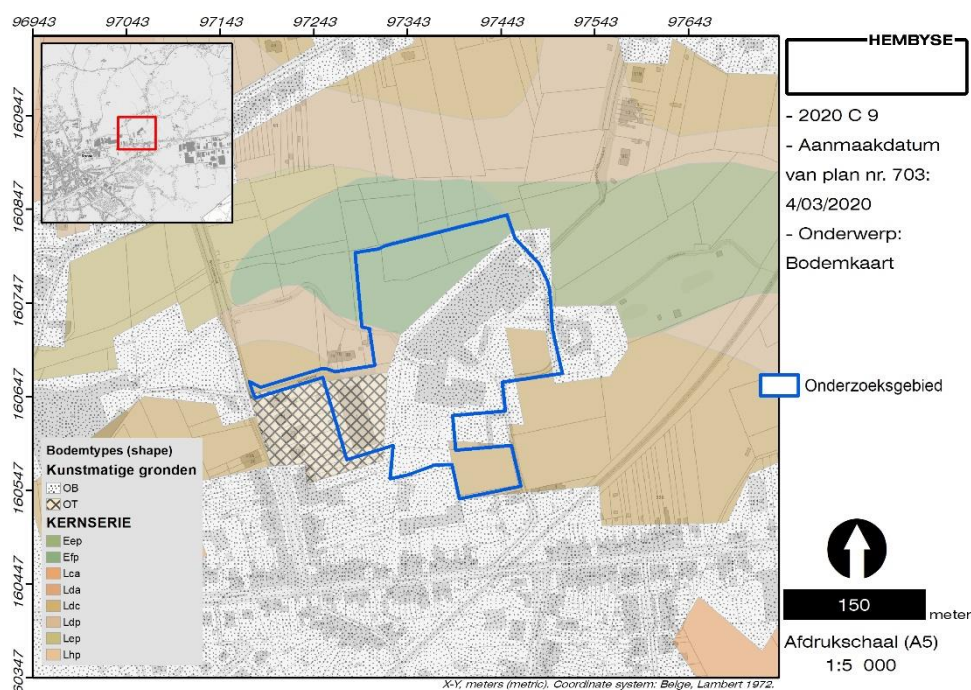
De menselijke activiteiten hebben zich sinds jaar en dag toegespitst op landbouw en veeteelt en in die optiek zijn de bodems in België -voornamelijk- geïnventariseerd naar de bodemtextuur en de vochtigheid, met het oog op een duidelijk beeld van waar welke gewassen geteeld kunnen worden. Bij de beschrijving³ van de bodem wordt er in de bodemkunde in België en Nederland gebruik gemaakt van het A/B/C-horizontensysteem. Elke horizont is een apart en duidelijk te onderscheiden laag in de bodem.

- De O-horizont bevindt zich boven de A-horizont. Hij bestaat uit strooisel: dode maar nog onverteerde plantenresten. Dit is anders dan humus, dat bestaat uit grotendeels verteerde, niet meer herkenbare plantenresten. De strooisellaag komt vaak voor in bossen.
- De A-horizont is het organische of humeuze bovenste deel van de bodem. Humus is de organische rest van dode planten. Dit verrijkt de bodem met organische stoffen die als voedingsstoffen voor allerlei organismen dienen.

³ Ontleend aan www.geologievannederland.nl.

- De E-horizont vormt zich tussen de A en de B-horizont. Het staat voor “eluvatie” (uit het Latijn; betekent uitwassen), oftewel uitspoeling. Pas na langdurige uitspoeling zal de bovenliggende horizont zo verarmd zijn dat hij te herkennen is als een vaalgrijze uitspoelingslaag. Het moedermateriaal is volledig gebleekt in de E-horizont en is goed herkenbaar in een zogenaamde “podzolbodem”.
- De B-horizont is de inspoelingslaag. Dit is de horizont die als opvangkamer dient van stoffen die eerder zijn opgelost en hier weer neerslaan. Inspoeling vindt plaats als regenwater de opgeloste stoffen uit hogere lagen transporteert naar een lagergelegen laag. Dit kunnen organische humusbestanddelen zijn, maar ook ijzer. Een stijgende beweging van opgeloste stoffen is ook mogelijk, bijvoorbeeld bij uitdroging van de bodem.
- De C-horizont is de onderste laag en vormt het originele moedermateriaal waarin de bodem zich ontwikkeld heeft. Hiervoor worden de termen “moederbodem”, “onverstoord moedermateriaal” “onverweerd moedermateriaal” en (vulg.) “de vaste bodem” door elkaar gebruikt. In de Vlaamse archeologie wordt de term “moederbodem” nog veel gebruikt, in dit dossier wordt de term “onverweerd moedermateriaal” gebruikt. Deze horizont kenmerkt zich doordat de bodemvorming nog niet tot deze diepte is doorgedrongen. De C-horizont kan bestaan uit veen, zand, leem, silt of klei.
- Er kunnen in de bodemkunde toevoegingen zijn, een kleine letter achter de hoofdletter. De combinatie Bh bijvoorbeeld betekent dat de inspoelingslaag is verrijkt met humus. Bs betekent dat er ijzer- en/of aluminiumoxide zijn ingespoeld.
- In sommige gevallen raken bodems begraven onder stuifzanden of andere sedimenten. Vaak vindt er in het sediment nieuwe bodemvorming plaats. De oude bodemvorming is dan niet meer actief. In dat geval spreken we van “paleo-bodems”.

Binnen het onderzoeksgebied worden op de bodemkaart van België vijf verschillende bodemtypes gekarteerd.

Figuur 5. Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart.

Het grootste deel van het onderzoeksgebied staat gekarteerd als bodemtype OB, wat neerkomt op bebouwde gebieden. Het betreft een zone min of meer centraal in het onderzoeksgebied dat grotendeels wordt ingepalmd door gebouwen en loodsen (cf. supra, §Plaatsbezoek). Tijdens het plaatsbezoek zijn deze loodsen en gebouwen bezocht. Het gebouwencomplex ten zuiden van de Molenbeek bestaat uit verhardingen, een loods voor houtopslag, machinehallen met acht sheddaken en een vijver/bufferbekken.

Figuur 6. Links; de hallen met sheddaken en de houtopslagloods. Rechts: de vijver/bufferbekken.

Het maaiveldniveau van de hallen met sheddaken ligt lager dan het maaiveldniveau daarbuiten, de opslagplaats is gefundeerd op betonnen zolen. Op basis hiervan kan men stellen dat binnen de zone van de machinehal het bodemarchief verstoord is. In de zone van de vijver is het bodemarchief om evidente redenen volledig verstoord. In de zone van de verharding en de opslagplaats is het bodemarchief minstens gedeeltelijk verstoord, de bouw van verharding impliceert enerzijds het verwijderen van teelaarde en anderzijds het plaatsen van betonnen funderingszolen. Er is reeds meermaals geredeneerd⁴ dat een dergelijke bebouwing geen goede bewaring van het archeologisch bodemarchief garant stelt. Ten noorden van de Molenbeek bestaat het gebouwenbestand in eerste instantie uit een conciërgewoning en als het ware een “straatje”, waar aan de ene zijde een machinehal met vijf sheddaken en anderzijds kantoorgebouwen van de Meuniersite staan. De gebouwen zijn tijdens het plaatsbezoek bezocht en zijn in zeer slechte staat. Het loopniveau van de machinehal met sheddaken is verlaagd, de conciërgewoning is gedeeltelijk onderkelderde, de kantoren zijn voor een groot deel onderkelderde.

⁴ Zie ook het onderzoek van Merelbeke-Diepestraat.

Figuur 7. Zicht op het “straatje”, met rechts de conciërgewoning en centraal de kantoren.

Ook hier is gezocht naar zones waar het bodemarchief nog enigszins goed bewaard zou kunnen zijn, maar op basis van de densiteit aan gebouwen, de aanwezigheid van verlaagde niveaus en de aanwezigheid van kelders, lijkt de kans op een goed bewaard bodemarchief zeer klein.

14

Verder in noordelijke richting bevinden zich de hallen met vierendertig sheddaken, die in de geplande toestand behouden blijven. Ook hier liggen de vloerniveaus verlaagd en kunstmatig genivelleerd met de openlucht opslag en toegangsweg aan het einde van de Drieborrebeekstraat. Tussen deze hallen met sheddaken en de Drieborrebeekstraat ligt het bestaande kantoorgebouw van de Meuniersite, ook deze bleek volledig onderkelderd te zijn.

Ten westen van de zones die gekarteerd zijn als “bebouwd”, bevindt zich een zone die gekarteerd staat als bodemtype OT, wat overeenkomt met vergraven gronden. In deze zone bevindt zich een loods, die aan de oostzijde begrensd wordt door een ruig en geaccidenteerd terrein met bramen en ondoordringbaar struikgewas. Tijdens het plaatsbezoek is de zone OT bezocht en er is betocht om een controleboring te plaatsen (zie verder). De ondergrond bleek ondoordringbaar en/of puinrijk te zijn. Met het blote oog was tevens zichtbaar dat dit terrein onnatuurlijk geaccidenteerd was. Men kan stellen dat de kartering op de bodemkaart correct is.

De loods binnen dit vergraven terrein is een zeer moderne loods, volgens een getuigenis van de klant heeft het bouwen van de loods en het vergraven van het terrein tussen de loods en de vijver “met elkaar te maken”, al kon hier niet duidelijker

gespecificeerd worden. In ieder geval is de kans op een goede bewaring van het bodemarchief in een dergelijke loods zeer klein tot onbestaand. De aanwezigheid van funderingszolen en de aanwezigheid van een dikke betonnen vloerplaat (en de onderliggende funderingslaag) impliceren geen gaaf of anderzijds bewaard bodemarchief.

Figuur 8. Zicht op de loods en het verstoorde deel van het terrein.

Ten westen van de loods verbindt een verharde toegangsweg de loods en enkele woningen (buiten het onderzoeksgebied) het huidige onderzoeksgebied en de Savooistraat. De bestaande weg zal worden opgebroken, vernieuwd en verbreed. Het akkerland valt binnen de eenheid Ldc, een bodemtype dat gekarteerd staat in zowel het zuidelijke als het zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied. Bodemtype Ldc komt overeen met een matig natte zandleembodem met een sterk gevlekte textuur B-horizont. Ter hoogte van dit akkerland kon een goede bewaring van het bodemarchief worden verwacht. Om de eventuele verstoring van deze profielontwikkeling in te schatten is hier een controleboring geplaatst (zie verder).

De zones in het uiterste noorden van het onderzoeksgebied, met andere woorden ten noorden van de hallen met 34 sheddaken, worden gekenmerkt door een heel ander bodemtype en weerspiegelen op deze manier de tweedeling zoals deze ook reeds op de quartair geologische kaarten werd aangegeven. Het grootste deel van dit noordelijk deel wordt gekarteerd als bodemtype Ldp en vooral Efp, deze laatste is een sterk gleyige kleibodem (veelal verbonden aan alluviale afzettingen) zonder profielontwikkeling.

Figuur 9. Zicht op het noordelijke grasland.

Het bodemtype Ldp komt eveneens overeen met een bodem zonder profielontwikkeling, hoewel hier sprake is van een meer zandlemig sediment. Dit bodemtype wordt veelal gecorreleerd met colluviale gronden, en wordt gekenmerkt door een laag recent geërodeerd sediment. In deze zone worden geen gebouwen ingepland, er is in de geplande toestand (in het kader van de vergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen, nvdr.) sprake van omgevingsaanleg tot een groenzone, om aansluiting te vinden met het reeds bestaande groene fietspad ten noorden van het onderzoeksgebied.

1.3.2 Drainageklasse

Een aanvullende dataset die uit de bodemkaart kan worden gegenereerd, is een kaart van de drainageklassen binnen het onderzoeksgebied. Samen met de bodemsamenstelling geeft dit een beeld van de infiltratiegevoeligheid van de bodem (waar het infiltreren van hemelwater -verzamelnaam voor regen, sneeuw en hagel- wel of niet mogelijk is). De infiltratiegevoeligheid heeft een grote impact op de bodemvorming, maar ook op de menselijke waarneming van de bruikbaarheid van de bodem. In mensentaal betekent dit dat de kaart aangeeft welke bodems (te) nat en welke (te) droog zijn. Op bodems die slecht infiltreren, zijn menselijke activiteiten doorgaans moeilijker, of laten deze weinig archeologische sporen na (behalve in uitzonderlijke gevallen).

Figuur 10. Aanduiding van de drainageklasse binnen het onderzoeksgebied.

Het grootste deel van het onderzoeksgebied wordt niet gekarteerd: het betreft dezelfde zones die gekarteerd staan als bodemtypes OB en OT op de bodemkaart. Hiervoor is uiteraard geen informatie voorhanden. De rest van het onderzoeksgebied staat gekarteerd als drainageklasse d of f, wat neerkomt op matig natte (d) en matig gleyige tot zeer natte (f) en zeer sterk gleyige bodems met een reductiehorizont.

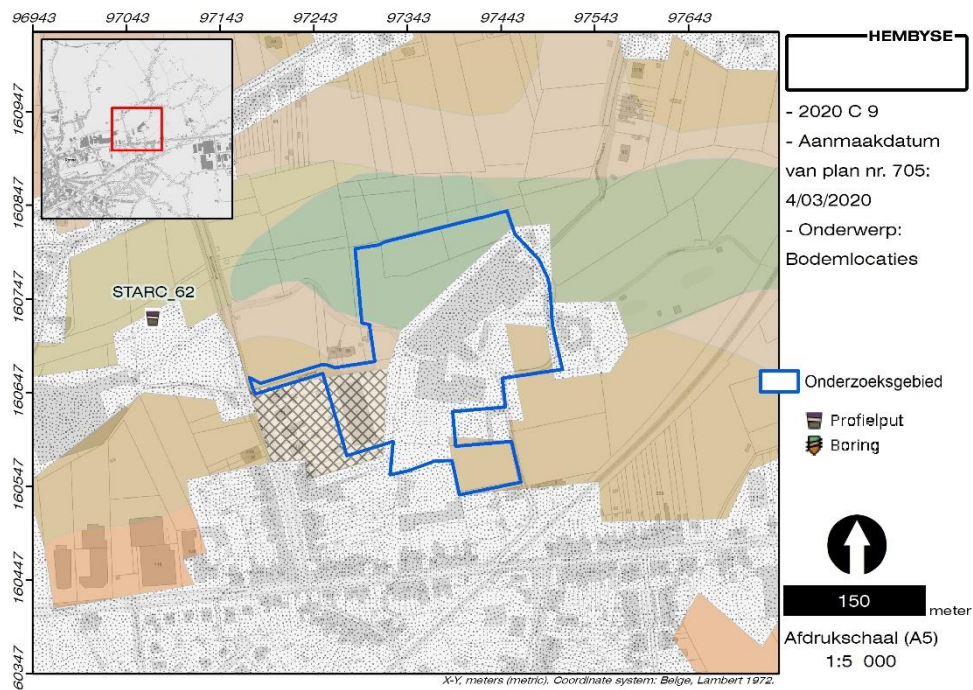
Deze bodems wijzen dus op een natte bodem die veelal waterverzadigd is, vooral in de wintermaanden. Vooral het noordelijke deel van het onderzoeksgebied is uitermate nat, dit wordt veroorzaakt door het aanwezige sediment (klei) en de topografische situering (alluviaal gebied). De vegetatie van dit deel van het onderzoeksgebied was tot in de 20^e eeuw een populierenaanplant, waarvan ten noorden van het huidige onderzoeksgebied nog restanten kunnen worden aangetroffen. Deze populierenaanplant is in de 20^e eeuw gerooid, deze grondwerken en de daarop volgende waterverzadigde situatie zijn zichtbaar op de luchtfoto's (zie deel 8 van dit dossier).

Op basis van boringen die in het verleden in de nabijheid gezet zijn, kan nagegaan worden of de hier vooropgestelde verwachting klopt, dan wel moet bijgesteld worden.

1.3.3 Referentieprofielen (DOV)

Ten westen van het onderzoeksgebied werd -in het kader van een archeologisch landschappelijk bodemonderzoek in 2014- een bodemprofiel (STARC_62) gedocumenteerd binnen het gekarteerde bodemtype OB. Dit valt samen met de prospectie met ingreep in de bodem door Studiebureau Archeologie bv in de Savooistraat (voorafgaand aan de opgraving door aDeDe bv in de gelijknamige straat). Dit onderzoek komt verder aan bod in deel 9 van dit dossier.

De profielbeschrijving van dit referentieprofiel is terug te vinden in de bijlagen van dit dossier. Hier worden slechts enkele hoofdpunten vermeld.

Figuur 11. Situering van DOV-referentieprofielen ten opzichte van het onderzoeksgebied.

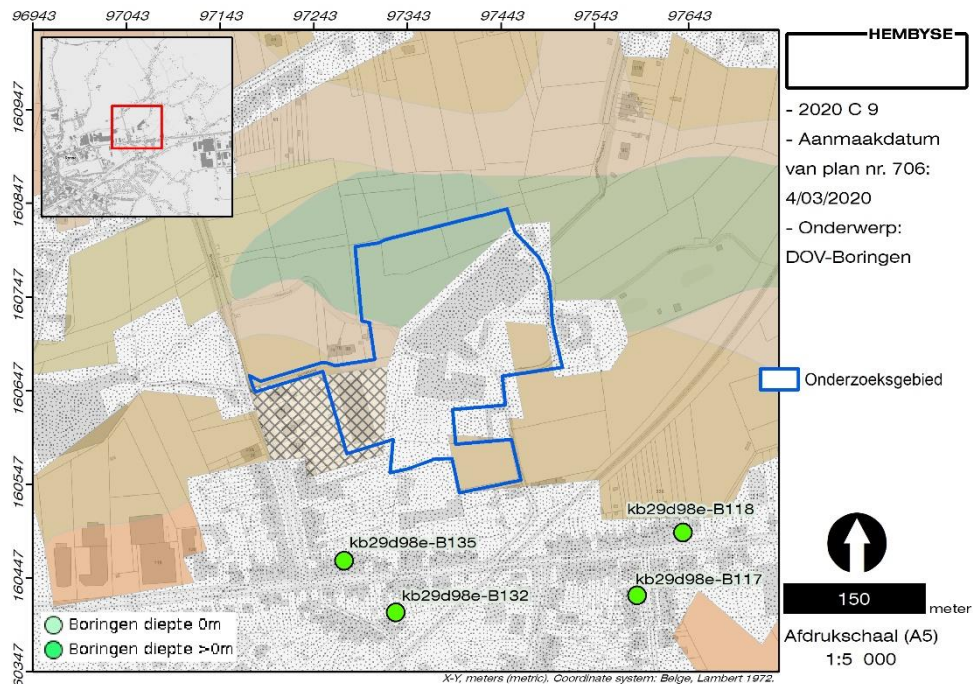
Het bodemprofiel wordt gekenmerkt door een natte zandleembodem bestaande uit rivierafzettingen, zonder profielontwikkeling. Er is sprake van roestvlekken die nagenoeg tot bijna bovenaan het profiel voorkomen. Op een diepte van 180 à 190 centimeter onder het maaiveld is een grijsblauw alluvium aanwezig, dat als een reductiehorizont omschreven kan worden. Het bodemprofiel is dan ook erg kenmerkend voor alluviale bodems.

Dergelijke referentieprofielen bieden een eerste zicht op de mogelijk aanwezige bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied, maar kunnen aangevuld worden met de resultaten van boringen die op een veel grotere schaal en tot op heden gezet worden.

1.4 Controle van de data: boringen

1.4.1 Gekende boringen in de DOV⁵

In de nabijheid van het onderzoeksgebied zijn reeds enkele boringen uitgevoerd, zij het niet met archeologische doeleinden in gedachten. Het zijn eerder sonderingen voor het bepalen van draagkracht of samendrukbaarheid. In de nabijheid van het onderzoeksgebied bevinden zich verschillende boringen uit de DOV-databank.

Figuur 12. Situering van DOV-boringen ten opzichte van het onderzoeksgebied.

Ten zuiden van het onderzoeksgebied werden verschillende boringen geplaatst. De bodemopbouw ter hoogte van boring met code kb29d98e-B117 wordt omschreven als een pakket quartaire afzettingen bestaande uit bovenste laag die omschreven wordt als “onbekend” en op een diepte van 1 meter overgaat in een (geel)grijze leem die tijdens het Pleistoceen werd afgezet. Op een diepte van 6 meter onder het maaiveld dekt deze een grijze klei af die geïnterpreteerd wordt als de klei van Moen.

Ter hoogte van de overige boringen is eveneens sprake van Pleistocene afzettingen, al reiken deze hier iets dieper, met name tot 9 à 11 meter onder het maaiveld. De tertiaire sedimenten werden hier niet aangeboord.

Samenvattend kan gesteld worden dat de gegevens uit de DOV nauwelijks aanvullende informatie aanleveren met betrekking tot de te verwachten bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied, maar dat ze wel overeenkomen met

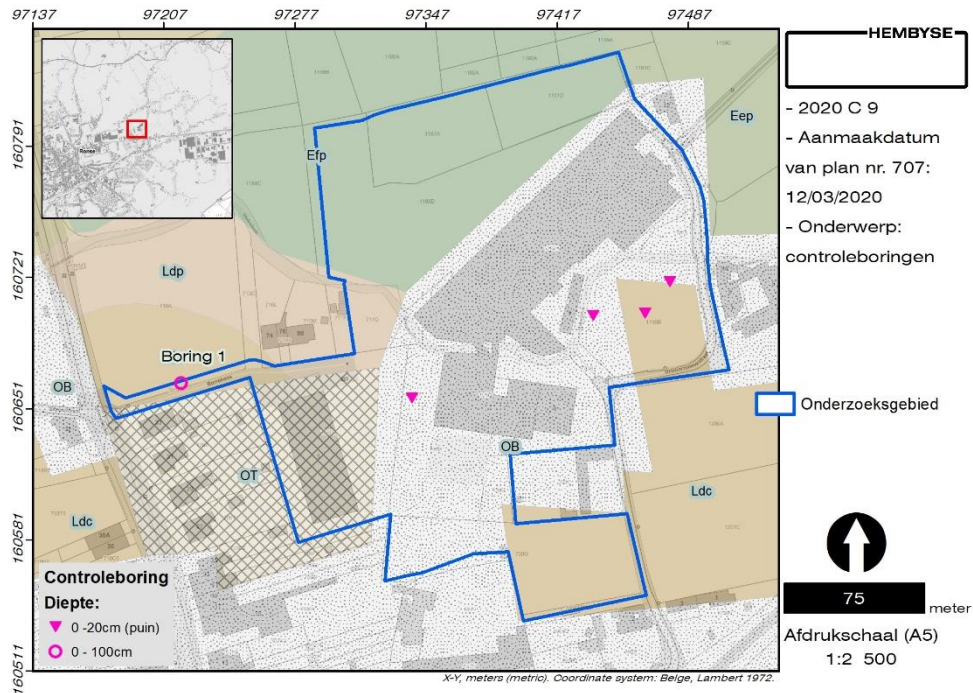
⁵ www.dov.be

de dataset die verkregen werd uit de tertiair en quartair geologische kaarten, waardoor de werkelijkheid alsnog lijkt overeen te komen met de theoretische benadering. Bijgevolg kan besloten worden dat er binnen het onderzoeksgebied mogelijks sprake is van een lemig sediment waarbij de mogelijkheid bestaat dat hierin een sterk gevlekte textuur B-horizont bewaard is gebleven, ondanks het feit dat er sprake zou zijn van een sterk antropogene invloed. Om de mate van versterking ten gevolge van dit menselijk ingrijpen te begrijpen, werden op 3 maart 2020 enkele controleboringen geplaatst.

1.4.2 Controleboringen: Hembyse bv

Volgend op het plaatsbezoek werd getracht om enkele controleboringen te plaatsen binnen de niet-bebouwde delen van het onderzoeksgebied. De controleboringen zijn meer uitvoerig beschreven dan volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 noodzakelijk is; dit heeft een kwalitatief product tot doel. Voor de foto's en de boorkolommen wordt verwezen naar de bijlagen. Het doel van de controleboringen is echter een inzicht te verkrijgen in mogelijk aanwezige verstoringen in de ondergrond en de dikte van de bouwvoor. Er werd dus tot een beperkte diepte (indien mogelijk -tot er zekerheid was dat het "moedermateriaal"⁶ was aangesneden) geboord. De controleboringen vervangen geen landschappelijke boringen en indien uit de aardkundige data (cf. supra) zou blijken dat er kans is op het aantreffen van paleo-horizonten, zou dit dit middels een landschappelijk bodemonderzoek dienen te worden onderzocht. De afweging voor het al dan niet uitvoeren van dit onderzoek wordt gemaakt in deel 10 van dit dossier. Het doel van de controleboringen binnen het huidige onderzoeksgebied was een inzicht te verkrijgen in de dikte van de teelaarde enerzijds en anderzijds een zicht te krijgen op de aard van de zogenaamde "sterke antropogene invloed" (OB en OT op de bodemkaart) op de gevlekte textuur B-horizont. Als de Holocene bodem volledig verstoord was, kon dit middels controleboringen worden vastgesteld. Het terrein bleek echter moeilijk doordringbaar omwille van de aanwezigheid van struikgewas en bramen, maar ook de bodem liet zich niet doordringen.

⁶ Het "moedermateriaal" wordt beschouwd als dit deel van de bodem dat geen directe antropogene invloeden heeft ondergaan. Dit verschilt echter sterk van bodem tot bodem.

Figuur 13. Situering van de controleboringen binnen het onderzoeksgebied ten opzichte van de bodemkaart.

Een eerste poging werd ondernomen in de zuidoostelijke hoek van het onderzoeksgebied, op het grasveld in de bocht van de Drieborrebeekstraat. Het bleek echter niet mogelijk om hier een controleboring met een edelmanboor uit te voeren: de bovenste 10 – 20 centimeter van het terrein bleek vol puin te zitten, dat op meerdere plaatsen niet doordringbaar was met een manuele boring. Nochtans staat deze zone niet gekarteerd als bodemtype OB, en was hier een verwachting om een min of meer klassiek akkerland aan te treffen.

Bij een confrontatie met de beekoever bleek dat er een duidelijke “trap” in de beekoever aanwezig was, waaruit kon worden afgeleid dat dit deel van het terrein met ongeveer 1,5 meter puinrijk materiaal was opgehoogd of aangevuld.

Figuur 14. Zicht op de “getrapte” aanvulling van het akkerland in de bocht van de Drieborrebeekstraat.

Op hetzelfde terrein werd nog twee maal getracht de bodem te doordringen, maar de aanwezigheid van bouwpuin verhinderde dit. Hieruit kan worden besloten dat dit deel van het terrein na de opmaak van de bodemkaart met bouwpuin is aangevuld. Vermoedelijk is dit gebeurd in het derde kwart van de 20^e eeuw (zie deel 8 van dit dossier).

22

Ook in de zuidwestelijke hoek van het onderzoeksgebied, nabij de bestaande loods, werd betracht om de verstoring vast te stellen. Hier was op de bodemkaart sprake van een vergraven bodem (OT) die overging in een antropogeen beïnvloede bodem (OB) en werd dus een bepaalde mate van verstoring verwacht. Het terrein was hier sterk geaccidenteerd, wat de antropogene aard leek te bevestigen. Daarenboven bleek het ook hier onmogelijk om een manuele controleboring te plaatsen, er bleek een puinlaag in de bodem aanwezig te zijn die ondoordringbaar was. Vermoedelijk is de volledige zone tussen de vijver, de recente loods, de Molenbeek en het gebouwencomplex van de Meuniersite verstoord.

Tot slot werd in het uiterste westen van het onderzoeksgebied, ter hoogte van het akkerland aan de noordzijde van de straat Borrekens, een laatste maal betracht om een controleboring te plaatsen. Deze zone langs de weg Borrekens was in gebruik als een akkerland en hier wordt een verbreding van de toegangsweg gepland. In deze controleboring was sprake van een pakket grijsbruin leem met inclusies van baksteen. Op een diepte van 40 centimeter onder het maaiveld was een zeer scherpe overgang zichtbaar tussen deze Ap-horizont en de onderliggende sedimenten.

Figuur 15. Terreinopname van Boring 1: de overgang van de A- naar de C-horizont.

Deze C-horizont manifesteerde zich als een beige zandige leem zonder bijmenging. Bijgevolg was hier eerder sprake van een bodem zonder profielontwikkeling, wat meer aansluit bij de meer noordelijk gekarteerde bodemtypes, dan de op de bodemkaart gekarteerde sterk gevlekte textuur B-horizont.

Figuur 16. Terreinopname van Boring 1.

Dit zou betekenen dat dit deel van het akkerland afgetopt is. Dit is geen goede situatie voor een bewaring van het bodemarchief.

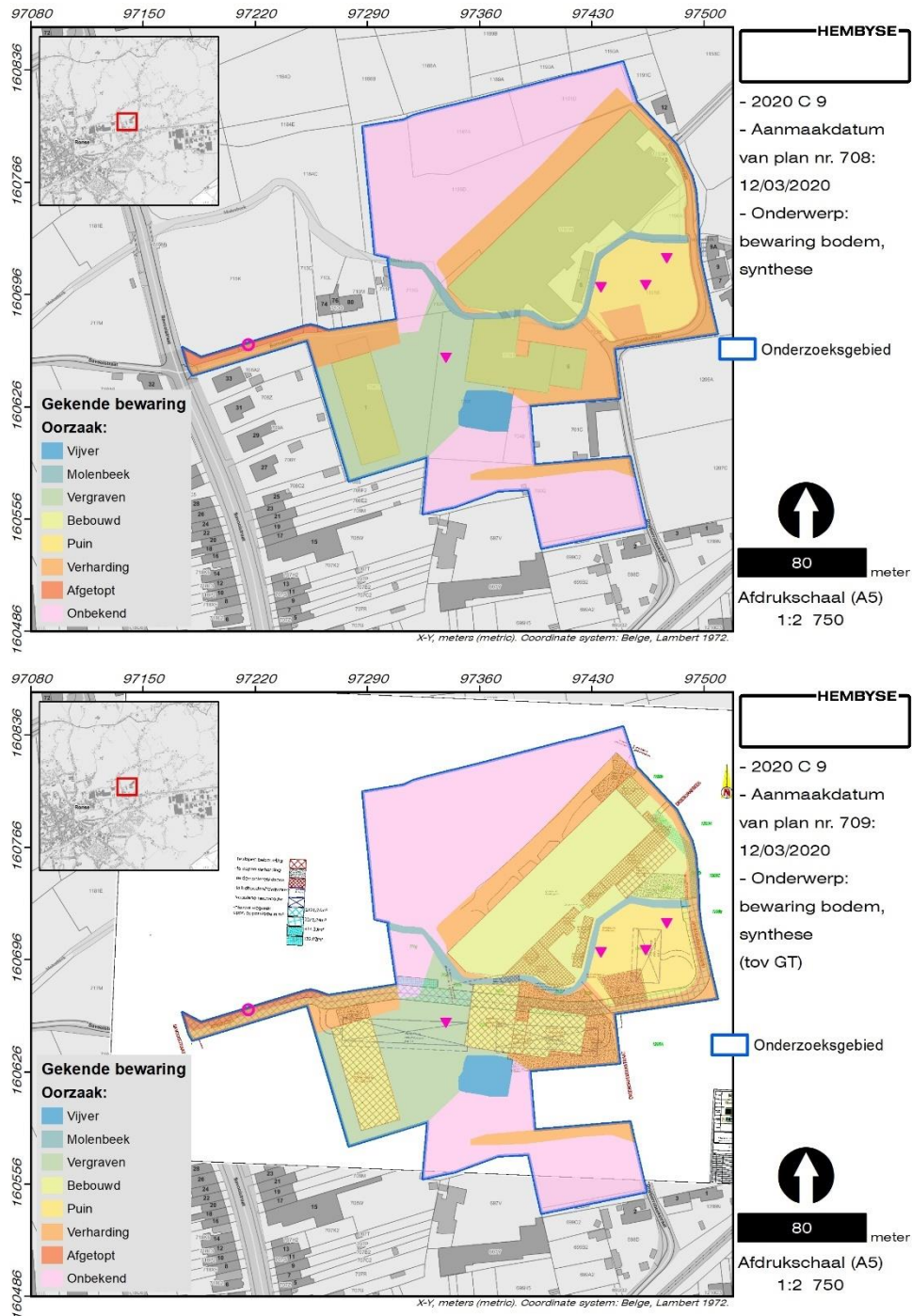
Als besluit van de uitvoering van de controleboringen kan men dus stellen dat binnen het onderzoeksgebied een grootschalige verstoring aanwezig is. Dit komt overeen met de gegevens uit de bodemkaart waarbij het grootste deel van het onderzoeksgebied als OB gekarteerd staat, en dus onderhevig is geweest aan menselijk ingrijpen. Men kan hierbij denken aan bebouwing allerhande, waarvan sommige onderkelderde, verhardingen, uitgravingen en ophogingen. In het zuidwesten van het onderzoeksgebied, nabij de vijver, is sprake van een gedeelte dat als OT gekarteerd staat, en waar dus sprake is van een vergraven terrein.

Enkel in de gevrijwaarde zones, waar sprake is van akker- en grasland, kon een enigszins natuurlijke bodemopbouw verwacht worden. Enkel in controleboring 1 kon het onverstoorde sediment worden aangeboord, onder een afgetopt of geërodeerd pakket. De bodemprofielontwikkeling is niet bewaard.

2 Tussentijds besluit

De gekarteerde bodemopbouw binnen het projectgebied duidt op een aardkundige situatie waarbij het gebied gelegen is binnen de alluviale vlakte van de Molenbeek, die deel uitmaakt van het stroomgebied van de Schelde. Hierbij is sprake van een dik pakket eolische loess die tijdens het Pleni-Glaciaal werd afgezet en nadien niet meer werd afgedekt. Er is bijgevolg in de aardkundige data geen concrete aanwijzing voor de aanwezigheid van afgedekte bodemhorizonten. De vaststellingen van Hembyse bv tonen aan dat er in het grootste deel van het onderzoeksgebied geen sprake is van bewaarde Holocene bodems. Het gebied is in de 1^e helft van de 20^e eeuw geleidelijk uitgebouwd in het kader van de textielnijverheid, wat gezorgd heeft voor een verstoring van de oorspronkelijke Holocene bodemopbouw. Op de bodemkaart staat het gebied dan ook gekarteerd als een zone met een sterk antropogene invloed. Deze antropogene invloed is echter afwezig in de zone die tot op heden in gebruik is gebleven als akkerland (ter hoogte van de straat Borrekens), maar ook daar moet rekening gehouden met een verstoord bodemprofiel dat hoogstwaarschijnlijk verklaard kan worden door een combinatie van akkerbouw en erosiegevoeligheid van de hoger gelegen, zuidelijke delen van het onderzoeksgebied.

Wanneer deze vaststellingen gekarteerd worden op een overzichtskaart van het onderzoeksgebied en geconfronteerd worden met de geplande werken binnen het gebied, blijkt ook het volgende:

Figuur 17. Synthese van de vastgestelde bewaring van de bodem en de confrontatie met de geplande toestand.

In het meest zuidelijke deel van het onderzoeksgebied zijn totaal geen werken gepland. De focus van het onderzoek ligt dus ook niet in deze zone, waar de bewaring van de bodem niet verder onderzocht is.

In het meest noordelijke deel van het onderzoeksgebied zijn geen gebouwen gepland, het gaat om een alluviale zone van het landschap waarin omgevingsaanleg gepland is, namelijk het aanleggen van een groenzone voor de toekomstige bewoners. De impact op het bodemarchief is ook hier minimaal.

Ter hoogte van de straat Borrekens bleek de bewaring van de bodem slecht te zijn, waarbij de geplande verbreding van de weg geen impact heeft op het archeologisch kennispotentieel. De bewaring van de bodem is niet alleen slecht, de geplande werken zijn lineair en beperkt in breedte.

Ter hoogte van de bestaande loods aan Borrekens wordt een afbraak van deze loods en een nieuwbouw van woningen gepland. Deze geplande werken bevinden zich integraal in een zone die vergraven is en een zone die heden bebouwd is met machinehallen en gebouwen, waarvan vastgesteld is dat deze bestaan uit verlaagde vloerniveaus, kelders, enz. Hetzelfde geldt voor de nieuwbouw in de bocht van de Drieborrebeekstraat, waar is vastgesteld dat het terrein met een pakket puin van circa 1,5 meter dik is aangevuld. In combinatie met de beperkte oppervlakte (circa 2500m²) en de topografische ligging lijkt de kans op het aantreffen van een gaaf bodemarchief hier zeer klein.

Ten noorden van de beek omvatten de geplande werken de afbraak van de bestaande gebouwen, met uitzondering van de hallen met 34 sheddaken. Deze laatste worden gerenoveerd. De af te breken gebouwen blijken gedeeltelijk of volledig (het kantoorgebouw, met name) onderkelderd te zijn.

Algemeen kan worden besloten dat:

- Het onderzoeksgebied bestaat uit een hoger gelegen zuidelijk deel dat in noordelijke richting snel afdaalt naar de vallei van de Molenbeek, waarbij sprake is van een matige erosiegevoeligheid waarbij hellingsmateriaal van het zuidelijke deel van het terrein van de helling is gegleden en zich heeft afgezet in het noordelijke deel van het onderzoeksgebied, op de linkeroever van de Molenbeek.
- Er binnen het grootste deel van het onderzoeksgebied sprake is van een grootschalige verstoring ten gevolge van menselijk ingrijpen.
- Er binnen het akkerland in het westen van het onderzoeksgebied geen bodemvorming meer bewaard is ten gevolge van de erosiegevoeligheid van het terrein.
- Er bijgevolg geen aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van een bewaarde Holocene bodem binnen het onderzoeksgebied, waarbinnen de kans op de aanwezigheid van steentijdartefactenconcentraties als vrijwel onbestaand wordt ingeschat.
- Er bijgevolg geen aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van bewaarde sporensites.

3 Bibliografie voor deel 7

Naslagwerken

Bogemans F., 2007. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, Kaartblad 29 Kortrijk*, Brussel.

Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Academia Press, Gent.

Sys C., 1973. *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Anzegem 84W*, Centrum voor Bodemkartering, Brussel.

Van Ranst E. & Sys C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Universiteit Gent, Gent.

Van Zijverden W. & De Moor J., 2014. *Het groot profielenboek; Fysische geografie voor archeologen*, Leiden.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

www.geologievannederland.nl

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 7

Figuur 1. Geologisch 3D-model van het onderzoeksgebied.	3
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied op de tertiair geologische kaart (1/50.000).	4
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied op de quartair geologische kaart (1/200.000).	6
Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied op de samengestelde quartair geologische profieltypekaart (1/50.000). onder: opbouw van de gekarteerde profieltypes binnen het onderzoeksgebied.	8
Figuur 5. Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart.	12
Figuur 6. Links; de hallen met sheddaken en de houtopslagloods. Rechts: de vijver/bufferbekken.	13
Figuur 7. Zicht op het “straatje”, met rechts de conciërgewoning en centraal de kantoren.	14
Figuur 8. Zicht op de loods en het verstoorde deel van het terrein.	15
Figuur 9. Zicht op het noordelijke grasland.	16
Figuur 10. Aanduiding van de drainageklasse binnen het onderzoeksgebied.	17
Figuur 11. Situering van DOV-referentieprofielen ten opzichte van het onderzoeksgebied.	18
Figuur 12. Situering van DOV-boringen ten opzichte van het onderzoeksgebied.	19
Figuur 13. Situering van de controleboringen binnen het onderzoeksgebied ten opzichte van de bodemkaart.	21
Figuur 14. Zicht op de “getrapte” aanvulling van het akkerland in de bocht van de Drieborrebeekstraat.	22
Figuur 15. Terreinopname van Boring 1: de overgang van de A- naar de C-horizont.	23
Figuur 16. Terreinopname van Boring 1.	23
Figuur 17. Synthese van de vastgestelde bewaring van de bodem en de confrontatie met de geplande toestand.	25

ONDERZOEK:

Ronse, Meuniersite

ONDERDEEL

8

Assessment van historische data

INHOUDSOPGAVE

1	Historische beschrijving van het onderzochte gebied en zijn omgeving	2
1.1	Algemene historische situering.....	2
1.2	Evolutie van het gebied op basis van kaarten en luchtfoto's.....	7
1.2.1	Frickx-kaart (1744).....	7
1.2.2	Villaret (1748).....	9
1.2.3	Atlas van Ferraris (1777).....	11
1.2.4	Vandermaelen kaarten (1846-1854).....	12
1.2.5	Atlas der Buurtwegen (1840)	13
1.2.6	Popp-kaarten (1830 – 1842)	14
1.2.7	Topografische kaart, 1873.....	15
1.2.8	Topografische kaart, 1939.....	16
1.2.9	Topografische kaart, 1969.....	17
1.2.10	Orthofoto uit 1979-1990	19
1.2.11	Orthofoto 1995	21
1.2.12	Orthofoto uit 2003.....	22
1.2.13	Orthofoto uit 2019.....	23
2	Tussentijds besluit.....	24
3	Bibliografie voor deel 8.....	25
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 8.....	26

1 Historische beschrijving van het onderzochte gebied en zijn omgeving

1.1 Algemene historische situering¹

De oudste vermelding van de stad Ronse dateert uit de 9^e eeuw: tussen 855 en 873 staat de stad immers te boek onder de benaming “Rotnace”, die zou teruggaan op zogenaamde Belgische en Keltische vormen die elke een Germaanse en Romaanse ontwikkeling doormaakten. “Rotnace” zou vertaald kunnen worden als “vestiging bij de Ronne”, een zijrivier van de Schelde in de Belgische provincie Henegouwen. Deze situering van de stad nabij de Ronne komt echter niet helemaal overeen met de werkelijkheid: in realiteit grenst de stad Ronse immers aan de Molenbeek, een zijrivier van deze Ronne, en dus niet aan de Ronne zelf.

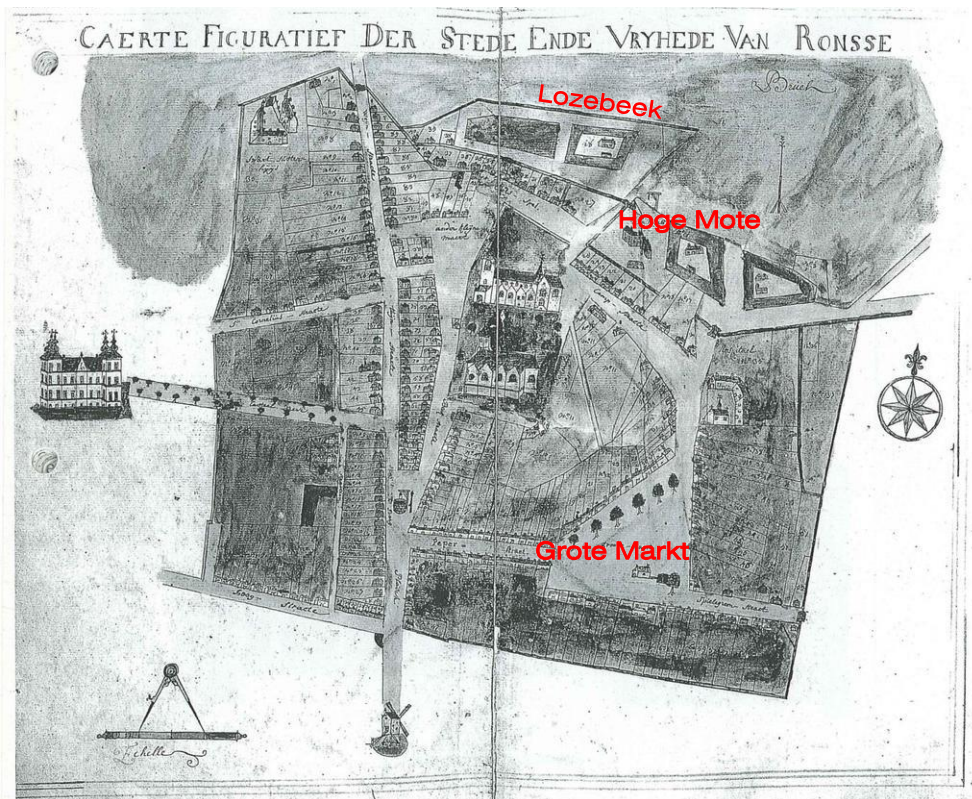
Desalniettemin geeft de vondst van verschillende vuurstenen artefacten op de Muziekberg duidelijk aanwijzingen voor een zeer vroege menselijke aanwezigheid in de streek rondom het huidige Ronse. Vanaf het Mesolithicum is zelfs sprake van een vrij intense hoeveelheid rondtrekkende jagers-verzamelaars, getuige de aangetroffen sporen van openluchtkampen. Permanente bewoning manifesteert zich vanaf het Neolithicum, in de vorm van vrij uitgestrekte landbouwnederzettingen waar grote hoeveelheden vuurstenen artefacten, gepolijste bijlen en aardewerk werden gedocumenteerd. Deze nederzettingen werden niet alleen op de Muziekberg (ten noordoosten van het onderzoeksgebied) teruggevonden, maar ook ter hoogte van de Hotond en Hogerlucht (beiden ten noordwesten van het onderzoeksgebied). De streek blijft ook gedurende de volgende eeuwen erg in trek bij de mens, getuige de bijna doorlopende aanwezigheid vanaf de Bronstijd (met uitzondering van de IJzertijd). Dit manifesteert zich onder andere in de vorm van een 17-tal grafheuvels uit de vroege en midden-Bronstijd. Nederzettingen uit de Romeinse periode werden tot op heden nog niet geattesteerd, niettemin zijn heel wat aanwijzingen voorradig die wijzen op occupatie tijdens deze periode. Het betreft onder andere een aantal oude wegtracés die nog steeds de noordelijke, oostelijke en westelijke grens van het grondgebied van Ronse vormen, alsook de vaststelling van hergebruik van heel wat Romeins bouw materiaal. Op de Romeinse periode volgde de germanisering van het gebied, dat tevens aan de basis ligt van het ontstaan van de taalgrens.

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed, 2020: Ronse [online] <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14132> (geraadpleegd op 5 maart 2020).

Figuur 1. Weergave van de stad Ronse in de Flandria Illustrata van Sanderus (1640).

Net zoals zoveel moderne steden gaat de stichting van de hedendaagse stad terug op de evangelisatie van de streek waarbij op de linkeroever van de door Sint-Amandus Molenbeek een klooster zou gesticht zijn. Het uitgestrekte grondgebied van het klooster en de cirkelvormige omheining van het monasterium zouden wijzen op een stichting in de 7^e eeuw, en dit in opdracht van Merovingische vorsten. Een eerste bloeiperiode van het klooster werd echter onderbroken door invallen van Noormannen in de 9^e eeuw. Na deze rumoerige periode werd de ruïne van het klooster als basis gebruikt bij de vestiging van een nieuw kapittel van kanunniken. De bewaarde relieken van Sint-Hermes, patroonheilige van de geesteszieken, creëerden een bloeiende kerkelijke site met bedevaartsoord enerzijds en de vorming van een stedelijke nederzetting anderzijds. Ten noorden, tussen de Molenbeek en de gegraven Lozebeek, werd in het midden van de 10^e eeuw een gordel van motten aangelegd, waarvan de “Hoge Mote” nog een stille getuige vormt. Deze gordel fungeerde vermoedelijk als verdediging van het pas opgerichte kapittel.

Figuur 2. Uittreksel uit het land- en kaartboek van Ronse uit 1684.

De handelsnederzetting² ten zuiden van de omheinde kerksite ontwikkelde zich rondom een hoger gelegen plein (de latere Grote Markt) waarbij de nadruk lag op de wol- en de lakennijverheid. In 1240 kreeg de stad een stadskeure en een eigen bestuur met zeven schepenen. Tevens kwam de stad in particuliere handen en was deze dus niet meer afhankelijk van een godsdienstige instelling. Aldus werd gesproken van de “stad en de heerlijkheid Ronse” die beschikte over zeven lenen in de omliggende gemeenten en zelf een leen vormde van het graafschap Vlaanderen. Het omheinde gebied van het Sint-Pieters-en-Hermesklooster vormde een tweede heerlijkheid, de zogenaamde “Vrijheid”.

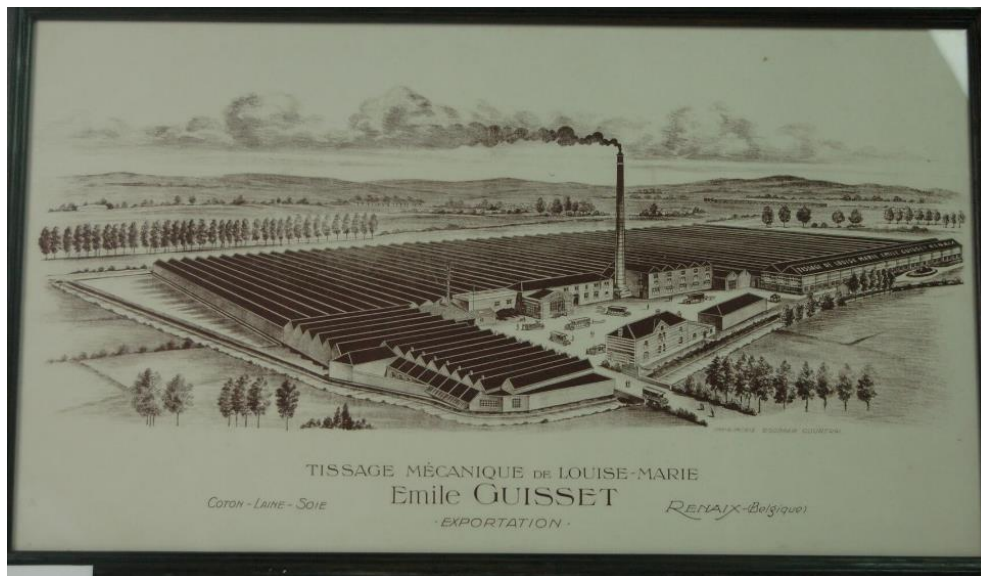
Door algemene moeilijkheden in de wolnijverheid werd vanaf de 15^e eeuw grotendeels overgeschakeld op vlas. Ronse werd aldus een belangrijk centrum van grof linnen, dat via de lijnwaadmarkt in Oudenaarde zijn producten tot in Spanje kon exporteren. Op het einde van de 16^e eeuw echter volgde een diepe economische crisis, ten gevolge van een opeenvolging van feiten, zoals de godsdienstoorlogen, het Calvinistisch bewind en de Contrareformatie. In 1795 volgde uiteindelijk de annexatie van het grondgebied bij Frankrijk waardoor Ronse werd samengeballd tot

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: *Historische stadskern van Ronse* [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300596> (geraadpleegd op 5 maart 2020).

één gemeente. Belangrijke gebouwen werden publiekelijk verkocht en in grote mate in gebruik genomen voor de textielnijverheid: zo vestigden de gebroeders Lousbergs uit Gent zich rond 1803 in de kelders van het voormalige kasteel en de gebroeders Magherman rond 1865 in het voormalige zwartezustersklooster. Bijgevolg evolueerde de vrij rurale omgeving van Ronse tot een centrum met een stedelijk karakter. Het aantrekken van een aantal centrale functies zoals de spoorwegen, de telegraaf en telefoon, een goederenstation en enkele belangrijke klooster- en scholengemeenschappen, vormden hierbij een grote stimulans. In functie van deze uitbreiding werd tevens het voormalige kasteel gesloopt en de gronden werden verkaveld. De textielnijverheid bleef bloeien en Ronse groeide uit tot de tweede textielstad van Vlaanderen, geleid door invloedrijke families zoals Cambier, Guisset en Lagache. De (uit)bouw van talrijke weverijen, spinnerijen, twijnderijen en textielververijen veranderde het uitzicht van de stad grondig en beïnvloedt de fysionomie ervan tot op heden. Hierbij werden ontelbare kleine ateliers van familiebedrijfjes opgetrokken met typische sheddaken in binnenblokkebouw, met arbeiderssteegjes tussen de fabrieken. Op de beboste hellingen buiten de stadskern werden de buitenhuizen van de textielbarons opgetrokken.

De familie Guisset bezat een weverij en ververij³ in de Drieborrebeekstraat, gekend onder de benaming “Tissage de Louise-Marie”. Het fabriekscomplex, bestaande uit een grote weverij onder 34 sheddaken, werd opgericht in 1923 in een eerder ruraal gebied langsheen de Molenbeek. Volgens oude bouwplannen bestond de constructiemethode uit ijzeren kolommen en liggers. Centraal bevond zich een ronde schoorsteen, die tot op heden bewaard is gebleven en het uitzicht van de omgeving bepaalt. De algemene lay-out van het complex is tevens weinig veranderd en wat industrieel erfgoed betreft bevat het gebouwencomplex een groot potentieel, ware het niet dat de meeste gebouwen in zeer slechte staat zijn. Heden rest bovendien niets meer van de interne indeling van het gebouw en de oorspronkelijke installatie van de weverij zou volledig verdwenen zijn.

³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: *Weverij en ververij Tissage de Louise-Marie* [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/28549> (geraadpleegd op 9 maart 2020).

Figuur 3. Vanaf de Drieborrebeekstraat is de benaming van de voormalige weverij nog zichtbaar (©Hembyse). Onder: reproductie⁴ van een factuurhoofding van de weverij Emile Guisset.

De panoramische tekening van de Meuniersite geeft een goed beeld van de indeling van het complex, al lijkt er sprake te zijn van een zekere artistieke vrijheid. In eerste instantie valt het op dat alle gebouwen van de fase 1923 aan de noordelijke kant van de Molenbeek liggen. Dit kan kloppen, de toegangsweg (met twee halfronde portieken, zie de foto's van het plaatsbezoek) naar de conciërgewoning

⁴

<https://eva.mediahaven.com/maarkedal/index.php/image/watch/7860924662ce424c8da29e0403d4031e08f23d8adb504b638a768618dcd5155f9a655156ad864645893d4a89542879d0?s=5b67de14562f8&c=10559>

en de gebouwen aan de zuidelijke kant van de Molenbeek zijn anders opgebouwd en vermoedelijk van een iets jongere datum. Bovendien is het plein tussen de conciërgewoning en de kantoorgebouwen op de tekening van Guisset breder getekend dan deze in realiteit is. Dit geeft een breder en meer open gevoel, terwijl op terrein is vastgesteld dat dit niet breder is dan een “straatje” en eerder een beluik-gevoel geeft dan een “plein”-gevoel. Bovendien zijn de machinehallen met 34 sheddaken (die behouden blijven in de geplande toestand) op de panoramische tekening heel ver doorgetekend in noordelijke richting. In theorie zou het mogelijk zijn dat deze ook zo gebouwd waren en later gedeeltelijk afgebroken, maar hiervoor zijn geen aanwijzingen in het historisch kaartenmateriaal. Met andere woorden: de tekenaar van de panoramische tekening heeft een dieper zicht willen uittekenen dan er in realiteit is gebouwd. Ondanks de overeenkomsten met de bestaande situatie zijn er ook treffende discrepanties en dus lijkt deze panoramische tekening eerder een concepttekening dan een weergave van de realiteit te zijn. De meer correcte vaststelling van de evolutie van het onderzoeksgebied zal dus moeten gebeuren vanuit historisch kaartenmateriaal en luchtfoto's.

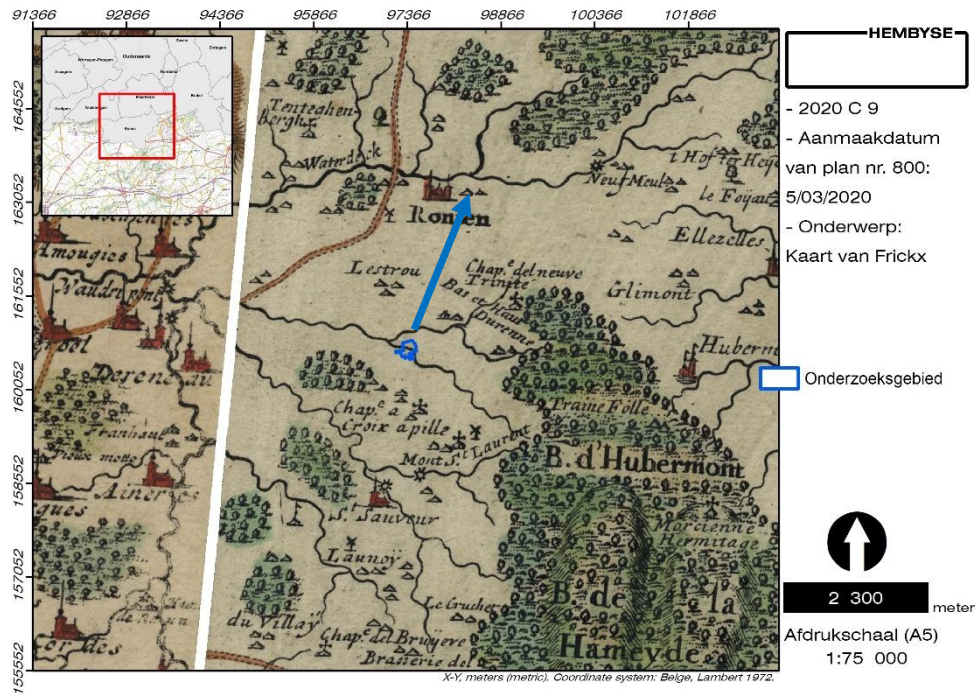
1.2 Evolutie van het gebied op basis van kaarten en luchtfoto's

Om de archeologische waarde van het onderzoeksgebied in te schatten wordt in onderstaand hoofdstuk historisch kaartenmateriaal onderzocht. Het oudste kaartenmateriaal waarop het onderzoeksgebied herkenbaar gekarteerd is, dateert uit de 18e eeuw (op de kaart van Masse staat het onderzoeksgebied niet gekarteerd).

1.2.1 Frickx-kaart (1744)

De Frickx-kaarten zijn een bundel van verschillende soorten kaarten, zoals wordt uitgelegd in de titel “*Carte des Pays-Bas et des frontières de France, avec un recueil des plans des villes, sièges et batailles données entre les hauts alliés et la France*”. Het is een nuttige aanvulling op ouder kaartenmateriaal, ook al kan over landgebruik meestal weinig informatie worden geput.

Op het kaartenmateriaal van Frickx is een vrij grote verschuiving merkbaar waardoor het onderzoeksgebied ten zuiden van de stadskern van Ronse komt te liggen. In realiteit bevindt het onderzoeksgebied zich net ten noordoosten van het stadscentrum, op de linkeroever van de Molenbeek. Het onderzoeksgebied kan dus bij benadering gesitueerd worden net ter hoogte van de plaats waar de Drieborrebeek in de Molenbeek uitmondt, maar boven de heuvels die daar staan aangeduid.

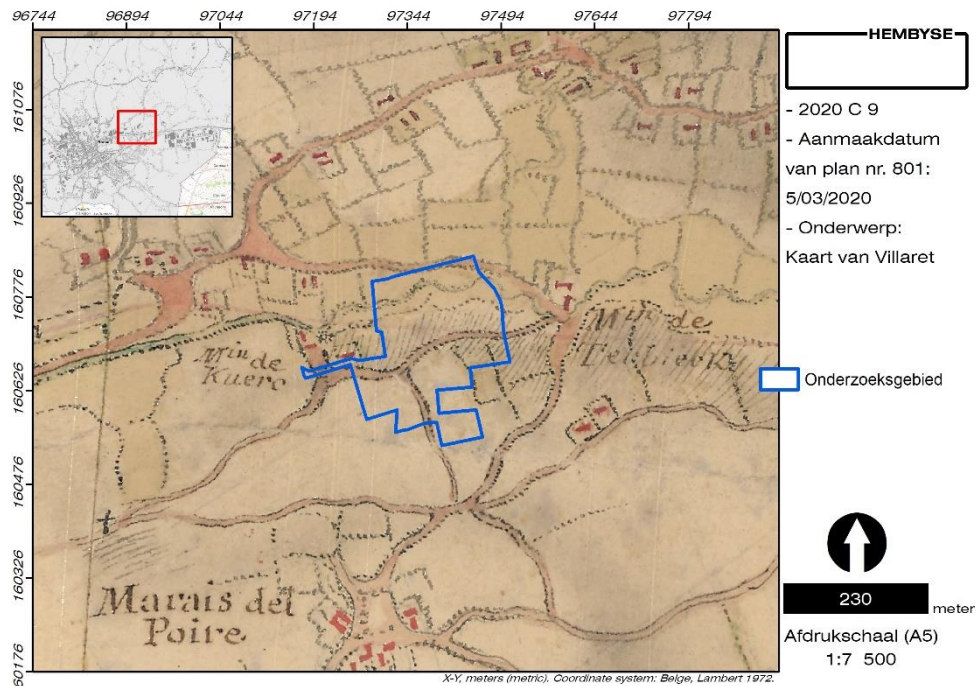

Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Frickx.

Aldus kan gesteld worden dat het onderzoeksgebied zich in de vallei van de Molenbeek bevindt, waarna het terrein gekenmerkt wordt door een heuvelachtig landschap (Ronse bevindt zich immers in de Vlaamse Ardennen) waar -aan het begin van de 18e eeuw- nog sprake is van grote bosrelicten.

1.2.2 Villaret (1748)

De Villaretkaart is genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers van het kaartenmateriaal. De kaart kwam tot stand na één van de Franse veroveringstochten door Vlaanderen in de periode 1745-48.

Figuur 5. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Villaret.

Op het kaartenmateriaal van Villaret is een kleine verschuiving merkbaar: het onderzoeksgebied dient net iets verder naar het oosten gesitueerd te worden. Niettemin zijn enkele elementen duidelijk af te leiden uit deze historische kaart. In eerste instantie wordt duidelijk dat het onderzoeksgebied in het noorden van oost naar west (wanneer de loop van de rivier gevolgd wordt) door de Molenbeek, die net ten oosten van het onderzoeksgebied gevoed wordt door de Drieborrebeek. Rondom deze Molenbeek is een moerasgebied gekarteerd, op dezelfde manier als het Marais del Poire, dat ten zuidwesten van het onderzoeksgebied wordt weergegeven. Het betreft bijgevolg een nat gebied, waarbij ook de zone ten noorden van deze moerasvlakte als overstromingsgebied van de Molenbeek wordt weergegeven (mosterdgele kleur op het kaartenmateriaal).

Ten zuiden van en parallel aan de Molenbeek wordt een wegtracé weergegeven dat in zuidelijke richting aftakt. Het onderzoeksgebied zelf is volledig onbebouwd. Langsheen de Molenbeek worden, aan weerszijden van het onderzoeksgebied, watermolens weergegeven.

Ten oosten van het onderzoeksgebied is sprake van de Molen te Squeere⁵, ook wel gekend als de Molen Krekelberg, gelegen aan de Savooistraat. Het betreft een onderslag koren- en oliewatermolen die reeds vermeld werd in 1374. Hij was lange tijd in eigendom van het Kapittel van Sint-Hermes, die dichterbij in het centrum een tweede molen bezat. Tevens bevond zich hier een spaarvijver. Na de Franse revolutie werd de molen openbaar verkocht en in 2015 werden de restanten van het gebouw gesloopt.

Figuur 6. Tijdens het vlakdekkend onderzoek in 2015 waren de assteunen van het watterrad van de molen nog herkenbaar in de ruïnes.⁶

Aan de oostzijde van het onderzoeksgebied, eveneens op de Molenbeek, bevond zich de Ter Bekemolen⁷, gelegen aan de Drieborrebeekstraat 9. Het betreft een bovenslag korenwatermolen die gebouwd werd voor 1684. Hoewel ook hier een spaarvijver aanwezig was, werd de molen niettemin gekweld door problemen met de watertoevoer: ofwel wegens watertekorten, ofwel wegens overstromingen. In 1976 werd de molen omgebouwd tot woonhuis.

⁵ <https://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=2039>

⁶ De Smaele e.a., 2015.

⁷ <https://www.molenechos.org/molen.php?nummer=1140>

1.2.3 Atlas van Ferraris (1777)

Deze kaart kwam tot stand in opdracht van keizerin Maria-Theresia en keizer Jozef II. Onder leiding van generaal Joseph-Jean François graaf de Ferraris werden de Oostenrijkse Nederlanden voor het eerst systematisch en grootschalig gekarteerd.

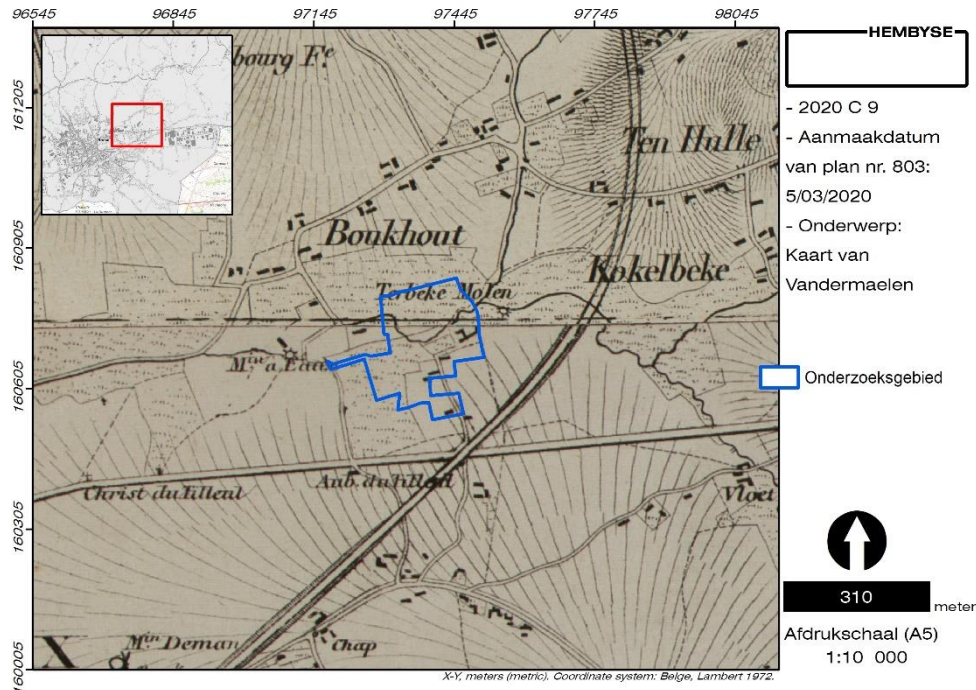
Figuur 7. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Ferraris.

Op het kaartenmateriaal van Ferraris is eveneens een verschuiving merkbaar: het onderzoeksgebied is in realiteit iets meer naar het zuiden gelegen, waarbij de loop van de Molenbeek zich ter hoogte van de westelijke uitloper van het onderzoeksgebied bevindt. Op de kaart wordt het landgebruik tot in detail weergegeven. Het onderzoeksgebied bevindt zich in een rurale omgeving waarbij de percelen het dichtste bij de Molenbeek gekarteerd staan als moerassige gebieden, en de hoger gelegen percelen als akkerland in gebruik zijn genomen. Binnen dit akkerland bevinden zich verscheidene kleine gebouwtjes, waarvan er vermoedelijk een aantal gesitueerd kunnen worden binnen het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied.

Ten oosten van het onderzoeksgebied is het toponiem “Beem Bosch” opgetekend. Een “beemd” of “bempt” is een nat grasland in een beekdal.

1.2.4 Vandermaelen kaarten (1846-1854)

Op het georefereneerde kaartenmateriaal van Vandermaelen is alweer een verschuiving zichtbaar: deze keer lijkt de kaart wat gekrompen te zijn. De Ter Bekemolen aan de oostzijde van het onderzoeksgebied bevindt zich wel degelijk buiten het onderzoeksgebied.

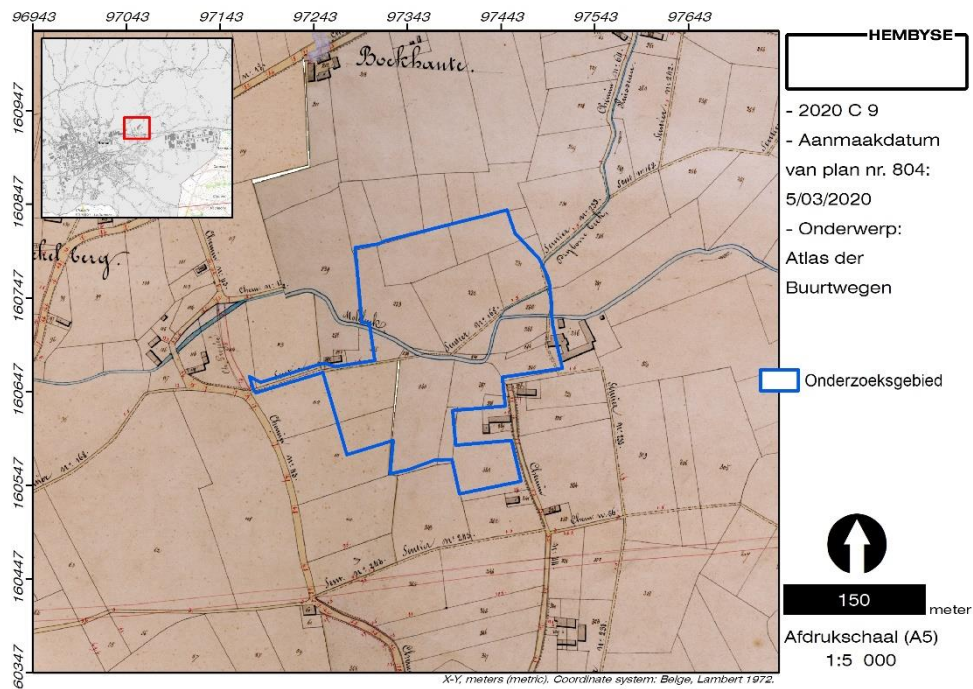

Figuur 8. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen.

Het onderzoeksgebied wordt weergegeven binnen de alluviale vlakte van de Molenbeek die als een moeras gekarteerd staat. Beide molens aan weerszijden van het onderzoeksgebied worden hier gekarteerd, met hun oude benaming. Ten noorden en ten zuiden van de vallei worden de steile flanken van de heuvels van de Vlaamse Ardennen aangeduid. In het zuiden is dezelfde bebouwing zichtbaar als op de kaart van Ferraris.

1.2.5 Atlas der Buurtwegen (1840)

Op het kaartenmateriaal van de Atlas der Buurtwegen staat het onderzoeksgebied zeer gedetailleerd weergegeven. Bovendien is er geen sprake meer van een verschuiving. Bijgevolg kan met zekerheid gesteld worden dat er binnen het onderzoeksgebied nog geen sprake is van bebouwing.

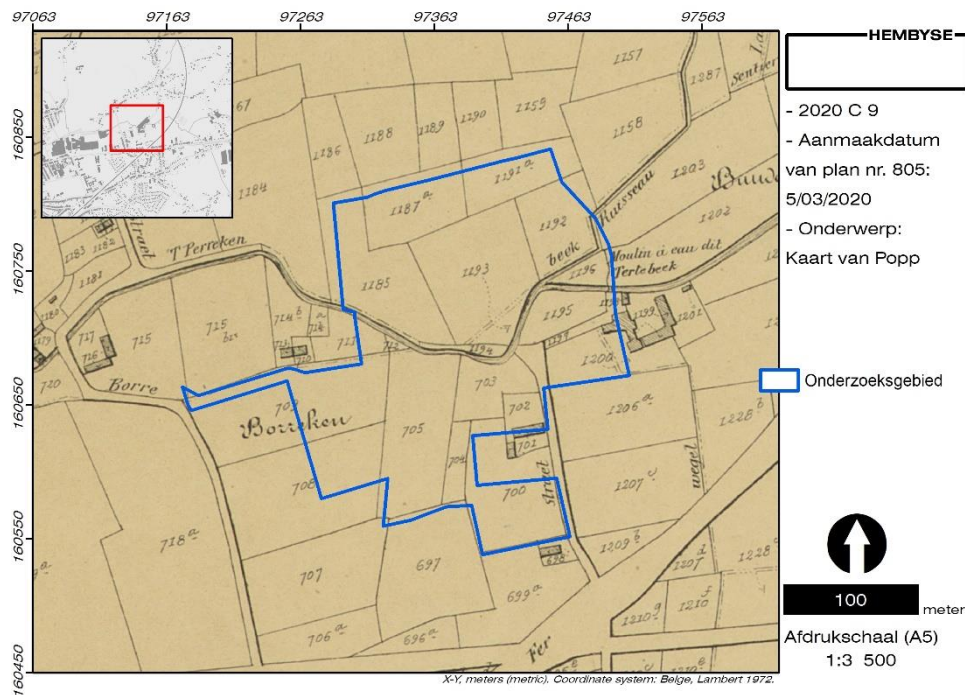
Figuur 9. Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen.

Het onderzoeksgebied wordt van oost naar west doorsneden door de “Molenbeek” die in het oosten een knik naar het noorden maakt en vervolgens weer afbuigt naar het oosten. Ter hoogte van deze laatste knik wordt de “Dryborrebeek” weergegeven, die uitmondt in de Molenbeek. Ter hoogte van de eerste knik wordt een landweg “Sentier n° 168” weergegeven.

Wat het landgebruik binnen het onderzoeksgebied betreft, kunnen geen uitspraken worden gedaan. Al kan vermoed worden dat er nog steeds sprake is van een eerder moerassige laagvlakte waar 's zomers eventueel landbouw moeilijk is. Op de hellingen, in het zuiden van het onderzoeksgebied, is landbouw over het algemeen wel mogelijk, zoals het oudere kaartenmateriaal ook al aangaf.

1.2.6 Popp-kaarten (1830 – 1842)

Circa vijftig jaar na de opmaak van de Atlas van Ferraris verscheen voor onze gewesten een eerste versie van het kadasterplan, waarmee heden nog steeds gewerkt wordt. Deze plannen werden in het begin van de jaren 1830 opgemaakt en geven dan wel geen beeld van het landgebruik, maar wel van perceelsindelingen en infrastructuur.

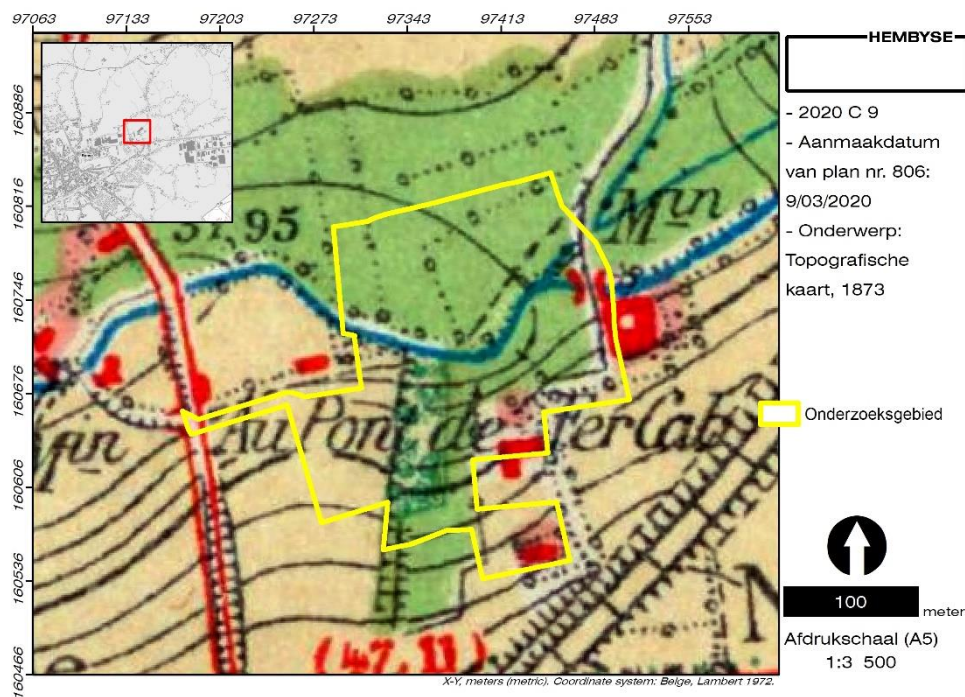
Figuur 10. Situering van het onderzoeksgebied op de kaarten van Popp.

Het onderzoeksgebied is volledig op dezelfde wijze gekarteerd als op de Atlas der Buurtwegen.

1.2.7 Topografische kaart, 1873

Het uitzicht van het onderzoeksgebied is op het einde van de 19^e eeuw nog steeds niet gewijzigd. Er is nog steeds sprake van een moerassige laagvlakte rondom de Molenbeek, met een steile helling in het zuiden van het onderzoeksgebied.

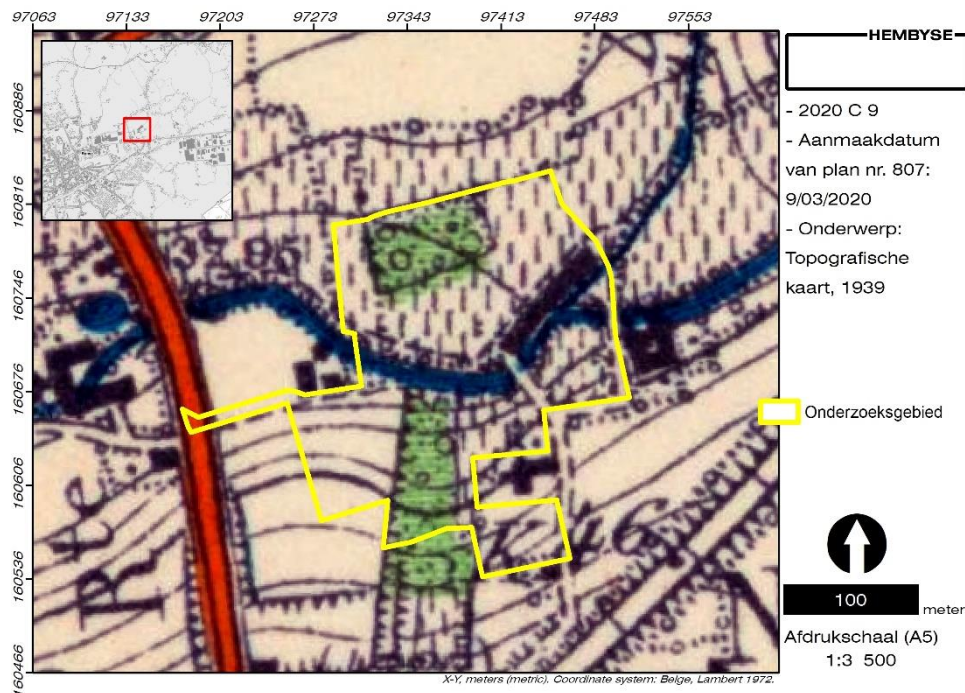
En ook op het kaartenmateriaal uit 1904 is het uitzicht van het onderzoeksgebied niet gewijzigd.

Figuur 11. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1873.

1.2.8 Topografische kaart, 1939

In het tweede kwart van de 20^e eeuw is het uitzicht van het onderzoeksgebied veranderd: aan de oostelijke zijde, op de rechteroever van de Molenbeek werd de weverij met de 34 sheddaken opgericht. Aan de westzijde hiervan is de toegang tot het fabriekscomplex, met brugje over de Molenbeek, duidelijk zichtbaar.

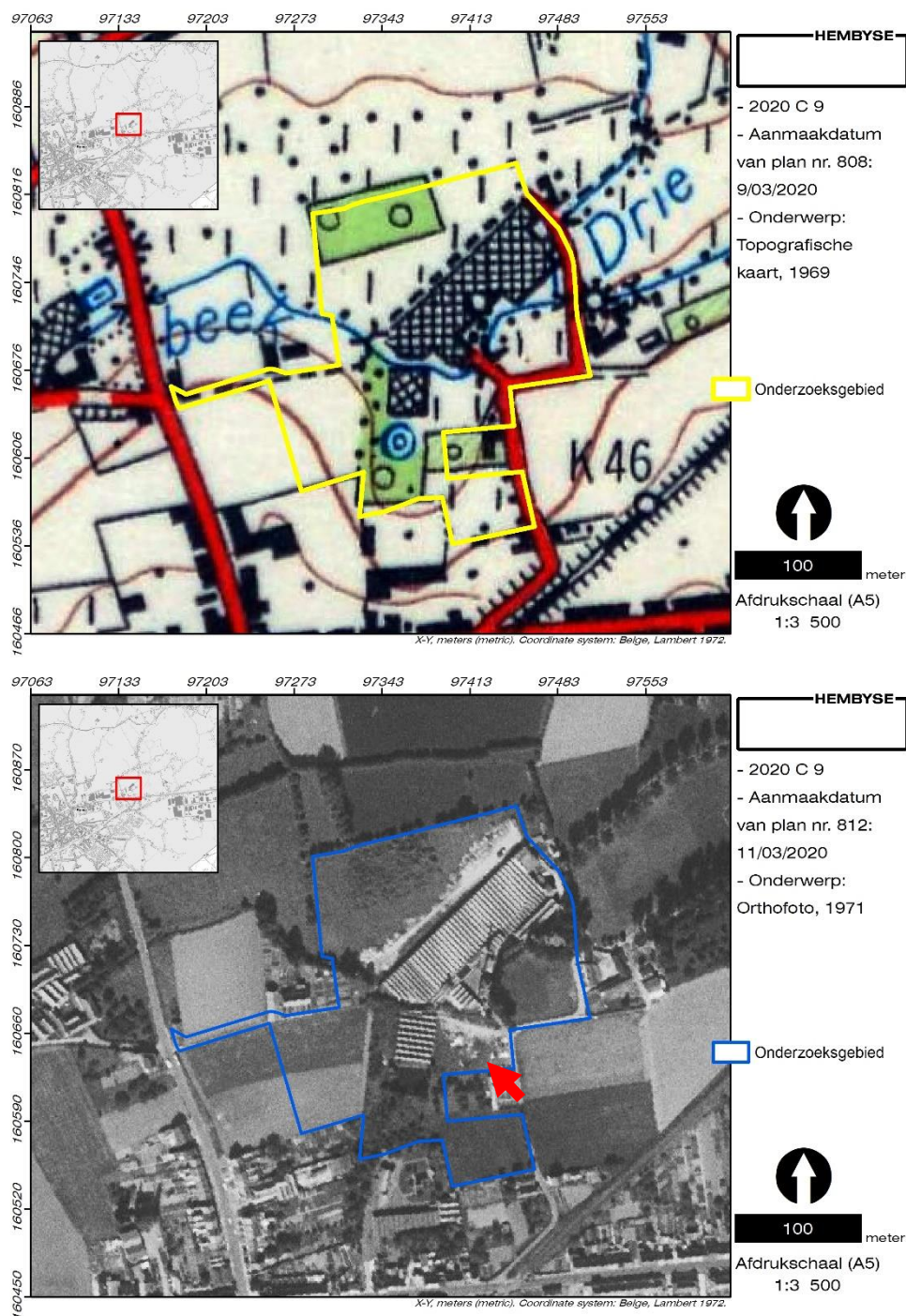

Figuur 12. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1939.

De rest van het onderzoeksgebied blijft onbebouwd. Het noordelijke deel wordt nog steeds gekarteerd als overstromingsgebied, met uitzondering van een kleiner deel dat als beboste zone wordt weergegeven. Dit bosje komt nog voor op de luchtfoto van 1971 (zie verder). In het zuiden is vooral het westelijke deel in gebruik als akkerland en beboste zone, terwijl het oostelijke deel eveneens als overstromingsgevoelig gekarteerd staat. Op de westelijke grens van deze beboste zone staat tevens een talud gekarteerd, dit valt grosso modo samen met de op de bodemkaart gekarteerde vergraven zone, met die nuance dat de vergraven zone zich aan de andere zijde van het talud bevindt. Met andere woorden: aan beide zijden van dit gekarteerde talud is er sprake van een uitgraving. De vaststellingen op terrein (zie deel 7 van dit dossier) lijken dit te bevestigen.

1.2.9 Topografische kaart, 1969

In de tweede helft van de 20 eeuw zijn enkele kleine aanpassingen merkbaar, al blijft het uitzicht van het onderzoeksgebied grotendeels hetzelfde. Op het kaartenmateriaal is voornamelijk sprake van een grotere detailwerking. Opvallend zijn de drie brugjes over de Molenbeek: één aan de Drieborrebeekstraat, één aan de toegang tot de weverij en één ten westen van de machinehal met 34 sheddaken. Dit laatste brugje is niet meer aanwezig, de situering ervan wordt echter nog verraden door enkele leidingen die over de Molenbeek hangen.

Figuur 13. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1969 en op de orthofoto uit 1971.

Het fabriekscomplex heeft zijn definitieve vorm aangenomen, centraal is ook de ronde schoorsteen weergegeven. Ten zuiden hiervan is een kleinere loods met 8 sheddaken opgericht, met aan de zuidzijde een vijver (gekarteerd als rond, maar in realiteit afgerond rechthoekig van vorm). Aan de toegangsweg tot het complex zijn

ook de grondwerken voor de open loods voor houtopslag zichtbaar (rode pijl op de orthofoto).

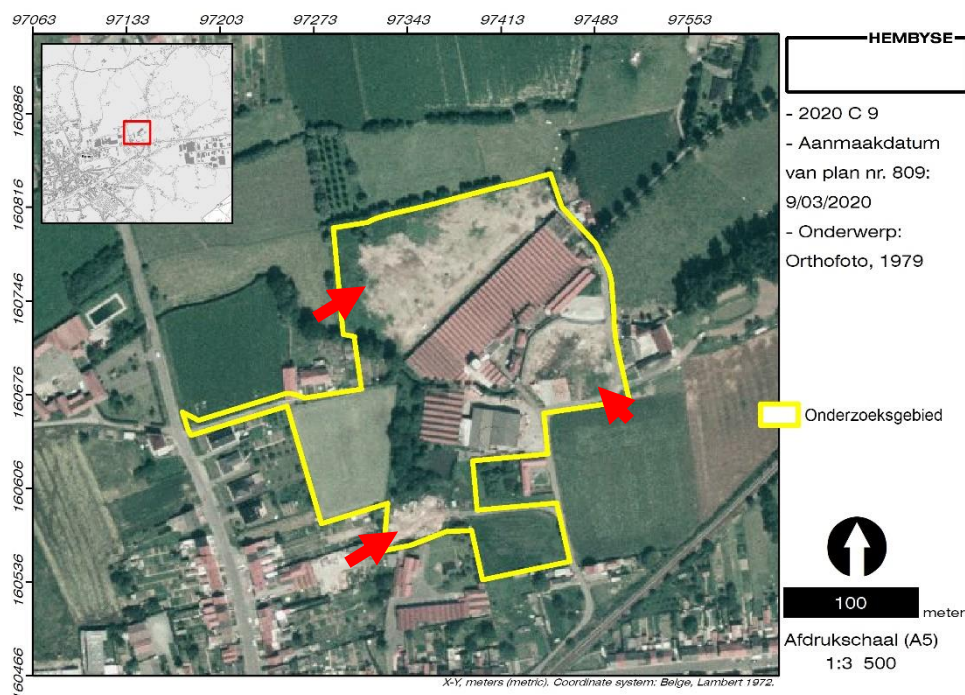
Aan de zijde van de Savooistraat (waar nu de grote loods staat) loopt een landwegje (Borrekens) dat de achterzijde van het gebouwencomplex toegankelijk maakt vanuit de Savooistraat in het westen van het onderzoeksgebied.

Het landgebruik van de onbebouwde zones van het onderzoeksgebied is niet gewijzigd.

Bemerk ook het rechthoekige bosje in het noorden van het onderzoeksgebied, dat naar alle waarschijnlijkheid als een populierenaanplant kan worden geïnterpreteerd.

1.2.10 Orthofoto uit 1979-1990

Op onderstaande luchtfoto is zichtbaar hoe het uitzicht van het onderzoeksgebied, en bij uitbreiding dat van de omgeving, opnieuw gewijzigd is. Ten oosten van de kleine loods met sheddaken werden de opengewerkte loodsen voor houtopslag bijgebouwd (cf. supra, §2 Plaatsbezoek). Ter hoogte van de zuidoostelijke hoek van de grote loods werd een verharding aangelegd die functioneert als parking voor de aldaar ontwikkelde kantoorruimte.

Figuur 14. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 1979-1990.

Een opmerkelijke vaststelling op basis van deze orthofoto, betreft het feit dat er sprake is van drie zones waar duidelijk grondwerken zijn uitgevoerd. Een eerste zone bevindt zich in het noorden van het onderzoeksgebied, die tot voor kort in gebruik was als grasland enerzijds en een beboste zone tegen de noordwestelijke begrenzing van het onderzoeksgebied. Het bos is volledig gerooid, en de zone lijkt volledig vergraven te zijn. Op jongere luchtfoto's is hier consequent een natte

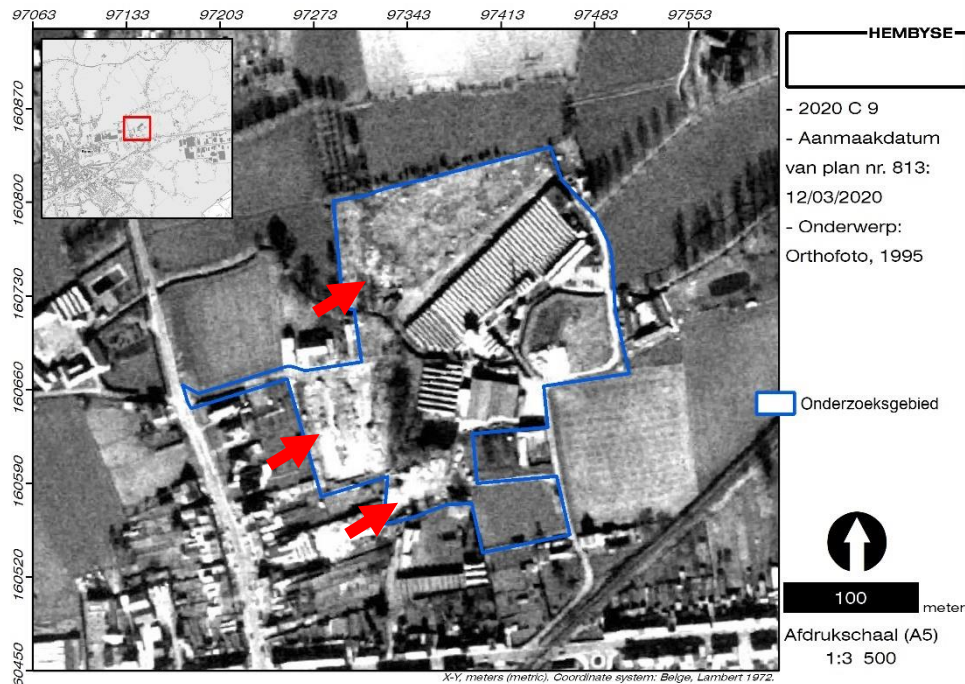
bodem zichtbaar. Deze elementen wijzen op een slechte bewaring van het bodemarchief in die zones.

Een soortgelijke situatie doet zich voor in de zuidoostelijke hoek van het onderzoeksgebied, ter hoogte van het perceel tussen de Molenbeek en de Drieborrebeekstraat, waar een grasperk eveneens volledig vergraven lijkt te zijn. Heden bestaat dit perceel uit een zeer oneffen terrein met ruig grasland en laag struikgewas. Tijdens het plaatsbezoek was de indruk reeds ontstaan dat hier sprake was van een verstoring van het terrein; deze hypothese werd bevestigd door het feit dat een controleboring niet mogelijk was ten gevolge van de aanwezigheid van grote hoeveelheden puin; waarschijnlijk gaat het om een pakket van 1,5 meter dik. Ten westen en ten zuiden van de vijver is tenslotte een overwoekerd stuk groen merkbaar, met ten zuiden daarvan eveneens een zone met sporen van grondverzet.

Er kon niet achterhaald worden wat de reden van dit grondverzet was, maar het staat wel vast dat er sprake is van een erg nefaste impact op het bestaande bodemarchief.

1.2.11 Orthofoto 1995

Deze vaststellingen worden nogmaals bevestigd door de luchtfoto uit 1995. Het noordelijke deel van het terrein is nog steeds onderhevig aan grondwerken, er lijkt een aanzienlijke stock van grond aanwezig te zijn. Ook ten zuiden van de vijver zijn nog steeds grondwerken zichtbaar. De grondwerken in de hoek Molenbeek-Drieborrebeekstraat zijn minder goed zichtbaar en er is sprake van een nattere zone.

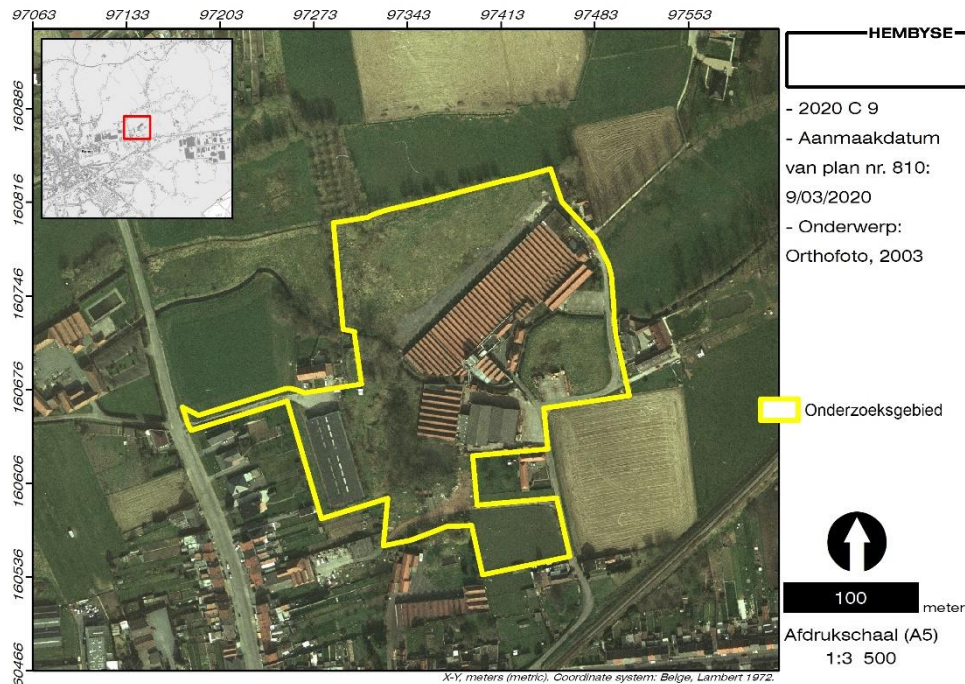

Figuur 15. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 1979-1990.

Op deze foto verschijnen ook de grondwerken voor de bouw van de loods aan Borrekens. Deze loods is afgewerkt zichtbaar op de luchtfoto uit 2003. De volledige zone wordt op de bodemkaart gekarteerd als OT.

1.2.12 Orthofoto uit 2003

Op de orthofoto uit 2003 is duidelijk zichtbaar dat de situatie binnen het onderzoeksgebied min of meer gestabiliseerd is. Ter hoogte van de zones in het noorden van het onderzoeksgebied en in de zuidoostelijke hoek heeft zich een grasveld kunnen ontwikkelen, al is zichtbaar dat het geen proper gazonnetje betreft. Tijdens het plaatsebezoek in 2020 was dit grasland begroeid met grassen en kruiden.

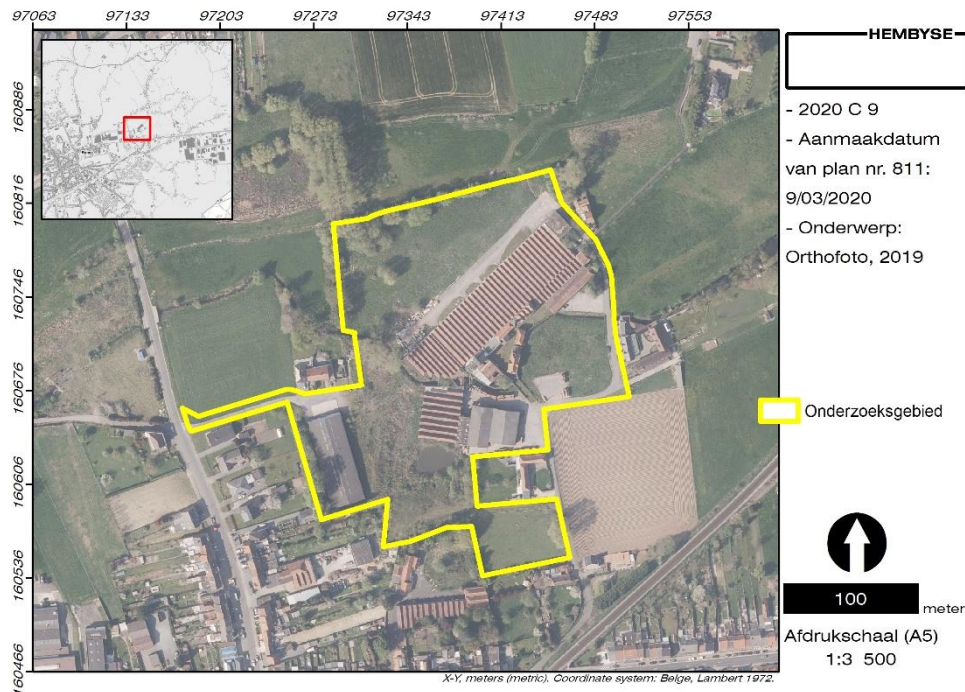

Figuur 16. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 2003.

Een laatste wijziging doet zich nog voor in de zuidwestelijke hoek van het onderzoeksgebied waar een nieuwe langwerpige loods werd opgericht, waarbij de toegang vanuit de Savooistraat eveneens verhard werd. Hierbij is het terrein sterk verstoord geraakt, wat gezorgd heeft voor een integrale verstoring van de bodem vanaf Borrekens tot aan de Molenbeek.

1.2.13 Orthofoto uit 2019

Gedurende de volgende jaren blijft het uitzicht van het onderzoeksgebied ongewijzigd.

Figuur 17. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto's uit 2019. Onder: het noordelijke grasland tijdens het plaatsbezoek in 2020.

De situatie zoals deze wordt weergegeven op de meest recente luchtfoto is eveneens de situatie zoals deze tijdens het plaatsbezoek werd vastgesteld. Weldra zal hier echter opnieuw verandering in komen.

2 Tussentijds besluit

Op basis van het historisch kaartenmateriaal kan worden gesteld dat het onderzoeksgebied zich ten minste sinds het begin van de 18^e eeuw in een moerassig gebied bevond, waarbij voor bewoning en landbewerking gekozen werd voor de hoger gelegen flanken ten noorden en ten zuiden van het onderzoeksgebied. Vanaf het tweede kwart van de 20^e eeuw wordt het onderzoeksgebied uitgekozen voor het oprichten van een nieuwe weverij en ververij, waarna een heus fabriekscomplex met verschillende loodsen en functionele gebouwen wordt opgericht. In de tweede helft van de 20^e eeuw wordt het complex aangepast aan de meer recente noden van een modern houtverwerkingsbedrijf, waarbij slechts gebruik gemaakt wordt van enkele delen van het gebouw. De overige delen van de frappante site geraken langzaam maar zeker in verval. De volgende stap vormt dan ook het slopen van de vervallen gebouwen en een nieuwe invulling voor de oude, nog te redden, fabrieksgebouwen.

3 Bibliografie voor deel 8

Naslagwerken

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: *Historische stadskern van Ronse* [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300596> (geraadpleegd op 5 maart 2020).

Agentschap Onroerend Erfgoed, 2020: *Ronse* [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14132> (geraadpleegd op 5 maart 2020).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: *Weverij en ververij Tissage de Louise-Marie* [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/28549> (geraadpleegd op 9 maart 2020).

De Smaele B., Pype P., Krug C. & Cattrysse A., 2015. *Vlakdekkend archeologisch onderzoek van een nederzetting uit de volle middeleeuwen te Ronse-Savooistraat (prov. Oost-Vlaanderen)*, ADEDE Archeologisch Rapport 54.

Vandeputte O., 1995. *Gids voor Vlaanderen. Toeristische en culturele gids van de Vlaamse gemeenten*, Uitgeverij Lannoo, Tielt.

25

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

<http://uurl.kbr.be>

<https://www.cartesius.be/>

<https://eva.mediahaven.com/maarkedal/index.php/image/watch/7860924662ce424c8da29e0403d4031e08f23d8adb504b638a768618dcd5155f9a655156ad864645893d4a89542879d0?s=5b67de14562f8&c=10559>

<https://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=2039>

<https://www.molenechos.org/molen.php?nummer=1140>

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 8

Figuur 1. Weergave van de stad Ronse in de Flandria Illustrata van Sanderus (1640).	3
Figuur 2. Uittreksel uit het land- en kaartboek van Ronse uit 1684.....	4
Figuur 3. Vanaf de Drieborrebeekstraat is de benaming van de voormalige weverij nog zichtbaar (©Hembyse). Onder: reproductie van een factuurhoofding van de weverij Emile Guisset.	6
Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Frickx.	8
Figuur 5. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Villaret.	9
Figuur 6. Tijdens het vlakdekkend onderzoek in 2015 waren de assteunen van het wattestad van de molen nog herkenbaar in de ruïnes.	10
Figuur 7. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Ferraris.....	11
Figuur 8. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen. ...	12
Figuur 9. Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen.	13
Figuur 10. Situering van het onderzoeksgebied op de kaarten van Popp.	14
Figuur 11. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1873.	15
Figuur 12. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1939.	16
Figuur 13. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1969 en op de orthofoto uit 1971.....	18
Figuur 14. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 1979-1990. ...	19
Figuur 15. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 1979-1990. ...	21
Figuur 16. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 2003.....	22
Figuur 17. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto's uit 2019. Onder: het noordelijke grasland tijdens het plaatsbezoek in 2020.	23

ONDERZOEK:

Ronse, Meuniersite

ONDERDEEL

9

Assessment van archeologische data

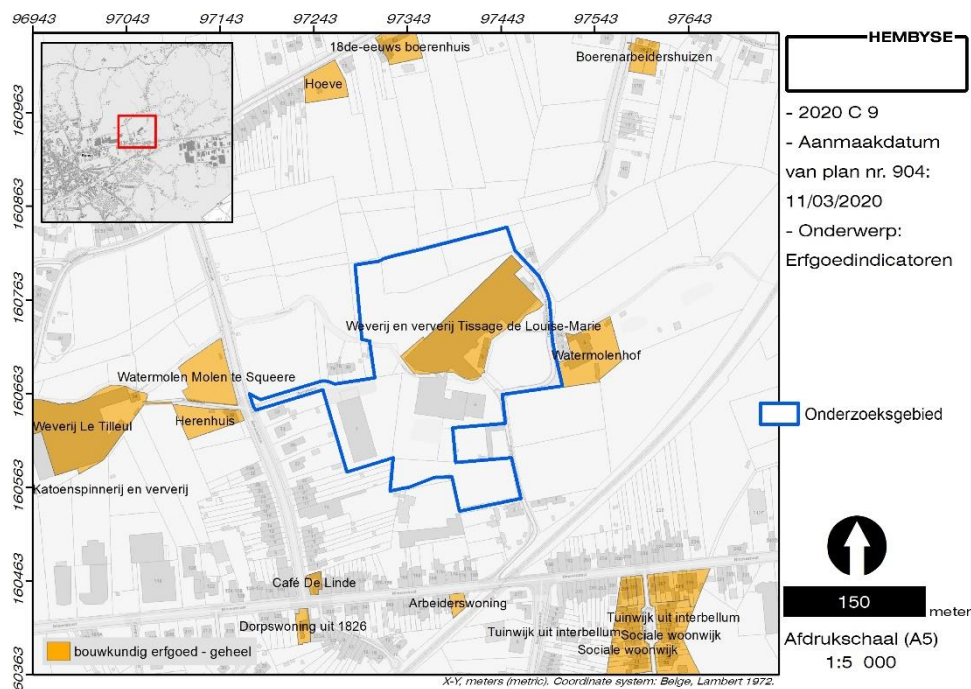
INHOUDSOPGAVE

1	Bestaande archeologische data	2
1.1	Erfgoedindicatoren.....	2
1.2	Vastgestelde archeologische zones	3
1.3	Gebieden Geen Archeologie.....	4
1.4	Centrale Archeologische Inventaris	6
1.5	Bekrachtigde archeologienota's	9
2	Tussentijds besluit.....	12
3	Bibliografie voor deel 9.....	13
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 9.....	14

1 Bestaande archeologische data

1.1 Erfgoedindicatoren

In de volgende hoofdstukken zullen de gekende fysieke restanten binnen en rond het onderzoeksgebied, die een impact hebben op of een aanwijzing voor archeologisch erfgoed zijn, worden onderzocht. Dit is algemeen ook een aanvulling op de gegevens die in het algemeen historisch overzicht konden worden aangereikt.

Figuur 1. Situering van de voor het onderzoeksgebied relevante elementen met erfgoedwaarde.

Binnen het onderzoeksgebied bevindt zich de voormalige “Weverij en ververij Tissage de Louise-Marie”. Deze site is reeds in delen 2 en 8 van dit dossier aan bod gekomen. Aan de oostzijde van het onderzoeksgebied grenst het “Watermolenhof”, dat verwijst naar de voormalige “Ter Bekemolen”, die ook reeds beschreven werd. Hetzelfde geldt voor de “Watermolen Te Squeere” aan de westzijde van het onderzoeksgebied, ter hoogte van de Savooistraat. Ten westen hiervan bevindt zich opnieuw een voormalige textielfabriek. Het betreft de weverij¹ “Le Tilleul”, die deel uitmaakte van de grotere groep van Utexbel, die gevestigd was in de naastgelegen fabriek van de voormalige katoenspinnerij² en ververij “La Cotonnière Renaissance”

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Weverij Le Tilleul [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/87975> (geraadpleegd op 11 maart 2020).

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Katoenspinnerij en ververij [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/28871> (geraadpleegd op 11 maart 2020).

die in 1904 werd opgericht. Ook hier is de uitwendige constructie met de typerende sheddaken bewaard gebleven, terwijl het interieur volledig verdwenen is.

Bijgevolg kan gesteld worden dat de erfgoedwaarde van het onderzoeksgebied te vinden is in de aanwezigheid van een voormalige textielfabriek, waarvan heden echter nog slechts de buitenstructuur rest. Bovendien zijn enkel de loodsen met sheddaken in relatief goede staat. Dit geldt tevens voor de nabije omgeving van het onderzoeksgebied, waar sprake is van verschillende watermolens over de Molenbeek, maar waarvan de molenstructuren nagenoeg volledig verdwenen zijn. Verder toont de relatief beperkte aanwezigheid van erfgoedindicatoren op een relatief lage bewoningsdensiteit, waarbij het rurale gebied rondom de stadskern van Ronse aan het begin van de 20^e eeuw als ideale locatie voor de uitbreiding van de textielnijverheid werd gezien.

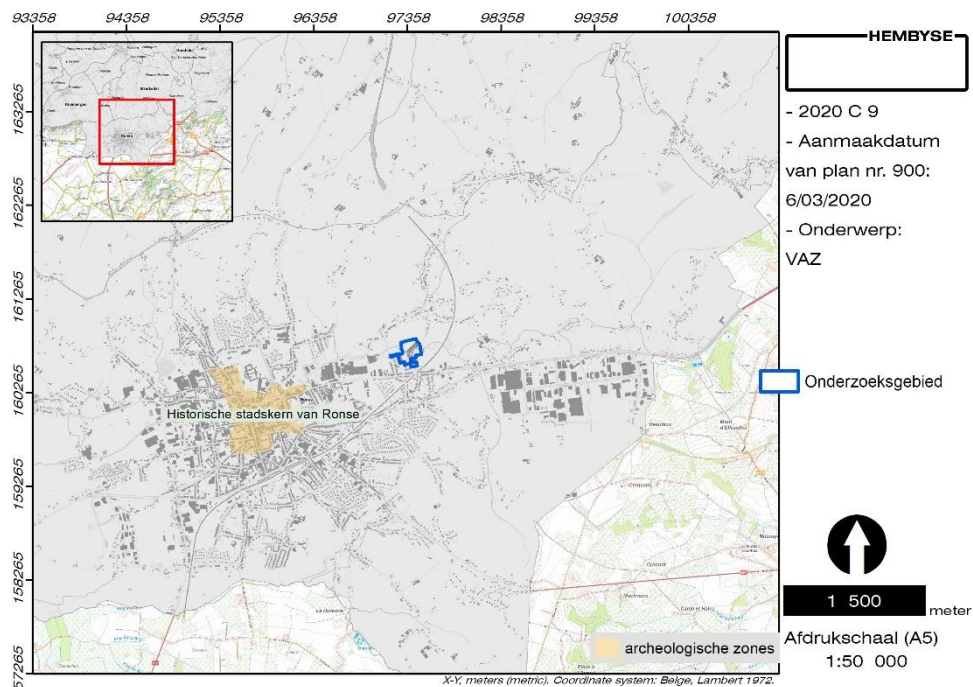
Wat betreft de archeologische kennis van de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksgebied blijkt er niet zo bijster veel data beschikbaar. Er kan een databank geraadpleegd worden van archeologische zones (VAZ), zones waarin geen archeologie verwacht moet worden (GGA), zones waar reeds archeologisch onderzoek is uitgevoerd of een archeologische vondst is gedaan (CAI) en zones die in een bekrachtigde (archeologie)nota onderzocht zijn. Deze worden in volgende hoofdstukken onderzocht.

1.2 Vastgestelde archeologische zones

De inventaris van archeologische zones brengt in kaart in welke gebieden archeologische resten of sporen met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid in de grond aanwezig zijn. Bij de selectie van zones door het Agentschap Onroerend Erfgoed spelen twee elementen een belangrijke rol: er moet een goede aanwijzing zijn voor de aanwezigheid van archeologisch erfgoed en er moet een goede aanwijzing zijn dat dit erfgoed nog voldoende goed bewaard is om archeologische waarde te hebben.

De afbakening van archeologische zones is gebeurd op basis van archeologische waarnemingen, landschappelijke, topografische, bodemkundige, historische en andere gegevens.

Het onderzoeksgebied op de Meuniersite te Ronse bevindt zich niet binnen een VAZ, de meest nabij gekarteerde VAZ is de Historische stadskern van Ronse. Deze bevindt zich op zo'n 1,5 kilometer ten westen van het onderzoeksgebied.

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vastgestelde Archeologische Zones.

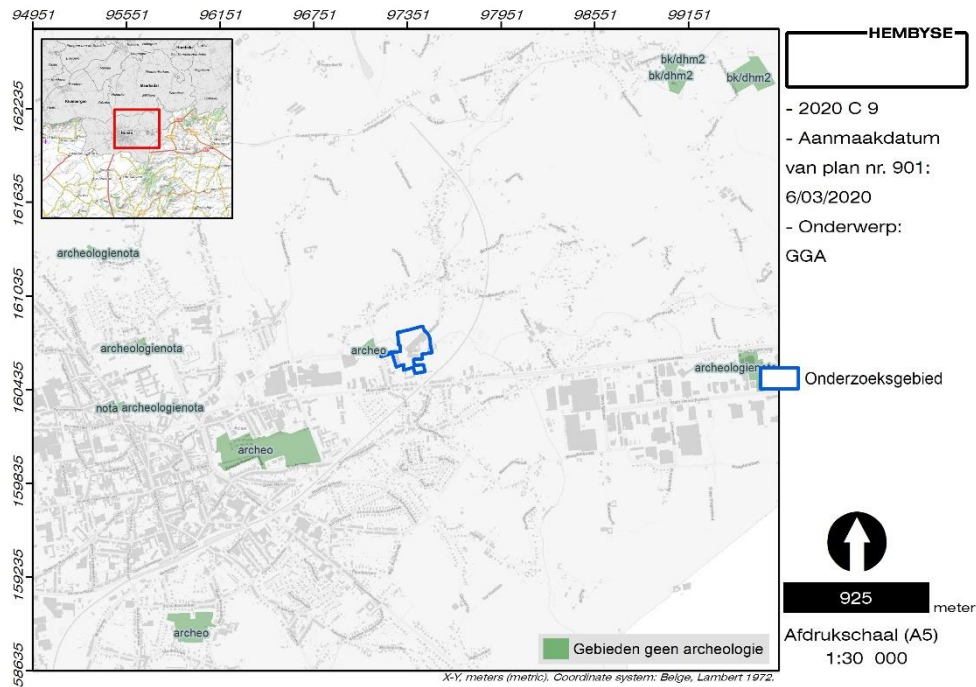
Enerzijds betekent dit dat de kans op het aantreffen van archeologische sporen en structuren binnen deze archeologische zones als groot wordt geacht, anderzijds duidt dit niet op een specifieke archeologische verwachting buiten deze zones en dus ook niet binnen het huidige onderzoeksgebied. De situering van het onderzoeksgebied buiten een VAZ heeft ook zijn invloed op het archeologietraject.

1.3 Gebieden Geen Archeologie

Op deze kaart worden gebieden, waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, aangeduid. Aan de vastgestelde gebieden zijn specifieke rechtsgevolgen gekoppeld: bij een stedenbouwkundige vergunning of bij een verkavelingsvergunning moet in sommige gevallen een bekrachtigde archeologienota worden gevoegd (zie Deel 1: Administratieve fiche). Dat moet nooit als de ingreep in de bodem waarvoor de stedenbouwkundige vergunning of de verkavelingsvergunning wordt aangevraagd volledig binnen een gebied valt dat op deze kaart is aangeduid. Deze kaart is dus complementair aan de inventaris van vastgestelde archeologische zones (cf. supra).

De GGA zijn door het Agentschap Onroerend Erfgoed afgebakend op basis van waarnemingen of feiten op basis waarvan kan besloten worden dat er voor dat gebied geen archeologie te verwachten valt. Dit kan het geval zijn wanneer in het verleden intensief archeologisch onderzoek werd uitgevoerd of de bodem zodanig

is verstoord dat het eventuele archeologisch erfgoed vernield is (bijvoorbeeld zandwinning, havendokken, ...). Ook andere verstoringen en de impact van vroegere opgravingen zijn in kaart gebracht.

Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Gebieden Geen Archeologie.

Het huidige onderzoeksgebied is niet gekarteerd als een GGA, wat betekent dat het onderzoeksgebied nog beschouwd wordt als een gebied waarbinnen archeologisch erfgoed *kan* worden aangetroffen. Het dichtstbij zijnde gebied waar geen archeologie te verwachten is, bevindt zich net ten westen van het onderzoeksgebied. Hier werd in 2014-2015 een archeologisch onderzoek uitgevoerd, waarvan de resultaten zijn opgenomen in de CAI en dus verder in deze tekst aan bod komen.

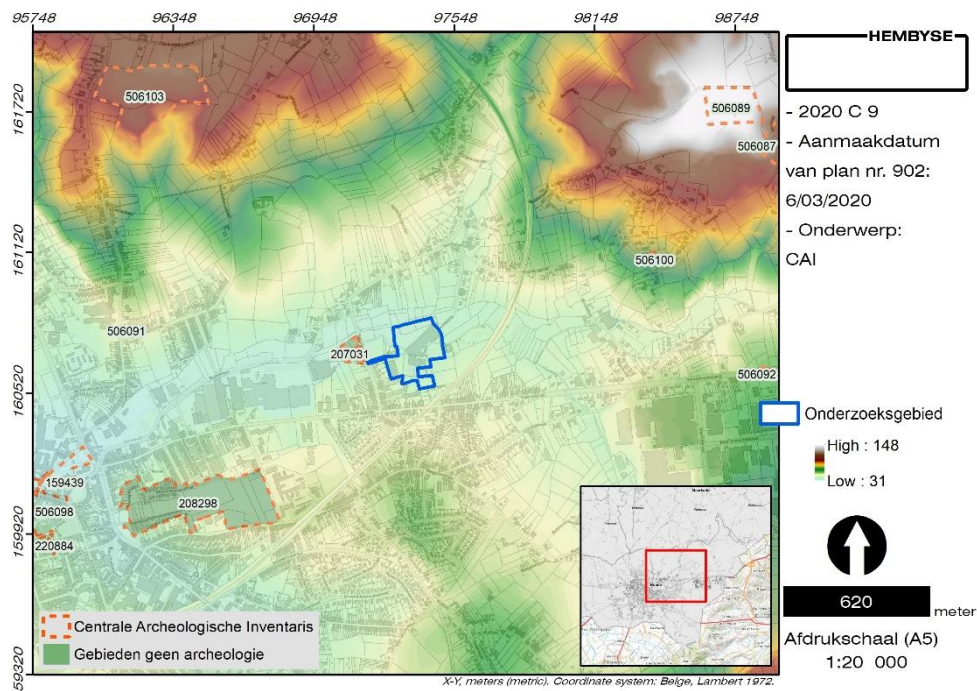
Verder naar het westen, ter hoogte van de stadskern van Ronse, zijn verschillende GGA's gekarteerd, eveneens op basis van archeologisch onderzoek of -in het kader van de wetgeving uit 2016- op basis van een (archeologie)nota. Ook deze onderzoeken worden verder in de tekst uitgelicht, net als het onderzoek ten oosten van het onderzoeksgebied.

De GGA's ten noordoosten van het onderzoeksgebied werden echter omwille van een andere reden als dusdanig gekarteerd: hier is sprake van een bodemkundige situatie waardoor geen archeologisch erfgoed meer te verwachten is. Deze zones werden gekarteerd als GGA aangezien ze op de bodemkaart gekarteerd staan als bodemtype OE, wat overeenkomt met een groeve.

1.4 Centrale Archeologische Inventaris

Een groot aantal van de geregistreerde archeologische onderzoeken en vondsten van Vlaanderen staat geregistreerd in de databank van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI).

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen archeologische indicatoren in de Centrale Archeologische Inventaris opgenomen. In de ruime omgeving zijn wel een aantal CAI-locaties gekarteerd, waarvan een deel teruggaat op archeologisch onderzoek, en een deel op cartografische indicatoren.

Figuur 4. Situering van de CAI-meldingen rondom het onderzoeksgebied ten opzichte van het DHMVII.

Net ten westen van het onderzoeksgebied werd in 2014 een proefsleuvenonderzoek (CAI 207031) uitgevoerd naar aanleiding van de geplande aanleg van een wooncomplex. Er werden verschillende grondsporen aangetroffen op basis waarvan in de zuidwestelijke hoek van het terrein een vlakdekkende opgraving (CAI 208076) geadviseerd werd. Er werden verschillende gebouwstructuren, greppels en depressies aangetroffen die in de Volle Middeleeuwen gedateerd werden, waarbij de gebouwstructuren konden onderverdeeld worden in meerdere occupatiefasen. Er werd tevens wat residueel aardewerk uit de Romeinse periode aangetroffen, alsook enkele losse vondsten lithisch materiaal, zoals een schrabber en een microkling.

Ten zuidwesten van het onderzoeksgebied werd naar aanleiding van een stads- en woonproject aan De Stadstuin een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, gevolgd door een vlakdekkende opgraving. Hier (CAI 208298) werden de restanten van drie kringgreppels aangetroffen, waarvan slechts in één kringgreppel een grafstructuur bewaard was gebleven. De slechte bewaring van deze grondsporen werd onder andere toegewezen aan de erosie van deze hoger gelegen delen van het terrein. Deze kringgreppels kunnen gedateerd worden enerzijds op het einde van het Finaal-Neolithicum en de overgang naar de vroege Bronstijd en anderzijds in het begin van de midden-Bronstijd. In dezelfde zone werden tevens een aantal crematiegraven gedocumenteerd, die gedateerd kunnen worden in de late IJzertijd of de vroeg-Romeinse periode. Ook deze zijn zeer slecht bewaard, waardoor hun interpretatie en datering eerder twijfelachtig is. Zekerheid bestaat wel over de 20 “klassieke” Romeinse brandrestengraven die werden aangetroffen ten noorden en ten westen hiervan en die zich lager op het terrein bevinden. Er wordt vermoed dat dit mogelijks een chronologische evolutie van de zone als begraafplaats weerspiegelt. Daarnaast werden verder op het terrein ook andere grondsporen uit de Romeinse periode aangetroffen: het betreft onder andere leemontginningskuilen, de restanten van een enclos dat gedurende verschillende fasen in gebruik was en greppelsystemen die wijzen op landindeling.

Opvallend was tevens de vaststelling van de intentionele, gedeeltelijke heruitgraving van deze leemontginningskuilen tijdens de overgang van de vroege naar de Volle Middeleeuwen. Uit deze periode stamt ook een tweede enclosure waarbinnen drie gebouwen geïdentificeerd konden worden.³

Ten noorden hiervan, ter hoogte van CAI 506091, werd eveneens een graf uit de Romeinse periode aangetroffen. Het betreft een “incineratiegraf met 5 potten en een kruikje, in gebakken aarde en overblijfselen van een fibula, gevonden in 1842”.

Nog verder naar het noorden bevindt zich CAI 506103. Het betreft een kampement uit het laat-Neolithicum dat zich bovenaan de heuvelrug bevindt. Er is sprake van

³ *Pede et al., 2015.*

in totaal 241 artefacten, waaronder schrabbers, pijlpunten, stekers, (geretoucheerde) klingen en debitage-afval. Daarnaast werden enkele lithische artefacten met een dikke, witte patina aangetroffen, die gedateerd werden in het midden-Paleolithicum. Tot slot kan nog melding gemaakt worden van een Romeinse munt uit 104-141 na Chr. met een afbeelding van de Faustina Maior.

Ten oosten van het onderzoeksgebied werden eveneens twee alleenstaande “incineratiegraven” aangetroffen. Het betreft CAI 506092, waarbij het vlakgraf eveneens in de jaren 1840 werd opgegraven en dat slechts bij benadering op het kaartenmateriaal kan worden aangeduid; en CAI 506100 dat werd aangetroffen in 1838 en eveneens slechts bij benadering gesitueerd kan worden. Wel valt op dat beide crematiegraven zich hoger op de flanken van de heuvelrug bevinden.

Ten noorden hiervan bevindt zich CAI 506089, dat betrekking heeft op drie grafheuvels uit de vroege en midden-Bronstijd die zich op de top van de Muziekberg bevinden. Ze werden in de 19e eeuw “opgegraven” door Joly, waarna in 1988 één grafheuvel opnieuw onderzocht werd. Er werden echter geen sporen meer aangetroffen. Wel werden -in een windval onder de tumulus- een 700-tal vuursteenartefacten ingezameld die mogelijk in het laat-Mesolithicum gedateerd kunnen worden. Buiten deze windval werden nog eens 1100 lithische artefacten aangetroffen, alsook enkele zwarte houtskoolvlekken die geïnterpreteerd werden als woonhaarden en mogelijk een nederzetting vormen. Hoewel sommige elementen eerder laat-Mesolithisch zijn, wordt het geheel in het Neolithicum geplaatst.

8

Op deze zuidelijke flank kan tot slot nog melding gemaakt worden van CAI 506087, waarbij sprake is van één megalietgraf, eveneens “opgegraven” door Joly, en enkele kleine pijlpunten uit het laat-Neolithicum. Daarnaast werden ook enkele Romeinse bronzen munten aangetroffen, alsook mogelijke aanwijzingen van hergebruik van de grafheuvels in de Romeinse periode.

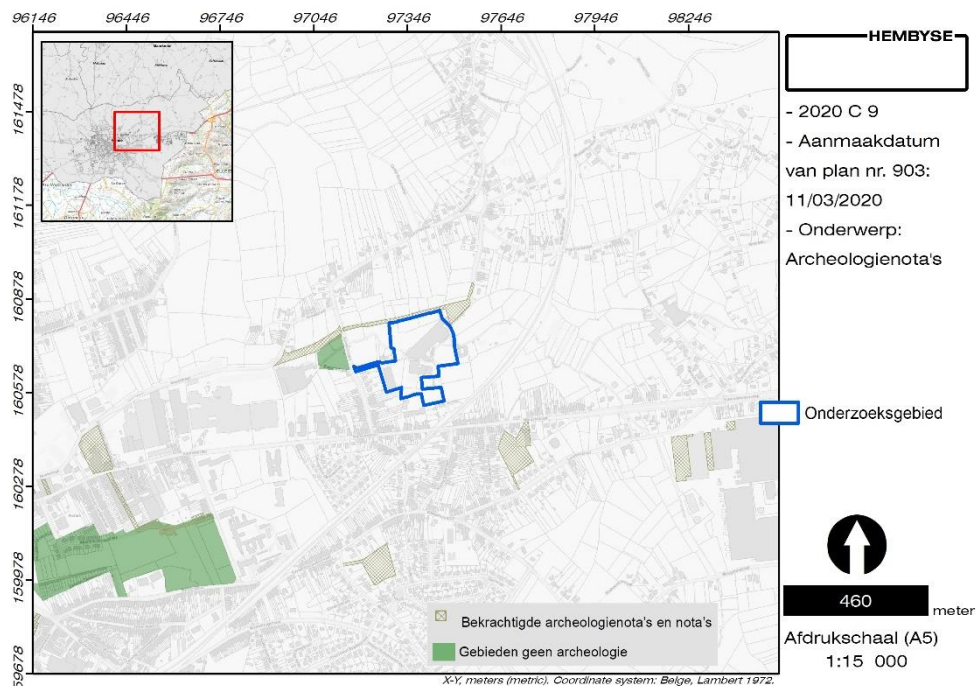
Samengevat kan dus gesteld worden dat de nabije omgeving van het onderzoeksgebied relatief arm is aan meldingen van archeologische sites en onderzoeken. Deze bevinden zich verder naar het westen, ter hoogte van de stadskern van Ronse, en hoger op de hellingen, waarbij voornamelijk de hoogste toppen van de heuvelrug werden uitgekozen voor menselijke activiteiten. Het onderzoek aan de Savooistraat vormt hierop een uitzondering, en het is niet de eerste keer dat wordt vastgesteld dat tijdens de Middeleeuwen van de helling wordt afgezaakt en ook de lager gelegen delen van het landschap in gebruik worden genomen.

Mogelijk bieden de bekrachtigde (archeologie)nota's hierop een aanvulling.

1.5 Bekrachtigde archeologienota's

Sinds juni 2016 (de wijziging van het Onroerendergoeddecreet, nvdr.) worden alle bekrachtigde archeologienota's en nota's opgenomen in een databank en als dusdanig gekarteerd

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen bekrachtigde archeologienota's gekarteerd, maar in de (nabije) omgeving zijn toch een aantal archeologienota's beschikbaar. Het raadplegen van deze archeologienota's kan nieuwe informatie over het huidige onderzoeksgebied opleveren, of parallellen verschaffen voor de uiteindelijke opmaak van een archeologische verwachting voor het gebied.

Figuur 5. Situering van de gekarteerde bekrachtigde archeologienota's rondom het onderzoeksgebied.

Aan de noordzijde van het onderzoeksgebied werd in 2018 een archeologienota⁴ opgesteld in het kader van de aanleg van een nieuw fietspad, dat grotendeels ingepland wordt bovenop het reeds bestaande tracé van een Aquafin-collector. Bijgevolg werd de vraag gesteld of de aard van de toekomstige werken een verder onderzoek verantwoordt. Er werd geoordeeld dat de geplande werkzaamheden een geringe bijkomende impact op de bodem hebben, waarbij de impact op de onverstoorde bodem dermate beperkt is, zowel in oppervlakte als in diepte, waardoor eventueel verder onderzoek slechts een beperkt ruimtelijk inzicht op eventueel aanwezige archeologische sporen en/of sites met zich meebrengt. Bijgevolg werd geen verder onderzoek geadviseerd.

⁴ Poulain e.a., 2018.

Ten zuidoosten van het onderzoeksgebied werd in 2018 een archeologienota⁵ opgesteld in het kader van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden aan de Lorettestraat. Het onderzoeksgebied is grotendeels onbebouwd en wordt gekenmerkt door een gunstig gelegen zandleembodem, op een uitloper van het tertiaire heuvellandschap. Er werd dan ook geconcludeerd dat er sprake is van een behoorlijk tot hoog archeologisch potentieel wat betreft sporen vanaf de steentijd tot de Middeleeuwen. Bijgevolg werd verder onderzoek geadviseerd in de vorm van een landschappelijk bodemonderzoek, eventueel gevolgd door archeologische boringen. Indien er geen aanwijzingen voor steentijdartefactensites worden aangetroffen, dient te worden overgegaan op een proefsleuvenonderzoek. Dit onderzoek is voor zo ver gekend nog niet uitgevoerd.

Ten zuidwesten hiervan werd in 2016 een archeologienota⁶ opgesteld voor een onderzoeksgebied aan de Geraardsbergenstraat. Het onderzoek kadert in de aanvraag van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden die tot op heden onbebouwd zijn. De gunstige landschappelijke ligging op een hoogte en de mogelijke nabijheid van een Romeinse villa suggereerden een hoog archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Daarbij werd een vergelijking getrokken met de gunstige landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied aan De Stadstuin te Ronse waar een meerperiodensite werd aangetroffen (cf. supra). Bijgevolg werd een proefsleuvenonderzoek geadviseerd, waarbij speciale aandacht werd besteed aan de mogelijke aanwezigheid van gunstige bodems en/of steentijdartefacten. Er waren immers geen concrete aanwijzingen voor de aanwezigheid van steentijdartefactensites, niettemin werd geoordeeld dat deze niet uit te sluiten zijn.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd vastgesteld dat er geen sprake is van een goed bewaarde bodem voor steentijdartefactensites binnen het onderzoeksgebied. Wel werd vastgesteld dat er sprake was van een textuur B-horizont en dat deze gegevens dus in overeenstemming zijn met de gekarteerde bodemtypes. Wat betreft archeologische grondsporen kan melding gemaakt worden van een aantal grachtsegmenten waarvan vermoed wordt dat deze in de metaaltijden of in de Romeinse periode gedateerd kunnen worden; en dit op basis van de uitlogingsgraad van deze sporen. De overige grondsporen betreffen 20^e-eeuwse drainagegreppels en grachtsegmenten.

Bijgevolg kan gesteld worden dat de onderzoekers eenzelfde conclusie getrokken hebben met betrekking tot de steentijdverwachting: het onderzoeksgebied aan de Geraardsbergenstraat bevindt zich immers binnen hetzelfde quartair geologische profieltype (43) als het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied van de Meuniersite. Wat betreft de archeologische grondsporen is de landschappelijke situering niet te vergelijken: het onderzoeksgebied aan de Geraardsbergenstraat bevindt zich

⁵ Bartholomieux B. e.a., 2018.

⁶ Van Nuffel J. e.a., 2016.

immers op een hoger gelegen positie in het landschap, terwijl de Meuniersite zich in de alluviale vlakte bevindt.

2 Tussentijds besluit

Op basis van de reeds uitgevoerde archeologische onderzoeken in de regio is het duidelijk dat het huidige onderzoeksgebied zich op een landschappelijk minder gunstige positie bevindt, namelijk in de alluviale vlakte van de Molenbeek. De archeologische sporen situeren zich voornamelijk op de hoger gelegen delen binnen het landschap: de steentijdartefactensites manifesteren zich alle op de top van de heuvelrug, terwijl de grondsporen uit de metaaltijden en de Romeinse periode zich op de flanken bevinden. Hierbij kan wel opgemerkt worden dat geleidelijk aan werd “afgedaald” naar de beekvalleien op en dat voornamelijk vanaf de Middeleeuwse periode kan vastgesteld worden dat ook de lager gelegen delen van het landschap meer en meer in gebruik werden genomen. Het archeologisch onderzoek aan de Savooistraat uit 2015 heeft dit duidelijk aangetoond, er is sprake van bewoning in de volle middeleeuwen op slechts 50 meter van de beek.⁷ Het aantreffen van dergelijke grondsporen veronderstelt wel een goede bewaring van het bodemarchief.

De reeds uitgevoerde archeologische onderzoeken bieden dus relatief weinig parallellen voor het huidige onderzoeksgebied, met uitzondering misschien van het onderzoek aan de Savooistraat ten westen van de Meuniersite.

Welke gevolgen dit heeft voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied, wordt besproken in Deel 10 van deze archeologienota.

⁷ Mondelinge mededeling van De Smaele B. stelt dat er mogelijk wel een verband is tussen de aanwezigheid van een watermolen (die reeds vermeld wordt te bestaan in 1374 !) en de bewoningssporen, al kon dit uit het archeologisch databestand niet direct worden afgeleid. De kans bestaat dat de aangetroffen grondsporen deel uitmaakten van een oudere fase van het molencomplex, wat dus zou betekenen dat deze laaggelegen nederzetting relatief specialistisch en geïsoleerd was.

3 Bibliografie voor deel 9

Naslagwerken

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: *Weverij Le Tilleul* [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/87975> (geraadpleegd op 11 maart 2020).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: *Katoenspinnerij en ververij* [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/28871> (geraadpleegd op 11 maart 2020).

Bartholomieux B., Bruyninckx T. & Leenknecht B., 2018. *Archeologienota, Verslag van Resultaten bureauonderzoek, Ronse Lorettestraat (prov. Oost-Vlaanderen)*, Monument Vandekerckhove, Ingelmunster.

Pede R., Clement C., De Cleer S., Guillaume V. & Cherret   B., 2015. *Archeologisch onderzoek. Opgraving. Ronse De Stadstuin*, Archeologie-rapport 20, SOLVA, Erpe-Mere.

Poulain M., Pede R., Mar  chal S. & Cherrett   B., 2018. *Ronse Drieborrebeek, aanleg van fietspad. Archeologienota (bureauonderzoek)*, SOLVA Archeologierapport 95, Vlierzele.

Van Nuffel J., De Brant R., De Kreyger F. & Heynssens N., 2016. *Ronse – Geraardsbergenstraat*, DL&H-Archeologienota, Adegem.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 9

Figuur 1. Situering van de voor het onderzoeksgebied relevante elementen met erfgoedwaarde.....	2
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vastgestelde Archeologische Zones.....	4
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Gebieden Geen Archeologie.	5
Figuur 4. Situering van de CAI-meldingen rondom het onderzoeksgebied ten opzichte van het DHMVII.....	6
Figuur 5. Situering van de gekarteerde bekrachtigde archeologienota's rondom het onderzoeksgebied.	9

ONDERZOEK:

Ronse, Meuniersite

ONDERDEEL

10

Synthese en waardering

INHOUDSOPGAVE

1	Synthese.....	2
1.1	Datering en interpretatie van de dataset.....	2
1.1.1	Volledigheid van de dataset	2
1.1.2	Huidige dataset	3
1.1.2.1	Aanwijzingen voor de aanwezigheid van paleo-bodems ?	3
1.1.2.2	Aanwijzingen voor de aanwezigheid van sporensites ?	5
1.1.3	Waardering van de archeologische site	7
1.2	Antwoord op de onderzoeksvragen.....	8
2	Vervolgtraject	10
2.1	Impact van de geplande werken	10
2.2	Afweging van de te nemen maatregelen	11
2.3	Bepaling van de te nemen maatregelen	11
2.4	Randvoorwaarden.....	12
3	Bibliografie voor deel 10.....	13
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 10.....	14

1 Synthese

1.1 Datering en interpretatie van de dataset

1.1.1 Volledigheid van de dataset

Het onderzoek kadert in de aanvraag van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden.

Het uitgevoerde vooronderzoek dat in het Verslag van Resultaten is verwerkt, is een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem in de vorm van een bureaustudie.

Het bureauonderzoek kon volledig worden uitgevoerd:

- het plangebied kon worden afgebakend, zowel landschappelijk als kadastraal
- reeds verstoorde zones zijn in kaart gebracht (= bestaande gebouwen, bestaande verharding en verstoorde zones in de controleboringen)
- de gekende ecologische en aardkundige data zijn geïnventariseerd
- de gekende archeologische en historische waarden en indicatoren van het onderzoeksgebied zijn geïnventariseerd
- het betreft een archeologienota in het kader van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden, waarbij de geplande bodemingrepen in kaart zijn gebracht
- er werd een terreinbezoek en een visuele inspectie van het projectgebied uitgevoerd zowel met het oog op het bepalen van de verdere onderzoeksstrategie als voor het registreren van relevante archeologische en landschappelijke indicatoren
- er werden controleboringen uitgevoerd

Het onderzoek heeft, in zijn huidige vorm, de mogelijkheid geboden een historisch en archeologisch overzicht van het projectgebied te schetsen en om op basis van de gegenereerde dataset gepaste maatregelen –enkel indien er aanwijzingen zijn voor bewaarde archeologische sites- voor het verdere verloop van het archeologische traject uit te tekenen.

1.1.2 Huidige dataset

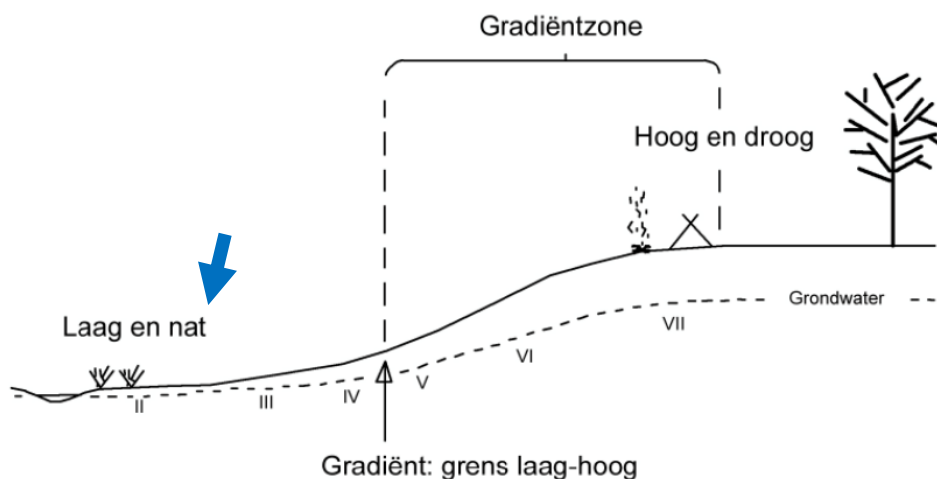
Op basis van het assessment van de landschappelijke, aardkundige, historische en archeologische data voor het onderzoeksgebied kan worden gesteld dat een dataset is gegenereerd, die toelaat om het archeologisch kennispotentieel ervan te bepalen. Deze gegevens zijn objectief: mits het toepassen van eenzelfde onderzoeksmethode met dezelfde parameters moet een onderzoeker tot eenzelfde dataset en besluit komen. Men kan zich uiteindelijk afvragen of er middels het raadplegen van de historische data, de historische kaarten, de luchtfoto's en de gekende archeologische gegevens voldoende elementen zijn om de historische en archeologische realiteit van het huidige onderzoeksgebied te bepalen.

1.1.2.1 Aanwijzingen voor de aanwezigheid van paleo-bodems ?

Wat betreft de mogelijke aanwezigheid van paleo-horizonten en steentijdartefactensites is de beslissingsleutel van Studiebureau Archeologie bv gebruikt. Deze beslissingsleutel stelt in staat om op basis van de landschappelijke situering en enkele onderzoeksvragen al dan niet over te gaan tot een "steentijdtraject".

Indien het onderzoeksgebied zich niet in een gradiënt bevindt, is de kans op het aantreffen van paleo-horizonten al aanzienlijk kleiner.

3

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied op een theoretische benadering van steentijdgevoelige zones.¹

- De huidige bureaustudie heeft aangetoond dat het onderzoeksgebied zich binnen de alluviale vlakte van de Molenbeek bevindt, die het heuvellandschap van de Vlaamse Ardennen doorsnijdt. Het onderzoeksgebied zelf bestaat uit natte vrij vruchtbare zandlemige bodems

¹ Met dank aan Nick Van Liefferinge, deskundige Steentijd (Studiebureau Archeologie).

die gedurende lange tijd als overstromingsgebied voor de Molenbeek en de Drieborrebeek functioneerden. De hoger gelegen zone in het zuiden van het onderzoeksgebied werd geleidelijk aan in cultuur gebracht en omgezet tot akkerland. Op basis van de landschappelijke data blijkt dus dat het gebied een eerder ongunstige locatie voor het aantreffen van resten van menselijke activiteiten is. Het onderzoeksgebied bevindt zich immers zeer laag in het landschap, namelijk aan de voet van de helling, en dus niet binnen een zogenaamde gradiëntsituatie, waarbinnen een hoge verwachting bestaat voor het aantreffen van paleo-horizonten en/of steentijdartefactensites.

Daarna kunnen de volgende onderzoeksvragen worden gesteld:

- *Zijn er aanwijzingen voor een bewaard paleo-loopniveau onder alluviale, colluviale en/of stuifzandafzettingen ?*
- De aardkundige data bieden geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een bewaard paleo-loopniveau. Enkel in het uiterste noorden van het onderzoeksgebied is er sprake van sedimenten die gevormd zijn door alluvium en colluvium. De quartairgeologische profieltypekaart maakt melding van de aanwezigheid van twee gelaagdheden die teruggaan tot het Weichseliaan, en dus de periode van het midden- tot laat-Paleolithicum. De jongste gelaagdheid dateert uit het laat-Weichseliaan en getuigt van een eerder nat klimaat waardoor er sprake is van een alternerend complex van grof- en fijnkorrelige lagen waarin zich hellingsafwaarts materiaal heeft afgezet waardoor er mogelijks dus sprake is van herwerkt tertiair materiaal. Tijdens het Holoceen werd het klimaat opnieuw gevoelig warmer alsook natter, wat zorgde voor een overgang van het toendralandschap naar een bosvegetatie. In meer recente periodes volgde een grootschalige ontbossing waardoor sprake is van bodemerosie ten gevolge van afspoeling van dit lemige materiaal op de onbegroeide hellingen. Aldus werd dit materiaal als colluvium afgezet aan de voet van hellingen en in de kern van depressies. Deze tweedeling tussen geërodeerde hellingen enerzijds en met vrij jong colluvium afgedekte bodems is zichtbaar op de quartairgeologische profieltypekaart.
- *Zijn er aanwijzingen voor een bewaard paleo-loopniveau nabij het huidig loopniveau onder oude bosrelicten (geen historische landbouw/erosie) ?*
- Er zijn geen aanwijzingen voor bewaarde bosrelicten en daarin bewaarde paleo-loopniveaus.
- *EN/OF zijn er aanwijzingen voor een bewaard paleo-loopniveau of vondstenhoudende horizont in dekzand-afzettingen (bvb. Usselo-laag) ?*
- Het onderzoeksgebied bevindt zich onderin een beekdal in leembodems, er zijn geen dekzanden aanwezig.

- *EN/OF zijn er aanwijzingen voor vondstenhoudende bodemhorizonten in loess-afzettingen of onder oud-colluvium/hellingsafzettingen (midden-Paleolithicum, bijvoorbeeld Kesselt-bodem) ?*
- Er zijn geen aanwijzingen voor afgedekte bodemhorizonten in loess-afzettingen, zoals Kesselt- of Rocourt-bodems. In het onderzoek aan de Geraardsbergenstraat (zie deel 9 van dit dossier) is gebleken dat er geen aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van dergelijke bodems, zelfs hoger op de helling.
- **De aardkundige en archeologische data wijzen dus eenduidig op het feit dat er geen bewaarde paleo-bodems binnen het onderzoeksgebied aanwezig zijn.**

1.1.2.2 Aanwijzingen voor de aanwezigheid van sporensites ?

Uit de historische data blijkt dat de stad Ronse zich ontwikkeld heeft ten westen van het huidige onderzoeksgebied, waarbij de eigenlijke stadskern geconcentreerd zit op de flank van een uitloper van een heuvelrug, met de vallei van de Molenbeek in de onmiddellijke nabijheid. De toponymie van het onderzoeksgebied verwijst naar het belang van deze rivier. Wat de menselijke bewoning betreft, zijn er archeologische aanwijzingen voor bewoning tijdens het laat-Mesolithicum enerzijds en tijdens het laat-Neolithicum anderzijds. Deze bewoning werd geattesteerd op de top van de heuvelrug. En ook tijdens de Metaaltijden werd geopteerd voor deze hoger gelegen landschappelijke posities. Het gaat dan om sporen van grafmonumenten uit de Bronstijd, die zich inderdaad als “land markers” op de hoogtes situeren.

Er zijn echter aanwijzingen dat vanaf de Romeinse periode geleidelijk aan van de helling naar beneden wordt gedaald, waarbij de archeologische sporen van Romeinse aanwezigheid zich op de flank zelf bevinden. Later, vanaf zowat de Middeleeuwen, werd ook bewoning geattesteerd in de lagere delen van het landschap, waarbij geleidelijk aan ook de alluviale vlakte van de Molenbeek in cultuur werd gebracht. Het midden van de 13^e eeuw is daarbij een keerpunt in materiële cultuur en nederzettingsspatronen, waarbij grote ontginningen van bossen begonnen, maar ook de ontginningen van veengebieden, het in cultuur brengen van nieuwe gebieden (onder invloed van de steden en abdijen), enzovoort. Archeologisch gezien is de kennis van deze periode goed wat betreft de steden, maar minder wat betreft de landelijke bewoning, aangezien de bouwwijze van hoeves vanaf de late middeleeuwen weinig archeologische weerslag heeft. Men begint met het bouwen op poeren en liggers, eerst in hout en al snel ook in baksteen, wat weinig of geen sporen in de ondergrond nalaat wanneer het terrein achteraf geploegd wordt. Met andere woorden, binnen het onderzoeksgebied van de Meuniersite kan men op basis van de bestaande archeologische data veronderstellen dat er pas in de volle en vooral late Middeleeuwen sprake zou

kunnen zijn van landelijke bewoning. De vondst van een nederzettingssite uit de volle middeleeuwen ten westen van de Savooistraat wijst op een landelijke bewoning in de buurt van de Molenbeek. Mogelijk kan deze bewoning echter worden verbonden aan de aanwezigheid van de historische watermolen op deze site, al is de directe link tussen de 18^e -eeuwse molen en de 12^e – 13^e -eeuwse bewoning niet aantoonbaar.

Het historisch kaartenmateriaal geeft ook aan dat er verspreide landelijke bewoning langs de Ninovestraat en de Savooistraat voorkomt, ten minste vanaf de 18^e eeuw. Binnen het onderzoeksgebied lijkt dit alvast niet het geval te zijn. Pas aan het begin van de 20^e eeuw werden deze gebieden uitgekozen voor de uitbreiding van de groeiende textielnijverheid. Voornamelijk het zuidelijke en centrale deel van het onderzoeksgebied werden hiervoor uitgekozen, wat hoogstwaarschijnlijk samenhangt met de nabijheid van de Molenbeek zelf, die dwars door het onderzoeksgebied loopt enerzijds, en de iets hoger gelegen gronden in het zuiden van het onderzoeksgebied anderzijds. Op het einde van diezelfde eeuw is de textielnijverheid drastisch ingekrompen. Het fabriekscomplex wordt overgenomen door een houtverwerkingsbedrijf, dat een aantal delen van het complex in gebruik neemt en een aantal aanpassingen uitvoert die vrij grootschalige grondwerken met zich meebrengen. De vaststelling van deze grondwerken en verstoringen van de bodem is de voornaamste reden om het archeologisch kennispotentieel van de site -wat betreft grondsporen- laag n te schatten. Een goede bewaring van een ruimtelijk coherente sporensite veronderstelt een relatief goede bewaring van de ondiepe delen van het bodemarchief. Een verstoring door landbouw is gebleken geen nefaste impact te hebben op het archeologisch kennispotentieel van een site, al is een groot deel van de informatie desalniettemin verloren gegaan. Indien deze ondiepe delen van het bodemarchief (maaiveld – 1 meter) verstoord zijn door funderingen van gebouwen kelders, het verwijderen van teelaarde, reductie (onder verhardingen) en uitgravingen, is de kans op een bewaring van een sporensite gering tot nihil. In het huidige onderzoeksgebied is dit het geval.

Enkel de westelijke uitloper van het onderzoeksgebied bleef hierbij enigszins gevrijwaard: deze zone betreft een toegangsweg tot de achterzijde van het fabriekscomplex dat grenst aan een stukje land dat tot op heden in gebruik is als akkerland. Dit niet-verstoorde strookje van het onderzoeksgebied is echter heel beperkt in oppervlakte, en bovendien afgetopt (ten gevolge van erosie en/of akkerbouw ?) en de kans dat binnen deze beperkte zone grondsporen en structuren worden aangetroffen is bijgevolg heel klein. In het geval dat er alsnog sporen worden aangetroffen, is de kans klein dat deze zich ruimtelijk in een positie bevinden waarbij het mogelijk is om tot zinvolle archeologische kenniswinst te komen.

Bijgevolg kan geconcludeerd worden dat de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied als zeer laag kan worden ingeschat en dat de huidige dataset dus volstaat om het onderzoeksgebied te waarderen.

1.1.3 Waardering van de archeologische site

Op basis van de gegevens uit het verslag van resultaten kan dus worden gesteld dat:

- Er in de bodemkaart en de bestaande aardkundige data geen aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van afgedekte oude maaiveldniveaus binnen het projectgebied: de antropogene horizonten liggen immers rechtstreeks op de Pleistocene sedimenten !
- Er bijgevolg geen aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van begraven paleo-bodems (door Holocene processen afgedekte niveaus of B-horizonten, ...), waardoor er geen kans is op het aantreffen van steentijdartefactensites (uit de overgang van het Laat-Pleistoceen naar het Holoceen, bijvoorbeeld Mesolithische sites).
- Het gebied wordt gekenmerkt door een landschappelijke situatie waarbij een goede beheersing van de waterhuishouding van de bodem noodzakelijk is om landelijke bewoning waardevol te maken. Het onderzoeksgebied fungeerde dus lange tijd als overstromingsgebied, waarbij enkel de hoger gelegen zuidelijke delen van het onderzoeksgebied in cultuur werden gebracht, en dit sinds de tweede helft van de 18^e eeuw, waardoor de kans op de aanwezigheid van oudere grondsporen (sporensites) vrij klein is. De aanwezigheid van nederzettingssporen uit de volle middeleeuwen ten westen van het onderzoeksgebied vormen hierop een uitzondering. De voorwaarde voor de bewaring van dergelijke nederzettingssporen is een (ten minste gedeeltelijke) bewaring van de Holocene bodem.
- Maar: de uitbouw van een fabriekscomplex voor de textielnijverheid aan het begin van de 20^e eeuw en de omvorming ervan tot een houtverwerkingsbedrijf op het einde van die eeuw hebben met zekerheid het grootste deel van het onderzoeksgebied verstoord. De zone van een bestaand akkerland waarbinnen in theorie archeologische sporen en structuren aanwezig kunnen zijn, is echter volledig afgetopt, waardoor ook hier een slechte bewaring van eventueel archeologisch erfgoed vooropgesteld kan worden.

Op basis van deze data kan dus worden gesteld dat de kans op de aanwezigheid van en de kans op het aantreffen van goed bewaarde archeologische sporen en structuren zeer laag is. Bijgevolg kan worden besloten dat het kennisvermeerderingspotentieel van de site uitermate laag is.

1.2 Antwoord op de onderzoeksvragen

Voorafgaand aan het onderzoek is een aantal onderzoeksvragen gesteld, die onderliggend kader vormen voor de opzet van het onderzoek.

Bureauonderzoek:

- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande landschappelijke en geologische bronnen aangaande de bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed?*

Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen de alluviale vlakte van de Molenbeek en de Drieborrebeek. Naar het zuiden toe stijgt het terrein in de richting van de heuvels van de Vlaamse Ardennen en het Pays des Collines. Het onderzoeksgebied bevindt zich op een vrij laag gelegen positie in het landschap en zit aldus geprangd tussen meer gunstige locaties, zoals de hoger gelegen Muziekberg of de uitlopers van deze heuvels waarop de stad Ronse zich ontwikkeld heeft. De aardkundige data wijzen op een situatie waarbij aan het einde van het Pleistoceen en het begin van het Holoceen de top van de Pleistocene afzettingen aan de oppervlakte aanwezig was. Dit betekent dat de sporen van de eerste bewoners van het gebied na de laatste ijstijd, zich vlak aan de oppervlakte zouden moeten bevinden. Er zijn immers geen aanwijzingen voor afgedekte paleo-horizonten. In het grootste deel van het onderzoeksgebied is de impact van de verschillende bouwfasen van het aanwezige fabriekscomplex op de natuurlijke bodemopbouw nefast voor de bewaring van het bodemarchief. In het meest westelijke akkerland is er sprake van een bewaard Pleistoceen sediment, maar de Holocene bodemvorming is verstoord. De gekarteerde Bt-horizont is niet bewaard, mogelijk omwille van bodemerosie en akkerbouw.

- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande historische en archeologische bronnen over het aanwezige archeologisch erfgoed?*

Op basis van de algemene historische gegevens kan worden gesteld dat het onderzoeksgebied fungeerde als een overstromingsgebied, waarbij de hoger gelegen percelen in het zuiden ten minste sinds de tweede helft van de 18^e eeuw in gebruik werden genomen. Aan het begin van de 20^e eeuw werden deze rurale gebieden geleidelijk aan volgebouwd met fabriekscomplexen om te voldoen aan de groei van de textielnijverheid. Op het einde van de 20^e eeuw werd het geheel in gebruik genomen als houtverwerkingsbedrijf. De verschillende bouwfasen van deze bebouwing langs de Drieborrebeekstraat heeft een erg nefaste impact op het eventueel aanwezige erfgoed met zich meegebracht, waarbij ook de heden onbebouwde en ogenschijnlijk “propere” graslanden te lijden hebben gehad onder grondverzet.

Daarenboven wijzen de archeologische data op een eerder lage verwachting voor wat betreft dit laag gelegen gebied: sporen van menselijke aanwezigheid werden sinds de steentijd aangetroffen op de top van de

heuvelruggen, waarbij slechts geleidelijk aan werd afgezakt naar de flanken eerst, en vervolgens ook naar de lager gelegen landschapsdelen. De middeleeuwse sporen aan de Savooistraat kunnen mogelijk worden verbonden aan de aanwezigheid van een watermolen en zijn dus niet representatief voor een algemeen patroon van de landschappelijke situering van nederzettingen.

Wanneer dit dus wordt samengebracht met de reeds onderzochte landschappelijke, aardkundige en historische data, kan gesteld worden dat de kans op het aantreffen van archeologische sporen en structuren klein is en de kans op een bewaard kennispotentieel binnen het onderzoeksgebied zéér klein is.

- *Wat is de impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed?*

Het betreft een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden, waarbij op hetzelfde ogenblik ook een omgevingsvergunning waardoor een inschatting gemaakt kan worden van de bedreigde zones binnen het onderzoeksgebied.

Op basis van de resultaten uit het bureauonderzoek kan echter gesteld worden dat de kans op het aantreffen van goed bewaard archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied nagenoeg onbestaande is waardoor de impact van de geplande werkzaamheden eveneens nihil is.

- *Is verder vooronderzoek of onderzoek noodzakelijk? Zo ja, welke is de te volgen strategie?*

Verder onderzoek op de site is niet noodzakelijk.

2 Vervolgtraject

2.1 Impact van de geplande werken

Op basis van de inzichten, verworven in de geplande werken binnen het projectgebied, kan worden gesteld dat de impact van de geplande werken bestaat uit :

- Het opdelen van het onderzoeksgebied in verschillende loten

In dit kader wordt de archeologienota opgesteld met het oog op het aanvragen van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden.

Gelijktijdig met het aanvragen van de omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden, zal ook een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen worden aangevraagd voor :

- Het slopen van een deel van de bestaande bebouwing
- Renovatie en herbestemming van een industrieel pand tot lofts
- Nieuwbouw van drie appartementsgebouwen
- Inrichting van groenzones met speeltuinen, een petanquebaan, fietspaden, wandelpaden
- De aanleg van nutsleidingen

De impact van de groenzones op het bodemarchief blijft beperkt zowel in oppervlakte als in diepte, terwijl de geplande bodemingrepen voor de nieuwbouw van de appartementsgebouwen van een meer ingrijpende aard zijn. Op basis van de historische data en de kennis van de verstoorde bodemopbouw, is de kans op het aantreffen van (goed bewaarde) archeologische sporen en structuren binnen het onderzoeksgebied zo goed als nihil.

Op basis hiervan kan worden besloten dat geen verdere maatregelen voor het opsporen en het waarden van eventueel aanwezige archeologische sporen en structuren genomen dienen te worden.

2.2 Afweging van de te nemen maatregelen

Het volledige archeologietraject wordt bepaald als een traject van verschillende onderzoeksmethodes, waarbij dient te worden afgewogen of deze individuele onderzoeksmethodes mogelijk, nuttig, schadelijk en/of noodzakelijk zijn. In deze fase van het onderzoekstraject is een bureauonderzoek (inclusief controleboringen) uitgevoerd en de onderstaande tabel geeft weer welke onderzoeksmethodes in het volledige archeologietraject MOGELIJK, NUTTIG, SCHADELIJK en NOODZAKELIJK zijn.

<i>Soort onderzoek</i>	<i>Mogelijk</i>	<i>Nuttig</i>	<i>Schadelijk</i>	<i>Noodzakelijk</i>	<i>Evaluatie</i>
Bureauonderzoek	JA	JA	NEE	JA	Is reeds uitgevoerd.
Archiefonderzoek	JA	NEE	NEE	NEE	Biedt geen aanvullende informatie met betrekking tot oudere sporen.
Geofysisch onderzoek	JA	NEE	NEE	NEE	De bodembedekking laat dit niet toe.
Veldkartering	NEE	NEE	NEE	NEE	De bodembedekking laat dit niet toe.
Landschappelijke boringen	JA	NEE	NEE	NEE	De bodemkundige data bieden geen aanwijzingen dat het onderzoeksgebied afgedekte of bewaarde paleo-horizonten bevat, wel integendeel.
Verkennde en waarnemende archeologische boringen	JA	NEE	NEE	NEE	De bodemkundige data bieden geen aanwijzingen dat het onderzoeksgebied afgedekte of bewaarde paleo-horizonten bevat, wel integendeel.
Proefsleuven	NEE	NEE	NEE	NEE	De kans op het aantreffen van bewaarde grondsporen, die in een ruimere archeologische context kunnen geïnterpreteerd worden, is zeer gering.
Andere	NEE	NEE	NEE	NEE	Nvt.

Op basis van deze evaluatie van het reeds gevolgde archeologietraject, kan worden gesteld dat er geen verdere maatregelen dienen te worden genomen (zie §Randvoorwaarden).

2.3 Bepaling van de te nemen maatregelen

Niet van toepassing, er dienen geen maatregelen te worden genomen.

In deze optiek is het uittekenen van het vervolgtraject niet noodzakelijk en het omschrijven van gedetailleerde maatregelen is niet noodzakelijk.

2.4 Randvoorwaarden

Op basis van de beschikbare data kan worden gesteld dat de kans op het aantreffen van archeologische resten die een potentieel op kenniswinst herbergen, heel erg klein is. Er wordt geen verder onderzoek geadviseerd en het opnemen van randvoorwaarden bij de omgevingsvergunning is niet noodzakelijk.

Na het bekomen van de omgevingsvergunning voor de geplande verkaveling en/of de geplande bouwwerken is de melding van archeologische toevalsvondsten wettelijk verplicht (artikel 5.1.4 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013).

3 Bibliografie voor deel 10

Naslagwerken

Vandeputte O., 1995. *Gids voor Vlaanderen. Toeristische en culturele gids van de Vlaamse gemeenten*, Uitgeverij Lannoo, Tielt.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

<http://uurl.kbr.be>

<https://www.cartesius.be/>

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 10

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied op een theoretische benadering van steentijdgevoelige zones.	3
--	---

Hembyse Archeologie is een handelsnaam van Hembyse bvba.

Maatschappelijke zetel: Kastanjestraat 26, 9000 Gent

BTW: BE 0677.720.687

IBAN: BE25890214307282

BIC: VDSP BE 91

Tel. 0032 472 89 97 66

E-mail: info@hembyse.net

Web: www.hembyse.net

HEMBYSE